

**KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI**

KIVANÇ EGEMEN

***TÜRKİYE'DE FİNANSAL KİRALAMA (LEASING) İŞLEMLERİ
VE VERGİLENDİRİLMESİ***

Yüksek Lisans Tezi

**TEZ YÖNETİCİSİ
YRD. DOÇ. DR. NESRİN YILDIRIM**

KIRIKKALE – 2007

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Kıvanç EGEMEN tarafından hazırlanan “Türkiye’de Finansal Kiralama (Leasing) İşlemleri ve Vergilendirilmesi” adlı tez çalışması, jürimiz tarafından, İktisat Anabilim Dalı’nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak oybirliği ile kabul edilmiştir.

Başkan

Yrd. Doç. Dr. Nesrin YILDIRIM
(Danışman)

Üye

Üye

Yrd. Doç. Dr. Cihat KARTAL

Yrd. Doç. Dr. Sara ONUR

ÖZET

Ülkemizde finansal kiralama mevzuatını düzenleyen Finansal Kiralama Kanunu'nun amacı yatırımcılara finansman olanakları sağlamaktır.

Finansal kiralamanın temelinde yatan düşünce bir yatırım malının mülkiyetinin elde edilmesinden çok onu kullanma hakkının elde edilmesidir.

Finansal kiralama, yüksek maliyetli krediler nedeniyle finansman sıkıntısı çeken işletmelerin ihtiyaç duyduğu fon sıkıntılarının giderilmesinde ve yatırımların canlanmasında itici bir güç oluşturmaktadır.

Yatırımcılara orta ve uzun vadeli bir fon kaynağı temin eden alternatif bir finansman tekniği olan finansal kiralama, gerekli teşvik ve vergi kolaylıklarının sağlanmasıyla birlikte Türk ekonomisinin gelişmesine önemli katkılarda bulunacaktır.

İşte bu çalışmamız, ülke ekonomisinin derinleşmesinden, sermaye birikiminin sağlanmasına ve hızla gelişen bilgi teknolojisini yakalamaya kadar her alanda etkin olabilecek olan finansal kiralama işlemlerinin iktisadi, hukuki ve vergisel boyutu üzerinde yoğunlaşan bir bakış açısı sunmaktadır.

ABSTRACT

The main objective of the Financial Leasing Act, which is regulating the financial leasing legislation in our country, is to provide alternative financial possibilities to the investors.

The main objective of financial leasing is to obtain the right the use rather than own the investment.

Financial leasing plays a crucial role in increasing investment and eliminating difficulties of getting funds needed by firms that have financial difficulties because of high cost of loans.

Financial leasing is the alternative financing technique that supplies medium and long-term funds to the investors. It will have an important contribution to the Turkish economy by the provision of required incentive and taxation possibilities.

This study provides an overview that concentrates on economic, legal and taxation dimensions of financial leasing, which would contribute to economic development of the country, capital accumulation and rapidly developing knowledge technology.

KİŞİSEL KABUL / AÇIKLAMA

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım “Türkiye’de Finansal Kiralama (Leasing) İşlemleri ve Vergilendirilmesi” adlı çalışmamı, ilmi ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazdığımı ve faydalandığım eserlerin bibliyografyada gösterdiklerimden ibaret olduğunu, bunlara atıf yaparak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu şeref ve haysiyetimle doğrularım.”

13.02.2007
Kıvanç EGEMEN

ÖNSÖZ

Ülkemiz ekonomisinde yaşanan mali gelişmelerin bir sonucu olarak modern finans tekniklerinin uygulanmasına başlanmıştır. Bunlardan biri olan finansal kiralama, 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunu'nun yürürlüğe girdiği 28.06.1985 tarihinden bu yana hızlı bir gelişme göstermiştir. Ancak, yatırımcılara finansman sağlayarak yatırımların teşvik edilmesine önemli katkıda bulunan finansal kiralama sektörünün günümüzde ulaştığı noktanın yeterli düzeyde olduğunu söylemek mümkün değildir.

Yatırımcılar için alternatif bir finansman tekniği olan finansal kiralamanın istenilen seviyeye ulaşabilmesi için, sağlanacak vergi ve teşvik avantajlarının önemi büyüktür. Son yıllarda vergi mevzuatında yapılan değişikliklerle de finansal kiralama işlemleri uluslararası standartlara uyumlu hale getirilmiştir.

Finansal kiralama hakkında, konunun hukuki ve vergisel boyutunu birlikte ele alan çok fazla kaynak kitap bulunmamakla birlikte, özellikle konunun vergisel boyutu daha çok muhtelif mali dergilerde yayımlanan makalelerde irdelenmiştir.

Tezin ilk bölümünde, finansal kiralamanın tanımı ve tarihsel gelişimi gözden geçirilecektir. Daha sonra finansal kiralamanın tarafları, işleyişi ve türleri üzerinde durulacak, yarar ve sakıncaları mikro ve makro düzeyde irdelenecektir. İkinci bölümde, finansal kiralamanın Türkiye’de ki durumu ele alınacak, üçüncü bölümde ise finansal kiralama sözleşmelerinin 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunu hükümleri çerçevesinde değerlendirilmesi yapılacaktır. Dördüncü bölümde, finansal kiralama işlemlerinin vergi ve teşvik mevzuatı karşısındaki durumu, beşinci bölümde ise finansal kiralama işlemlerinin muhasebeleştirilmesi hususu ele alınacaktır.

Bu tezin hazırlanması aşamasında bana gösterdiği hoşgörülü davranışlarından dolayı saygıdeğer hocam sayın Yrd. Doç. Dr. Nesrin Yıldırım’a ve yardımlarını benden esirgemeyen sevgili ablam M.Nilgün Egemen’e şükranlarımı sunuyorum.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
ÖZET	I
ABSTRACT	II
KİŞİSEL KABUL	III
ÖNSÖZ	IV
TABLO LİSTESİ	XI
KISALTMALAR	XII
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	
FİNANSAL KİRALAMA HAKKINDA GENEL BİLGİLER	3
1.1.Finansal Kiralamanın Tanımı ve Gelişimi.....	3
1.1.1.Finansal Kiralamanın Tanımı.....	4
1.1.2.Finansal Kiralamanın Gelişimi.....	7
1.2.Finansal Kiralamada Taraflar ve Sistemin İşleyişi.....	9
1.2.1.Finansal Kiralamada Taraflar.....	10
1.2.1.1.Finansal Kiralama Şirketi (Kiralayan).....	10
1.2.1.2.Satıcı (İmalatçı)	10
1.2.1.3.Kiracı.....	10
1.2.2. Finansal Kiralama Sisteminin İşleyişi.....	11
1.3. Finansal Kiralama (Leasing) Türleri.....	12
1.3.1.Faaliyet Kiralaması (Operasyonel Leasing).....	12
1.3.2.Finansman Kiralaması (Finansal Leasing).....	13
1.3.3.Doğrudan Finansal Kiralama -Dolaylı Finansal Kiralama.....	13
1.3.4. Brüt Finansal Kiralama – Net Finansal Kiralama	14
1.3.5.Tam Ödemeli Finansal Kiralama – Tam Ödemesiz Finansal Kiralama	14
1.3.6.Taşınır Finansal Kiralama – Taşınmaz Finansal Kiralama	15
1.3.7.Yatırım Malları Finansal Kiralaması – Tüketim Malları Finansal Kiralaması.....	16
1.3.8.Birinci El Finansal Kiralama – İkinci El Finansal Kiralama	16
1.3.9.Kaldıraçlı Finansal Kiralama	16
1.3.10.Kısa Süreli Finansal Kiralama – Uzun Süreli Finansal Kiralama.....	17
1.3.11.Devresel Finansal Kiralama – Döner Finansal Kiralama	17

1.3.12.Satış ve Geri Kiralama.....	18
1.3.13.İthalatsız Yurt İçi Finansal Kiralama - İthalatlı Yurt İçi Finansal Kiralama	18
1.3.14.Satışa Yardımcı Finansal Kiralama	19
1.3.15.Vergi Finansal Kiralaması.....	19
1.3.16.Kapalı ve Açık Uçlu Finansal Kiralama	19
1.3.17.Yüzde Finansal Kiralama	19
1.3.18.Özel Finansal Kiralama	20
1.3.19.Geniş Kapsamlı Finansal Kiralama	20
1.3.20.Trampa Finansal Kiralama	20
1.3.21.Ulusal Finansal Kiralama – Uluslararası Finansal Kiralama	20
1.3.22.Alt Kiralama.....	21
1.3.23.İş Ortaklığı Şeklinde Finansal Kiralama	21
1.3.24.Deneme Süreli Finansal Kiralama.....	21
1.3.25.Leasing Finansal Kiralama Ayrımı.....	22
1.4.Leasing Evreleri.....	22
1.4.1.Finansal Leasing.....	22
1.4.2.Esnek (Yaratıcı) Finansal Leasing.....	23
1.4.3.Operasyonel Leasing.....	23
1.4.4.Yenilikçi Leasing Hizmetleri.....	23
1.4.5.Olgunluk Evresi.....	23
1.4.6.Olgunluk Ötesi Evre.....	24
1.5.Leasing Yönteminin Yararları ve Sakıncaları.....	24
1.5.1.Leasingin Firmalar Açısından Yararları ve Sakıncaları.....	24
1.5.1.1.Kiracı Firmalar Açısından Leasingin Yararları.....	24
1.5.1.2.Kiracı Firmalar Açısından Leasingin Sakıncaları.....	28
1.5.1.3.Kiralayan Firmalar Açısından Leasingin Yararları.....	29
1.5.1.4.Kiralayan Firmalar Açısından Leasingin Sakıncaları.....	30
1.5.2.Leasingin Ülke Ekonomisi Açısından Yararları ve Sakıncaları.....	30
1.5.2.1.Leasingin Ülke Ekonomisi Açısından Yararları.....	30
1.5.2.2.Leasingin Ülke Ekonomisi Açısından Sakıncaları.....	31

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE FİNANSAL KİRALAMA.....	33
2.1.Türkiye’de Finansal Kiralama ve Dağılımı.....	33
2.1.1.Türkiye’de Finansal Kiralama.....	34
2.1.2.Finansal Kiralama İşlemlerinin Dağılımı ve Penetrasyon Oranları.....	41
2.1.2.1.Mal Grupları Bazında Dağılım.....	43
2.1.2.2.Sektörlere Göre Dağılım.....	44
2.1.2.3.Penetrasyon Oranları.....	44

2.1.3.Finansal Kiralama Sektöründe Sratejik Amaç ve Hedefler.....	46
2.1.3.1.Hedefleri Gerçekleştirecek Faaliyetlerin Belirlenmesi.....	46
2.1.4.Avrupa ve Diğer Ülkelerde Finansal Kiralama.....	48

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3226 SAYILI FİNANSAL KİRALAMA KANUNU'NA GÖRE FİNANSAL KİRALAMA.....	52
3.1.Finansal Kiralama Kanunu'nun Çıkarılış Nedeni ve Amacı.....	52
3.1.1.Finansal Kiralama Kanunu'nun Çıkarılış Nedeni.....	52
3.1.2.Finansal Kiralama Kanunu'nun Amacı.....	53
3.2.Finansal Kiralama Sözleşmesinin Tanımı, Unsurları ve Şekli.....	54
3.2.1.Finansal Kiralama Sözleşmesinin Tanımı.....	54
3.2.2.Finansal Kiralamanın Unsurları.....	55
3.2.2.1.Finansal Kiralamaya Konu Edilen Mal.....	55
3.2.2.2.Finansal Kiralamaya Konu Edilen Malın Zilyetliğinin Kiracıya Bırakılması.....	56
3.2.2.3.Finansal Kiralamaya Konu Edilen Malın Mülkiyetinin Kiralayana Ait Olması.....	57
3.2.2.4.Finansal Kiralama Bedelinin Ödenmesi.....	57
3.2.2.5.Kiralama Süresi.....	58
3.2.2.6.Taraflar	59
3.2.2.6.1.Kiralayan.....	59
3.2.2.6.2.Kiracı.....	60
3.2.2.6.3.Satıcı.....	61
3.2.2.7.Taraflar Arasındaki Anlaşma.....	61
3.2.3.Finansal Kiralama Sözleşmesinin Şekli.....	61
3.2.4.Finansal Kiralama İşlemlerinde Sınırlamalar.....	62
3.3.Finansal Kiralama Sözleşmesinin Hükümleri.....	63
3.3.1.Finansal Kiralama Sözleşmesinde Kiracının Hak ve Borçları.....	63
3.3.1.1.Finansal Kiralama Konusu Malı Kullanma ve Maldan Yararlanma Hakkı.....	64
3.3.1.2.Finansal Kiralama Konusu Malı İtinallik Kullanma Borcu	64
3.3.1.3.Kiracının Her Türlü Bakım, Onarım ve Koruma Masrafına Katılma Borcu.....	65
3.3.1.4.Kiracının Kiralama Konusu Malı Hasar ve Ziyana Katılma Borcu.....	65
3.3.1.5.Sigorta Primlerini Ödeme Borcu.....	66
3.3.1.6.Malın Zilyetliğini Üçüncü Kişiye Devretmeme Borcu.....	67
3.3.1.7.Finansal Kiralama Bedelini Ödeme Borcu.....	67
3.3.1.8.Kiralama Konusu Malı Sözleşme Süresi Sonunda Geri Verme Borcu.....	68

3.3.2.Finansal Kiralama Şirketinin (Kiralayanın) Hak ve Borçları.....	69
3.3.2.1.Malı Kiracıya Zamanında ve Gereği Gibi Teslim Etme Borcu.....	69
3.3.2.2.Kiracının Finansal Kiralama Konusu Maldan Yararlanmasına Engel Olacak Davranışlarda Bulunmama Borcu.....	70
3.3.2.3.Finansal Kiralama Konusu Malı Bir Üçüncü Kişiye Devretmeme Borcu.....	70
3.3.2.4.Finansal Kiralama Konusu Malı Sigorta Ettirme Borcu.....	71
3.4.Finansal Kiralama Konusu Malın Mülkiyeti.....	71
3.5. Finansal Kiralama Sözleşmesinde İcra ve İflas Takibi.....	71
3.5.1.Kiracının İflası ve İcra Takibine Uğraması.....	72
3.5.2.Kiralayanın İflası ve İcra Takibine Uğraması.....	73
3.6.Finansal Kiralama Sözleşmesinin Sona Ermesi	73
3.6.1.Finansal Kiralama Sözleşmesinin Kendiliğinden Sona Ermesi.....	74
3.6.1.1.Feshin Mümkün Olmadığı Ana Sözleşme Süresinin Sona Ermesi.....	74
3.6.1.2.Kiracının İflası veya Aleyhine Yapılan İcra Takibinin Semeresiz Kalması.....	74
3.6.1.3.Kiracının Ölümü, Fiil Ehliyetini Kaybetmesi veya İşletmesini Tasfiye Etmesi.....	75
3.6.1.4.Finansal Kiralama Şirketinin Sona Ermesi veya Tüzel Kişiliğinin Sona Ermesi.....	75
3.6.1.5.Kendiliğinden Sona Ermenin Sonuçları.....	76
3.6.2.Finansal Kiralama Sözleşmesinin Feshi.....	76
3.6.2.1.Fesih Nedenleri.....	76
3.6.2.1.1.Kiracının Finansal Kiralama Bedellerini Ödemede Temerrüde Düşmesi.....	76
3.6.2.1.2.Taraflardan Birinin Sözleşmeden Kaynaklanan Borçlardan Birini İhlal Etmesi.....	77
3.6.2.2.Feshin Sonuçları.....	77

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

FİNANSAL KİRALAMA İŞLEMLERİNİN TEŞVİK VE VERGİ MEVZUATI KARŞISINDAKİ DURUMU.....	79
4.1.Finansal Kiralama İşlemlerinin Teşvik Mevzuatı Karşısındaki Durumu.....	79
4.1.1.Yatırım İndirimi İstisnası.....	80
4.1.1.1.Yatırımların Teşvik Belgesine Bağlanma Zorunluluğu.....	81
4.1.1.2.Yatırım İndirimi İstisnasından Yararlanma.....	81
4.1.1.3.Finansal Kiralama Konusu Malın Yeni Olma Zorunluluğu.....	82
4.1.1.4.Finansal Kiralama Konusu Olduğu Halde Yatırım İndirimi İstisnasından Yararlanamayan Yatırım Harcamaları.....	83
4.1.1.5.Finansal Kiralama Sözleşmelerinde Sürenin Finansal Kiralama Kanunu'nun 22. Maddesi Dışında İhlali Durumu.....	83
4.1.1.6.Finansal Kiralama Sözleşmelerinde Sürenin Kiralayanın Elinde Olmayan Nedenlerle İhlali Durumu.....	84

4.1.1.7.Finansal Kiralamaya Konu İktisadi Kıymetlerin Devri.....	84
4.1.1.8.Kiralayan Açısından Yatırım İndiriminin Başlangıcı.....	84
4.1.1.9.Kiralama Konusu Malın Başka Bir Kiralayana Devredilmesi Halinde Yatırım İndirimi.....	85
4.1.2.Gümrük Muafiyetinden Yararlanma.....	85
4.2.Finansal Kiralama Sözleşmelerinin Vergi Kanunları Karşısındaki Durumu.....	87
4.2.1.Finansal Kiralama İşlemlerinin Gelir ve Kurumlar Vergisi Kanunları Açısından Değerlendirilmesi.....	87
4.2.1.1.Finansal Kiralama İşlemlerinden Elde Edilen Kazanç.....	88
4.2.1.2.Finansal Kiralama Giderlerinin İndirimi.....	88
4.2.1.3.Finansal Kiralama İşlemlerinde Tevkifat.....	89
4.2.1.4.Finansal Kiralama İşlemlerinde Gayrimenkul ve İştirak Hisseleri Satış Kazancı İstisnası Uygulaması.....	90
4.2.2.Finansal Kiralama İşlemlerinin Katma Değer Vergisi Kanunu Açısından Eđerlendirilmesi.....	91
4.2.2.1.Finansal Kiralama İşlemlerinde KDV Oranları.....	92
4.2.2.1.1.Finansal Kiralama Şirketlerine Yapılan Teslim ve Hizmetler.....	92
4.2.2.1.2.Finansal Kiralama Şirketi Tarafından Yapılan Teslimler.....	94
4.2.2.2.Yurt Dışından Yapılan Finansal Kiralamalarda KDV.....	96
4.2.2.3.Yurt Dışına Yapılan Finansal Kiralamalarda KDV.....	97
4.2.2.4.Deniz Hava ve Demiryolu Taşıma Araçları İle Yüzer Tesis ve Araçlara İlişkin İstisna.....	98
4.2.2.5.Yatırım Mallarına İlişkin İstisna.....	99
4.2.2.6.VUK Mükerrer 290. Madde Hükümü Çerçevesinde Yapılan Finansal Kiralamalarda KDV.....	99
4.2.2.7.Finansal Kiralama Konusu Malların Kiracıya Devrinde KDV.....	100
4.2.2.8.Finansal Kiralama İşlemlerinde Emsal Bedeli Uygulaması.....	101
4.2.2.9.Finansal Kiralama Yoluyla Alınan Binek Otomobillerde KDV İndirimi.....	101
4.2.3.Finansal Kiralama İşlemlerinin Vergi Usul Kanunu Açısından Değerlendirilmesi.....	102
4.2.3.1.Vergi Usul Kanunu'na Göre Finansal Kiralama.....	104
4.2.3.2.VUK'a Göre Finansal Kiralama Sözleşmelerinde Değerleme ve Amortisman Uygulaması.....	108
4.2.3.2.1.Kiralayana İlişkin Hükümler.....	108
4.2.3.2.2.Kiracıya İlişkin Hükümler.....	110
4.2.3.3.Döviz Bazında Düzenlenen Finansal Kiralama Sözleşmeleri Nedeniyle Ortaya Çıkan Kur Farkları.....	111
4.2.4.Finansal Kiralama İşlemlerinin Diğer Vergi, Resim ve Harçlar Açısından Değerlendirilmesi.....	111

BEŞİNCİ BÖLÜM

FİNANSAL KİRALAMA İŞLEMLERİNİN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ...	113
5.1.Finansal Kiralama İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi.....	113
5.1.1.Kiralayana İlişkin Muhasebe Kayıtları.....	114
5.1.2.Kiracıya İlişkin Muhasebe Kayıtları.....	116
ÖRNEK SORU	119
SONUÇ	125
KAYNAKÇA	130
ÖZGEÇMİŞ	138

TABLO LİSTESİ

	Sayfa No.
Tablo 1 : Finansal Kiralama Sektörüne Dair Yapısal Büyüklükler.....	39
Tablo 2 : 2001-2005 Yılları Arası Finansal Kiralama İşlem Tutarları.....	42
Tablo 3 : 2004-2005 Yılları Mal Grupları Dağılımı.....	43
Tablo 4 : 2001-2005 Yılları Arası Mal Gruplarına Göre Dağılım.....	44
Tablo 5 : 2001-2005 Yılları Arası Sektörlere Göre Dağılım.....	44
Tablo 6 : 2001-2005 Yılları Arası Penetrasyon Oranları.....	45
Tablo 7 : Dünya Leasing Hacmi.....	48
Tablo 8 : Çeşitli Ülkelerdeki Leasing Payı ve Penetrasyon Oranı.....	49
Tablo 9 : En Yüksek İşlem Hacmine Sahip On Avrupa Ülkesi.....	50

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BK	: Borçlar Kanunu
BKK	: Bakanlar Kurulu Kararı
BSMV	: Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi
BSMVK	: Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi Kanunu
EURO	: Avrupa Birliği Para Birimi
FKK	: Finansal Kiralama Kanunu
G	: Geçici
GSYİH	: Gayrisafi Yurt İçi Hasıla
GVK	: Gelir Vergisi Kanunu
IFC	: Uluslararası Finans Kurumu
KDV	: Katma Değer Vergisi
KDVK	: Katma Değer Vergisi Kanunu
KKDF	: Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu
KOBİ	: Küçük ve Orta Boy (Ölçekli) İşletme
KOSGEB	: Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme İdaresi Başkanlığı
KVK	: Kurumlar Vergisi Kanunu
m.	: Madde
MK	: Medeni Kanun
No	: Numara
ÖTVK	: Özel Tüketim Vergisi Kanunu
R.G.	: Resmi Gazete
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TL	: Türk Lirası
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
USD	: Amerika Birleşik Devletleri Para Birimi

vb. : Ve benzeri
VUK : Vergi Usul Kanunu
YTL : Yeni Türk Lirası

GİRİŞ

Dünyada yaşanan hızlı teknolojik gelişme ve endüstrileşme para ve sermaye piyasalarında olumlu bir şekilde etkilemektedir. Mali piyasa olarak adlandırdığımız para ve sermaye piyasalarındaki bu gelişmelere bağlı olarak çeşitli mali tekniklerin kullanım alanıda artmaktadır.

Bir taraftan ekonomilerin finansman ihtiyacının büyüklüğü, diğer taraftan faiz oranlarının yüksekliği, yeni yatırım ve finansman araçlarına olan ihtiyacı artırmıştır. Finansal kiralama, bu ihtiyaçların bir sonucu olarak, orta ve uzun vadede kullanabilen alternatif bir finansman tekniği olarak ekonomik yaşama etkin bir şekilde girmiştir.

Ülkemizde ve dünyada kiralayan, kiracı ve satıcı olarak üçlü bir finansal ilişkiye dayalı uygulanan finansal kiralama, yatırımcıya, bir malın ekonomik ve tasarruf hakkının mülkiyet hakkından ayrılarak tahsis edilmesi ve bu şekilde yatırımcıyı söz konusu malın mülkiyet hakkının doğurduğu finansman yükünden kurtarmaya dayanır.

İşletmelere finansman olanakları sağlayarak yatırımlarının teşvik edilmesini sağlayan, alternatif bir finansman kaynağı biçiminde karşımıza çıkan finansal kiralama, gelişmekte olan ülkelerden çok gelişmiş ülkelerde daha kapsamlı bir yer tutmaktadır. Bunun nedenlerinden biride, gelişmiş ülkelerde kanunlarla ilgili alt yapının ve buna bağlı olarak mevzuatın, uygulamaya yönelik, tutarlı, oturmuş, akılcı, sistematik bir hale gelmesi, böylece yatırımcıların daha kolay ve rahat bir biçimde hareket etme serbestisine sahip olmalarından kaynaklanmaktadır.

Ülkemiz bakımından da önemli bir finansal araç olma yolunda ilerleyen finansal kiralama, henüz çok yenidir. Zaman içinde sağlanan teşviklere rağmen tasarrufların yetersizliği ve ekonomide yaşanan sık istikrarsızlıklar gibi olumsuzluklarla beraber finansal kiralamanın hacmi istenilen seviyelere ulaşamamıştır. Yasal çerçevesiyle 1985 yılında ortaya çıkmış bir finansal teknik olan finansal kiralamanın gelişim süreci ilerledikçe, finansal kaynaklara olan olumlu etkisi daha belirginleşecek, uygulanabilirliği ve uygulama alanı daha da genişleyecektir.

Finansal kiralama sektörünün fonksiyonunu tam ve etkin olarak yerine getirmesi için mali mevzuat çerçevesinde desteklenip, vergi ve teşvik yasalarındaki düzenlemelerle avantajlı bir kurum haline getirilerek, ülke ekonomisinin gelişmesinde önemli katkılarda bulunmaya devam edecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

FİNANSAL KİRALAMA HAKKINDA GENEL BİLGİLER

Finansal kiralama (Leasing) kavramı, bir mala sahip olma yolundaki geleneksel düşüncenin, çağımız ekonomik anlayışına uygun olarak değişimi sonucu ortaya çıkmıştır. Yıllar boyunca insanlar varlıklarını devam ettirebilmek ve daha güçlü olmak için mal edinmek zorunluluğunu hissetmişler, mülkiyetin zenginliğe, zenginliğin güce yol açtığına inanmışlar. Dolayısıyla tüm gayretlerini daha çok mal edinmeye yönlendirmişlerdir.

Çağımızda, daha çok üretim daha fazla kar sloganı ile hareket eden müteşebbisler artık mala sahip olma olgusunun yalnız başına yeterli olmadığına, üretim yoluyla kar elde etmenin daha geçerli olduğuna inanmaktadırlar. Mülkiyet ile zenginlik arasındaki münasebetin zayıflaması, belli üretim araçlarının mülkiyetine sahip olmadan yalnızca bunların kullanım imkanlarına kavuşabilme sayesinde üretim yapılabileceği ve kar temin edilebileceği, sonuçta zenginliğe ulaşılabileceği anlamına gelmektedir¹.

İşte bu bölümde üretim araçlarının mülkiyetine sahip olmadan, bunların kullanılmasını sağlayan leasing hakkında, genel bilgiler verilerek, bu işlemlerin mikro ve makro düzeyde yarar ve sakıncaları üzerinde durulacaktır.

1.1. Finansal Kiralamanın Tanımı ve Gelişimi

Günümüzdeki anlamıyla ilk olarak 1950’li yıllarda başlayan finansal kiralama (leasing) uygulamaları, günümüze kadar büyük bir gelişme göstermiş ve dünya ekonomi hacminde önemli bir yer edinmiştir. Ancak, finansal kiralama işlemlerinin az gelişmiş ülkelerdeki gelişimi, gelişmiş ülkelere nazaran sınırlı kalmıştır.

¹ Erkut Onursal, “Finansal Kiralama Yeterince Bilinmiyor”, <http://dtm.gov.tr/ead/dtdergi/nisan2001/finansal.htm>, (23.04.2006).

Leasing kelimesinin kökeni Amerika'dır. II. Dünya Savaşı sonrası bu terim Avrupa'ya gelmiş ve çeşitli dillere girmiştir. Bugün, herhangi bir değişikliğe uğramadan İngilizce olarak tüm dillerde kullanılmaktadır.

1.1.1. Finansal Kiralamanın Tanımı

Türkiye'de leasing kelimesi, kiralama anlamında kullanılmaktadır. Leasing, günümüzde kira veya ürün kirasından çok farklı bir anlamda kullanıldığından dolayı leasingin bu şekilde tanımlanması yeterli olmamaktadır. Bu nedenden ötürü, Avrupa ülkelerinin bir çoğu, kendi dillerine has bir karşılık bulma yerine "leasing" kelimesini kullanmayı tercih etmişlerdir².

Leasing kavramının uygulamada karşılaşılan bütün türlerini içine alacak bir şekilde tanımının yapılmasının zorluğundan dolayı, genellikle finansman kiralamasının özelliklerini yansıtacak biçimde tanımlanmaktadır³.

Uluslararası Muhasebe Standartları Komitesi (IASC) bir kira sözleşmesinin finansal kiralama (leasing) olarak kabul edilebilmesi için, aşağıda belirtilen şartlardan en az birinin bulunması gerektiğini, bu şartlardan birinin bulunması durumunda kira sözleşmesinin finansal kiralama olarak kabul edileceğini belirtmiştir.

- Kira sözleşmesinde, kira süresi sonunda malın mülkiyetinin kiracıya geçeceğini öngörmesi,
- Kiralama sözleşmesinin, kiracıya kiralanan malı kira süresi sonunda o tarihteki beklenen piyasa fiyatının altında bir değerden satın alma hakkını vermesi,
- Kira ödemeleri toplamının kira süresinin başlangıcındaki bugünkü değerinin, malın piyasa değerinin en az % 90'ına eşit olması.

² Ünal Tekinalp, *Hukuki Yönden Finansal Kiralama Kanunu*, Türkiye Sınai Kalkınma Bankası FK Semineri, 5-6 Aralık 1989, s 1.

³ Ali Ceylan, *Finansal Teknikler*, Bursa: Ekin Kitabevi, Nisan 1995, s.55.

- Kira süresinin, kiralanan malın ekonomik ömrünün en az % 75'ine eşit olması,

İngiltere'de Accounting Standart Comitte tarafından yayımlanan Statment Of Standart Accounting Practice No: 21'e göre bir kiralama işleminin finansal kiralama olarak nitelendirilebilmesi için, kiralama işleminin sonucunda mülkiyet ile ilgili risk ve yararların büyük ölçüde kiracıya aktarılması gerekmektedir⁴.

17 seri No'lu Türkiye Muhasebe Standardı'nda kiralama işlemlerinin muhasebeleştirilmesi ele alınmış ve 8, 9 ve 11. maddelerine göre bir kiralama işleminin finansal kiralama sayıldığı durumlar açıklanmıştır. Buna göre;

- Kiralama işleminin sonunda varlığın mülkiyeti kiracıya devrediliyorsa,
- Kira sözleşmesi, kiracıya varlığı gerçek değerinin altında sembolik bir fiyata satın alma seçeneği sunuyorsa,
- Kira süresi, varlığın devredilemeyeceği durumlarda da varlığın faydalı ömrünün büyük bölümünü kapsıyorsa,
- Kiralama işleminin başlangıcında minimum kira ödemelerinin bugünkü değeri özde varlığın gerçeğe uygun değerini oluşturuyorsa,
- Finansal kiralama konusu varlığın, önemli bir değişiklik yapmaya gerek duyulmadan yalnızca kiracı tarafından kullanabilme özelliği varsa,
- Finansal kiralama sözleşmesinin kiracı tarafından feshi durumunda, kiralayanın bu sözleşmeden oluşan zararları kiracı tarafından üstleniyorsa,
- Finansal kiralama konusu varlığın hurda değerinde meydana gelen değişikliklerden dolayı kiracının kar ve zararları kira saptanmasında dikkate alınıyorsa,

⁴ Mehmet Koç, *Bütün Yönleriyle Finansal Kiralama*, İstanbul: Beta Basım, 2004, s.5

- Kira tutarları, piyasada oluşan kira tutarlarının önemli ölçüde altında kaldığı durumlarda bile kiracının kira dönemini ikinci kez sözleşme koşullarıyla devam ettirme durumu varsa,

- Arsa ve arazilerin kiralınmasında eğer kira sözleşmesi sonunda mülkiyet hakkı kiracıya geçiyorsa,

kira sözleşmeleri finansal kiralama olarak kabul edilecektir.

Avrupa Leasing Birliği (European Leasing Association) tarafından yapılan finansal kiralama tanımına göre; “Finansal kiralama, belirli bir süre için kiralayan (lessor) ve kiracı (lessee) arasında imzalanan ve üreticiden kiracı tarafından seçilip, kiralayan tarafından satın alınan bir malın, mülkiyetini kiralayanda, kullanımını ise kiracıda bırakan bir sözleşme olup, malın kullanımını belirli bir kira ödemesi karşılığında kiracıya bırakılmaktadır⁵.

3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunu (FKK) madde 4’te yer alan tanım ise şöyledir: “Finansal kiralama, kiralayanın, kiracının talebi üzerine, üçüncü kişiden satın aldığı veya başka şekilde temin ettiği bir malın, zilyedliğini, her türlü faydayı sağlamak üzere ve belli bir süre feshedilmemek şartıyla, bedeli karşılığında kiracıya bırakılmasını öngören bir sözleşmedir”. Bu tanım Avrupa Leasing Birliği (ELA)’nın tanımına oldukça yakın olup, yalnızca “belli bir süre feshedilmeme şartı”nı ek olarak içermektedir. “Belli bir süre feshedilmeme şartı” ve Kanun’un 1. maddesinde “finansman sağlamaya yönelik finansal kiralamayı düzenlemek” şeklinde amacın belirtilmesi, sözleşme süresi içerisinde feshedilebilen ve kısa süreli olan faaliyet kiralalarının kanun kapsamına alınmadığını göstermektedir. Başka bir deyişle bu tanım, üç taraftan oluşan finansal leasing işleminin konu edildiğini açıkça göstermektedir⁶.

⁵ Ertuğrul Şenay, “Finansal Kiralama”, *Tarihsel ve Güncel Ekonomide Diyalog Dergisi*, Sayı:28-29, Aralık 1986-Ocak 1987, s.52.

⁶ Ceylan, s.56.

1.1.2. Finansal Kiralamanın Gelişimi

Kiralama uygulamalarını Fenikeliler'e kadar uzatmak mümkündür. İlk kiralama uygulamaları, toprak ve gemi kiralamalarıdır. Bu şekilde, üretici ve kiracı arasındaki direkt kiralama işlemleri, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Avrupa'da oldukça eskidir. Hatta 1877'de Bell Telephone Company, telefonlarını satmayı kiralamaya karar vermiş ve bu olaya "leasing" olarak ifade etmiştir. Bu kiralamalar, o zaman satış politikasının bir aracı olarak düşünülmüştür. İngiltere'de 1840'ların demiryolu vagonlarının kiralamaları sözkonusu olmuş ve dünyada ilk tescilli kiralama şirketi "Birmingham Wagon Company" 25 Mayıs 1885'de kurulmuştur⁷.

Günümüzdeki anlamıyla, finansal kiralama uygulamaları, 1950 yılından sonra başlamıştır. İlk finansal kiralama şirketi, 1952 yılında Amerikalı C.Larence, Josef Kure ve D.P.Boothe tarafından kurulmuştur. Bu şirketin adı "United States Leasing International Inc."dir. Finansman ve kiralama şirketi olarak ilk finansal kiralama şirketinin kurulması, gerçek finansal kiralamanın başlangıcı olarak görülmektedir. Finansal kiralama işlemleri o tarihlerde, ABD'de varolan yatırılabilir sermaye fazlasından dolayı ABD'de hızla gelişmiştir. Ayrıca, ABD'de o dönemde orta vadeli kredilerin yeterince gelişmemiş olması, azalan bakiyeler usulu ile amortisman yönteminin uygulanmaması, sanayicilerin teknolojik gelişmelere ayak uydurmak zorunda olması gibi nedenlerle finansal kiralama gelişmesini hızlandırmıştır⁸.

İlk önceleri, makine ve teçhizat üreticilerin satışlarını arttırmak üzere kurulan ve onların birer uzantısı olarak faaliyet gösteren finansal kiralama şirketlerinin bir kısmı, belli birkaç ürün yerine, her türlü makine ve teçhizatı kiralayan finansal kiralama şirketlerine dönüşmüşlerdir. 1960 yılında "The Mercantile Leasing Company"nin kuruluşu ile İngiltere'ye sıçrayan leasing, başarılı bir gelişme göstermiştir⁹.

İkinci Dünya Savaşı sırasında, Amerika hükümetinin Ruslara savaş malzemesi satışı yerine, kiralama fikirleri, savaş sonrası ekonomik canlanmanın getirdiği dev

⁷ Ceylan, s.57'den Tom Clark, Leasing Finance,Londan 1985,s.1.

⁸ Ceylan, s.57

⁹ İskender Şengezer, *Dünya'da ve Türkiye'de Leasing*, Ankara: İGEME Yayını, No:123, Ekim1987, s.1

yatırımlar için önemli finansman kaynağını oluşturmuştur. Hızlı teknolojik gelişmelere karşılık, yetersiz banka kredileri, “makinenin değeri, ona sahip olmak değil, kullanmaktır” ilkesini benimseyen pek çok şirketin finansal kiralamaya yönelmesini sağlamıştır¹⁰.

Karın, makine ve teçhizatın mülkiyetinden çok, kullanımından doğduğu düşüncesinin yanısıra, vergi yönünden amortisman oranlarının esnekleştirilmesi ile kiralama gelirlerinin ve vergi muafiyetinin genişletilmesi, finansal kiralamanın gelişmesinde temel bir etken olmuştur¹¹.

Finansal kiralama işlemlerinin yaygınlaşmasında, kiralama şirketleri önemli rol oynamıştır. Finansal kiralama şirketleri kurulduktan sonra, kiralama fikri hızla yayılmış ve 1950’li yıllarda, ABD’de birçok finansal kiralama şirketi kurulmuştur. Finansal kiralama şirketleri, üreticilerin yerine, kiralama ve finansman görevi yaparak riskleri de üzerlerine almışlardır¹².

Finansal kiralama uygulamalarının gelişmiş ülkelerde görülmesinin nedeni, bu ülkelerde pazarlama ve sermaye olanaklarının fazla olmasıdır¹³. Gelişmiş ülkelerde finansal kiralamanın gelişmesini etkileyen ortak özellikler; sermaye yatırımlarını özendirme yani, girişimci dinamizmine sahip bir ortam ve güçlü bir mali yapı hazırlamasıdır¹⁴.

Amerikan finansal kiralama şirketleri, çok geçmeden faaliyetlerini Avrupa’ya taşımışlardır. 1960 yılından başlayarak, on yıl boyunca hemen hemen tüm Batı Avrupa ülkelerinde, Amerikalı şirketlerin katılımıyla yeni finansal kiralama şirketleri kurulmuştur. Avrupa’da ilk finansal kiralama şirketleri Fransa, İtalya ve Almanya’da 1962 yılında kurulmuş ve 1968 yılında Avrupa’nın diğer ülkelerine yayılmıştır¹⁵.

¹⁰ İhsan Ersan, “Leasing’i Beklerken”, *Para ve Sermaye Dergisi*, Mart 1985, s.34.

¹¹ Şenay, s.54

¹² Ceylan, s.58.

¹³ Kamuran Pekiner, “Finansal Kiralama”, Açık Oturum, *Dünya Gazetesi*, 27.06.1985, s.3.

¹⁴ Jan Levack, *Brezilya ve İtalya’da Finansal Kiralama*, Türkiye Sınai Kalkınma Bankası, Finansal Kiralama Semineri, 5-6 Aralık 1978, s.11.

¹⁵ Ceylan, s.58’den Clark, s.12.

Finansal kiralama, Avrupa'dan sonra, 1970'li yıllarda gelişmekte olan ülkelere de sıçramış ve finansal kiralama uygulamaları bu ülkelerde başlamıştır. Gelişmekte olan ülkelerde finansal kiralama uygulamalarının başlaması ve yayılmasında, gelişmiş ülkelerdeki başarılı finansal kiralama uygulamalarının yanısıra, Dünya Bankası'nın bir uzantısı olan Uluslararası Finansman Kurumu'nun (IFC) yaptığı çalışmalarında önemli bir payı vardır¹⁶.

Japonya'da ilk finansal kiralama şirketi, 1963 yılında kurulmuş ve Japon finansal kiralama şirketlerinin uluslararası faaliyetleri 1980'li yıllarda başlamıştır¹⁷. Dünya da 1970'li yıllarda finansal kiralama pazarı oldukça büyümüştür. 1970 - 1979 yılları arasında Avrupa ve Japonya'da kiralama hacmi % 800 artmıştır. Finansal kiralama şirketleri, 1980'li yıllarda önemli bir tecrübe birikimine ulaşmışlardır. Finansal kiralama şirketleri günümüzde, fon kaynağı sağlama açısından gelişmiş ülkelerde önemli bir yere sahiptir¹⁸.

Gelişmiş ülkelerde leasing vasıtasıyla sağlanan varlıklar, toplam sabit varlık yatırımları içerisinde, büyük bir paya sahiptir. Amerika'da yatırımların finansmanında finansal kiralama üçüncü sırayı alırken, Avrupa'da yatırımların %20'si finansal kiralama yoluyla karşılanmakta, Türkiye'de ise bu oran % 8-10 seviyelerine ulaşmaktadır.

Bugün, yatırımların ortalama % 25'i finansal kiralama yoluyla finanse edilmektedir. Dünya finansal kiralama pazarında ilk sırayı alan ABD'yi Avrupa ve Uzakdoğu ülkeleri izlemektedir.

1.2. Finansal Kiralamada Taraflar ve Sistemin İşleyişi

Bir finansman aracı olarak başvuru leasing sözleşmelerinde yatırımın finansmanı için kendisine başvuru leasing kurumu, kiracıya önceden sahip bulunduğu bir varlığı değil, o işlem için bizzat kiracının özelliklerini belirleyerek , seçip

¹⁶ Ceylan, s.58

¹⁷ *Para ve Sermaye Dergisi*, İstanbul, Sayı 7, 1985, s.28.

¹⁸ Ceylan, s.58.

beğendiği bir varlığı satın alarak kiralar¹⁹.

Burada kiralama şirketi (kiralayan), satıcı (imalatçı) ve kiracı arasındaki bir üçlü ilişki ve bu ilişkilerin safhalarının nasıl olduğu önem kazanmaktadır.

1.2.1. Finansal Kiralamada Taraflar

Finansal kiralama üçlü bir ilişkiye dayanmaktadır. Bu üçlü ilişkiyi finansal kiralama şirketi (kiralayan), satıcı (imalatçı) ve kiracı oluşturmaktadır.

1.2.1.1. Finansal Kiralama Şirketi (Kiralayan)

Finansal kiralama şirketi, kiracı tarafından seçilen malın üretici firmadan satın alarak finansal kiralama sözleşmesi uyarınca kiracıya kiralayan şirkettir. 3226 sayılı FKK'ya göre finansal kiralama işlemlerini Finansal Kiralama Şirketleri, Özel Finans Kurumları, Yatırım ve Kalkınma Bankaları yapabilmektedir.

1.2.1.2. Satıcı (İmalatçı)

Finansal kiralama sözleşmesi çerçevesinde finansal kiralama şirketi tarafından finansal kiralamaya konu olan malın satın alındığı kişi veya kuruluştur. Satıcılar yurt içinde veya yurt dışında bulunabilirler. Ayrıca satıcılar sattıkları malın üreticisi olabilecekleri gibi sadece ticaretinide yapıyor olabilirler.

1.2.1.3. Kiracı

Finansal kiralama sözleşmesi çerçevesinde finansal kiralama şirketinden malı kiralayan kişi veya kuruluştur. Hukuki işlem yapabilme yeteneğine sahip olan bütün gerçek veya tüzel kişiler kiracı olabilirler.

¹⁹ M.Argun Köteli, *Karşılaştırılmalı Hukuk ve Türk Hukuku'nda Finansal Kiralama(Leasing Sözleşmeleri)*, İstanbul: Kazancı Yayınları, No:86, 1991, s.57.

1.2.2. Finansal Kiralama Sisteminin İşleyişi

Finansal kiralama sisteminin işleyiş sürecini şu şekilde sıralayabiliriz²⁰.

- Kiracı firma tarafından yatırıma konu mal seçilerek satıcı firma ile fiyat ve teslim koşullarını içeren bir ön anlaşma yapılır.

- Projeye finansman sağlanması aşamasında, yatırımcı firma bir leasing şirketine başvurur. Değerlendirme için gerekli bilgi ve belgeleri finansal kiralama şirketine verir.

- Finansal kiralama şirketi gerekli mali analizleri yaparak yatırımcı firmaya bir teklifte bulunur. Gerekli görürse, yatırımcı firmadan teminat talep edebilir. Finansal kiralama şirketi gerekli görürse isteyebileceği teminatlar şöyledir:

- Banka garantörlüğü,
- Şirket sahibinin kefaleti,
- Senet, teminat mektubu,
- Gayrimenkul ipeteği
- Muteber başka bir şirket veya şahsın kefaleti,
- Menkul kıymet rehni ya da mevduat blokajı
- Müşteri çeki blokajı
- Diğer (depozito, geri alım sözleşmesi vb.)

- Anlaşmaya varıldığı zaman finansal kiralama şirketi ile yatırımcı firma arasında, noter onaylı finansal kiralama sözleşmesi imzalanır.

- Finansal kiralama şirketi mal bedelini satıcı firmaya öder.

- Finansal kiralama konusu mallar, kiracıya teslim edilir.

- Kiracı, finansal kiralama sözleşmesinde belirlenen kiralaları, finansal kiralama şirketine öder ve malları kullanır.

²⁰ M.Vefa Toroslu, *Leasing İşlemleri ve Muhasebesi*, Beta Yayınları, Ocak 2000, s.16.

- Sözleşme süresinin bitiminde ya mallar kiracı tarafından sözleşmede belirlenen düşük bir bedel ile satın alınır veya finansal kiralama sözleşmesi daha düşük bir kira tutarı ile uzatılır, ya da mallar kiracı tarafından finansal kiralama şirketine iade edilir.

1.3. Finansal Kiralama (Leasing) Türleri

Kiracının ve kiraya verenin ihtiyaçlarına ve kiralanan varlığın özelliklerine göre, farklı koşullar içeren kiralama sözleşmeleri düzenlenebilir. Bu nedenle, kiralama ile ilgili terim birliği sağlanamamıştır²¹. Finansal kiralama işlemlerini, aşağıdaki şekilde çeşitli kategorilere ayırmak faydalı olacaktır.

1.3.1. Faaliyet Kiralaması (Operasyonel Leasing)

Faaliyet kiralaması, işletmenin faaliyetleri ile ilgili ihtiyaç duyduğu varlıklar için bir finanslama imkanı sağladığı gibi, kiralanan varlıkla ilgili bir takım servis ve kolaylıklardan yararlanmayı da birlikte sağlayan bir kiralama türüdür. Faaliyet kiralaması, kısa süreli ve tüketim mallarına yönelik bir kiralama türüdür. Bu tür kiralamalarda, kiracı, önceden haber vermek şartıyla, sözleşmeyi süresi dolmadığı halde feshedebilmektedir. Finansal kiralama şirketi ise, belirlenen süre sonunda, malı hurda değerinin üzerine bir fiyata ikincil piyasada satabilir veya kiralayabilir.

Faaliyet kiralamaları, genellikle, malların üreticisi veya satıcısı ile, kiracı arasında doğrudan yapılmaktadır. Bu nedenle, faaliyet kiralaması finanslama yöntemi olması yanında, aynı zamanda satıcı açısından bir pazarlama yöntemidir. Çünkü, kiralayan kuruluşlar, bu şekilde satışlarını arttırma imkanını bulmaktadırlar. Faaliyet kiralamasına konu mallar, genellikle, teknolojik gelişmeye duyarlı, bakım ve onarıma ihtiyaç gösteren mallardır. Böylece, işletmeler, istedikleri malları kiralayarak, teknolojik eskime ve demode olma riskini kiralayan şirketlere yüklemektedirler²².

²¹ Senan Uyanık, *Proje Finansmanında Finansal Kiralamanın Rolü*, Ankara: Türkiye TOBB Yayınları, 1990, s.9.

²² İGEME, *İhracat Bülteni*, Sayı 37, 20 Eylül 1985, s.5.

Bu yöntemin daha iyi bir şekilde işleyebilmesi için, ikincil pazarı gelişmiş ürünlerde ve iş makinaları grubunda uygulanması faydalı olur. Ayrıca, faaliyet kiralamasında, leasing şirketleri ihtiyaç duyulan malları depolamak zorundadırlar²³.

1.3.2. Finansman Kiralaması (Finansal Leasing)

Finansman kiralaması, finansal kiralama türleri içerisinde en etkin ve en yaygın olanıdır. Tümüyle bir finansman yöntemi olan ve diğer fon kaynakları ile karşılaştırılabilen finansman kiralamasını, şu şekilde tanımlamak mümkündür: Kiraya verenin, kiralanan mala ait bütün risk ve menfaatlerini aynen malikmişcesine kiracıya devrettiği bir kiralama şeklidir²⁴.

Finansman kiralaması, finansal kiralama konusu malın mülkiyet hakkının yasal olarak finansal kiralama şirketinde kalmasına rağmen, ekonomik açıdan kiralanan mallar üzerindeki kontrolü kiracıya devreden uzun süreli bir finansal kiralama türüdür. Bu yöntemde kiracı, kiralanan malların ekonomik ömrünün tamamını kullanma yetkisine sahip olmakta ve mülkiyet dışındaki bütün riskleri ve faydaları üstlenmektedir. Finansal leasing anlaşmaları belirlenen bir ilk dönem sona ermeden feshedilemez. Bu yöntemde, kiracının ödediği kira miktarlarının toplamı sözleşmenin bitiminde mal bedelinin tamamen itfa edilmesini sağlamaktadır²⁵.

1.3.3. Doğrudan Finansal Kiralama - Dolaylı Finansal Kiralama

Doğrudan finansal kiralama işlemlerinde, bir imalatçı veya satıcı, araya bir başka kişi veya kuruluşu koymadan finansal kiralama işlemini bizzat gerçekleştirir. Dolaysız finansal kiralama adıda verilen bu finansal kiralama türünde, iki taraf vardır. Bir taraf, finansal kiralamayı veren, yani imalatçı veya satıcı, diğer taraf ise, finansal kiralamayı alan, yani kullanıcıdır. Bu nedenle, doğrudan finansal kiralamaya imalatçı ya da satıcı finansal kiralamasıda denilmektedir²⁶.

²³ Ceylan, s.69.

²⁴ Güneş Günter, “*Finansman Tekniği Olarak Kiralama*”, Türkiye Sınai Kalkınma Bankası Finansal Kiralama Semineri, 5-6 Aralık 1985,s.1.

²⁵ Toroslu, s.11.

²⁶ Ceylan, s.72-73.

Dolaylı finansal kiralama işlemlerinde ise, imalatçı veya satıcı ile alan arasında üçüncü bir kişi, yani bir finansal kiralama şirketi girmekte, böylece ortaya üçlü bir ilişki çıkmaktadır. Finansal kiralama şirketi, malı satıcıdan satın alır ve sözkonusu mal, kiracıya kullanması ve yararlanması için kararlaştırılan kira bedellerinin ödenmesi karşılığında verilir. Araya finansal kiralama şirketinin girmesi finansman kolaylığı sağlamaya yöneliktir.

1.3.4. Brüt Finansal Kiralama – Net Finansal Kiralama

Finansal kiralama giderlerinin karşılanması açısından yapılan ayırıma göre, kiralanan varlığın, bakım, onarım ve benzeri masraflar ile vergi, resim, harçlarının leasing kuruluşu tarafından ödenmesi brüt finansal kiralama şeklinde ifade edilmektedir.

Kiralanan varlığın, kullanımıyla ilgili tüm giderler, kiracıya ait ise ve kira bedelleri içinde varlığın bakım giderleri bulunmuyorsa, bu tür kiralamalar net finansal kiralama olarak ifade edilir²⁷.

FKK'nın 13. maddesinde yer alan “sözleşmede aksine hüküm yok ise kiracı, malın her türlü bakımından ve korunmasından sorumlu olup, bakım ve onarım masrafları kiracıya aittir” hükmü, FKK'nın net finansal kiralamayı benimsediğini göstermektedir. Ancak, taraflar kendi aralarında anlaşmak şartıyla bu iki finansal kiralama türünden herhangi birini tercih edebilirler²⁸.

1.3.5. Tam Ödemeli Finansal Kiralama - Tam Ödemesiz Finansal Kiralama

Tam ödemeli finansal kiralama, finansal kiralama şirketinin, kiracı ile yaptığı sözleşme çerçevesinde, yapılacak kira ödemelerinin sadece kiralamaya konu malın alınması için yapılmış olan yatırım harcamalarını değil, bu fonun alternatif getirilerini de (fırsat maliyetinide) ifade etmektedir.

²⁷ Ceylan, s.73.

²⁸ Koç, s.11-12.

Kira sözleşmesinin, fesih edilemeyen dönemi içindeki kira bedelleri toplamının kiralanan varlığın maliyetini karşılamadığı kiralamalara, tam ödemesiz finansal kiralama adı verilmektedir²⁹.

FKK'nın 6. madde hükmü gereği, kira bedeli taraflarca serbestçe belirlenebileceğinden, hem tam ödemeli, hem de tam ödemesiz finansal kiralama sözleşmeleri kanunun uygulama alanına girecektir.

1.3.6. Taşınır Finansal Kiralama – Taşınmaz Finansal Kiralama

Finansal kiralama sözleşmelerine taşınır ve taşınmaz mallar konu olabilmektedir. Taşınır malların konu olduğu finansal kiralama sözleşmelerine kara, hava ve deniz nakil araçları, makinalar gibi mahiyeti itibariyle kolaylıkla taşınabilen veya taşınması aşamasında bütünlüğü bozulmayan mallar konu olmaktadır.

Taşınmaz malların konu olduğu finansal kiralama sözleşmeleri, gayrimenkul finansal kiralama olarak da adlandırılmaktadır. 3226 sayılı FKK'nın, 5. maddesinde, taşınmaz mallar kiralama sözleşmelerine konu edilmiştir.

Türkiye'de, Medeni Kanun'un (MK) 632. maddesinde; arazi, tapu kütüğünde ayrı sayfaya kaydedilen bağımsız ve sürekli haklar ve kat mülkiyeti kütüğüne kayıtlı olan bağımsız bölümler taşınmaz mal olarak sayılmıştır. FKK'da hangi varlıkların finansal kiralamaya konu edilemeyeceği belirtildiğinden, gayrimenkuller finansal kiralama sözleşmesine konu olabilecektir.

Taşınmazların amortismanının taşınırlara oranla daha uzun bir zaman alması ve daha uzun bir süre verimli bir şekilde kullanılabilmeye elverişli olması, kiracının finansal kiralama sözleşmesi yapma yerine, kiracının malın mülkiyetine sahip olmayı tercih etmesine neden olmuştur. Hatta taşınmazın, hızlı kentleşme ve kent nüfusunun

²⁹ Atilla Altop, *Özellikle Taşınır Yatırım Mallarına İlişkin Finansal Kiralama (Leasing) Sözleşmesi*, Ankara: Adalet Matbaası, 1990. s.61.

artması gibi nedenlerle zaman içerisinde değerinin arttığı, taşınmaz arazi ise, amortismanın söz konusu olmadığı görülmektedir³⁰.

Amortisman hakkının kiracıya geçmesini sağlayan Vergi Usul Kanunu'ndaki (VUK) değişiklikle birlikte, amortisman süresinin uzun olması nedeniyle tercih edilmeyen taşınmaz kiralaması işlemlerinin artmasına neden olabilecektir.

1.3.7. Yatırım Malları Finansal Kiralaması - Tüketim Malları Finansal Kiralaması

Finansal kiralama konusu malın niteliğinden hareketle finansal kiralama sözleşmeleri, yatırım malları finansal kiralaması ve tüketim malları finansal kiralaması şeklinde ikili bir ayrıma tabi tutulabilir. Yatırım malları finansal kiralaması, üretime yönelik yatırım mallarını kapsayan bir finansal kiralama türüdür. Tüketim malları finansal kiralaması ise, dayanıklı tüketim mallarını konu alan bir finansal kiralama türüdür.

1.3.8. Birinci El Finansal Kiralama – İkinci El Finansal Kiralama

Finansal kiralama konusu malın daha önce kullanılıp kullanılmamasına göre yapılan bir ayrımdır. Birinci el finansal kiralamada hiç kullanılmamış mallar finansal kiralama sözleşmesine konu olurken, ikinci el finansal kiralamada kullanılmış olan malların kiralınması söz konusu olmaktadır.

1.3.9. Kaldıraçlı Finansal Kiralama

Kaldıraçlı kiralamar, dolaylı veya kredili kiralamar olarak da ifade edilir. Özellikle büyük finansal harcamalar gerektiren yatırımlarda, kiralanan malın finansal kiralama kuruluşu tarafından satın alınması için gereken fonun, önemli bir bölümünün,

³⁰ Köteli, s.112.

kredi kurumlarından sağlanmasıdır. Kaldıraçlı kiralama özelliği, az miktarda parayı riske atarak, yüksek maliyetli bir malın sahiplik haklarının elde edilmesidir³¹.

Bu yöntemde malın mülkiyeti finansal kiralama şirketindedir. Finansal kiralama şirketlerinin almış olduğu kredilerin anapara ve faiz ödemeleri kiracının ödediği taksitlerle karşılanmaktadır.

1.3.10. Kısa Süreli Finansal Kiralama – Uzun Süreli Finansal Kiralama

Sözleşme süresinin uzunluğuna göre yapılan bir ayrımdır. Sözleşme süresi üç yıla kadar olan finansal kiralama sözleşmeleri kısa süreli finansal kiralama, sözleşme süresi üç yıldan fazla olan leasing sözleşmeleri ise uzun süreli finansal kiralama olarak adlandırılmaktadır.

FKK madde 7'ye göre feshin mümkün olmadığı dört yıllık asgari süre öngörüldüğünden, tüm finansal kiralama sözleşmeleri uzun sürelidir³².

1.3.11. Devresel Finansal Kiralama – Döner Finansal Kiralama

Devresel finansal kiralama sözleşmelerinde mal, sözleşme süresi boyunca aynı kalmakta, değiştirilmemektedir. Döner finansal kiralama sözleşmelerinde ise, finansal kiralama konu malın teknolojik ömrünün sözleşme süresinden daha kısa olması sebebiyle, belirli bir süre sonra malın değiştirilmesi öngörülmektedir. Bu şekilde kiracı, finansal kiralama konusu malı kira süresi içerisinde yenileyebilmekte ve gerektiğinde kira süresini uzatabilmektedir.

³¹ Ceylan, s.74.

³² Altop, s.71.

1.3.12. Satış ve Geri Kiralama

Satış ve geri kiralama, nakit sıkıntısı içinde olan bir işletmenin, finansal yönden bir takım kolaylıklar sağlamak amacıyla, arazi, bina, makine ve teçhizat gibi sabit varlıklarını bir finans kurumuna satması ve aynı varlıkların kullanımına bir kira sözleşmesi çerçevesinde devam etmesidir. Varlığın satıcısı ve kiracısı durumundaki işletme, daha önce sahibi olduğu varlığın kullanımına devam ettiği gibi, bu şekilde sağladığı önemli miktardaki fonu, diğer faaliyetlerinin finansmanında kullanarak, likitide gücünü arttırmaktadır³³.

Bu işlem sonucunda, firmanın bilançosunda sabit varlıklar azalmakta, buna karşın dönen varlıklarda artış olmaktadır³⁴.

1.3.13. İthalatsız Yurt İçi Finansal Kiralama - İthalatlı Yurt İçi Finansal Kiralama

Kiralama şirketi, yatırımcı şirket, Türkiye’de faaliyet gösteren satıcı ve gerekli durumlarda da teminat kurumu ithalatsız yurt içi finansal kiralamanın taraflarını oluşturmaktadır. İki kiralama türündeki en önemli fark, malı sağlayan satıcının yurt dışında olmasıdır. İhtiyaç duyulan mal yurt dışından sağlanıyorsa ithalatlı yurt içi kiralama söz konusudur.

İthalatlı yurt içi finansal kiralama türünde, yatırımcı şirketin teşvik belgesinde, yatırım indirimi ve gümrük muafiyeti varsa, yatırımcı şirket ve finansal kiralama şirketi gerekli idari kuruluşlara başvurarak bu belgenin finansal kiralama şirketine devir olmasını sağlar ve kiralama şirketi bu belgeyi malın gümrükten çekilmesinde kullanır. Yatırım indirimi yoluyla sağlanan bu avantaj, kira ödemelerinde indirim yoluyla yatırımcı şirkete yansıtılır³⁵.

³³ Ceylan ,s.74.

³⁴ Toroslu, s.13.

³⁵ Nuray Ergül; Sezai Dumanoğlu, *Finansal Kiralama Yasa Değişiklikleri Muhasebe İşlemleri Gider Kayıtları*, İstanbul: Der Yayınları, 2003, s.25-26

1.3.14. Satışa Yardımcı Finansal Kiralama

Satıcı, peşin ve vadeli satış önerilerinin yanısıra, finansal kiralama şirketinin kendisine vermiş olduğu kiralama opsiyonunuda müşterisine sunabilir. Bu durumda, finansal kiralama şirketi, malı satıcıdan satın alır ve yatırımcıya kiralar³⁶.

1.3.15. Vergi Finansal Kiralaması

Vergi finansal kiralaması, vergi kanunları ve firmaların vergi tasarruf olanakları dikkate alınarak hazırlanan finansal kiralama sözleşmeleridir. Kira bedelleri, yenileme veya satın alma koşulları, geçerli vergi kanunlarına göre maksimum vergi tasarrufu sağlayacak şekilde belirlenir³⁷.

1.3.16. Kapalı ve Açık Uçlu Finansal Kiralama

Kapalı uçlu finansal kiralama, sözleşme süresi sonunda, kiralanın yatırımın kiraya verene devredildiği, hurda değerle ilgili tüm risklerin kiraya verene ait olan ve kiracının yatırım olanağına sahip olmadığı kiralamalardır.

Açık uçlu finansal kiralama ise, önceden belirlenen koşullar çerçevesinde, finansal kiralama konusu varlığın mülkiyetinin kiracıya geçtiği kiralamalardır³⁸.

1.3.17. Yüzde Finansal Kiralama

Yüzde finansal kiralama türünde kiracı, kira tutarlarına ek olarak bir önceki dönem gelirlerinden belli bir yüzdenin kira olarak ödemesi mecburiyeti koymaktadır. Kiracının kar düzeyi önceden belirlenmiş olan minimum miktarın üzerine çıktığı koşulda kiracıdan ek ödeme talebinde bulunulur. Bu finansal kiralama türü, finansal kiralama şirketleri tarafından enflasyon riskine karşı korunma çabalarıdır³⁹.

³⁶ Ceylan, s.77'den Finansal Kiralama (Leasing), İktisat Bankası, Şubat 1986,s.4.

³⁷ Ceylan, s.77

³⁸ Ceylan s.77

³⁹ Ceylan, s.77

1.3.18. Özel Finansal Kiralama

Özel finansal kiralamada, finansal kiralama konusu mallar kiracının ihtiyacına göre özel olarak imal edilmektedir. Bundan dolayı bu malların finansal kiralama şirketi için ikinci el değerleri çok düşüktür. Bu tür finansal kiralama sözleşmelerinde süre sonunda finansal kiralama konusu malların mülkiyetinin kiracıya geçmesi şartı bulunmaktadır⁴⁰.

1.3.19. Geniş Kapsamlı Finansal Kiralama

Geniş kapsamlı finansal kiralama, belirli bir mala ilişkin finansal kiralama sözleşmesi yapılmamaktadır. Burada finansal kiralama şirketi ile kiracı arasında bir çerçeve anlaşması yapılmaktadır. Bu anlaşma çerçevesinde kiracıya belirli tutara kadar alternatifler sunulmaktadır. Bu yöntemde kiracı finansal kiralama konusu olacak malı seçme konusunda daha esnek davranabilmektedir⁴¹.

1.3.20. Trampa Finansal Kiralama

Trampa türü finansal kiralama sözleşmelerinde kiracının, finansal kiralamaya konu makine ve teçhizatın bakım, onarım ve buna benzer diğer masraflarından korunabilmesi ve zaman kaybına uğramaması için, söz konusu malları değiştirebilmesine olanak vermektedir.

1.3.21. Ulusal Finansal Kiralama – Uluslararası Finansal Kiralama

Finansal kiralama ulusal ya da uluslararası olması, finansal kiralamaya konu varlıkların ithal edilip edilmediğine göre değil, finansal kiralama sözleşmesine taraf olanların yurt içinde olup olmadığına bağlıdır. Bu sebeple, finansal kiralamaya konu varlıkların, yurt içinden veya yurt dışından temin edilip edilmediğine bakılmaksızın,

⁴⁰ Toroslu, s.13.

⁴¹ Toroslu, s.14.

kiracı ile kiralayanın aynı ülkede olmaları ulusal finansal kiralama olarak adlandırılmaktadır. Kiracı ile kiralayanın ayrı ülkelerde bulunmaları durumunda ise, yapılan kiralama uluslararası finansal kiralama değildir.

1.3.22. Alt Kiralama

Bu tür kiralamada kiralayan, kiralanan varlığın kullanım hakkını kiracıya devreder ve kiracı da aynı varlığı üçüncü bir kişiye aynı şartlarda devredebilir.

3226 sayılı FKK'nın 15. maddesi, kiracının, kiraladığı malı zilyedliğini üçüncü kişilere devredemeyeceğini hükme bağlamış olduğundan, bu tür kiralamalar ülkemiz mevzuatına uygun değildir⁴².

1.3.23. İş Ortaklığı Şeklinde Finansal Kiralama

Finansal kiralama konusu malın, yüksek olması veya bir firmanın ihtiyacının üstünde kapasiteye sahip olması durumunda, bu malın birden fazla firma tarafından kiralanması hali, iş ortaklığı şeklinde finansal kiralama olarak tanımlanmaktadır.

1.3.24. Deneme Süreli Finansal Kiralama

Kiracıya, finansal kiralama sözleşmesi ile altı ay ile bir yıl arasında deneme süresi verilmesi ve bu süre içerisinde kiracı, finansal kiralama konusu malın seçiminde hata yapıp yapmadığı konusunda değerlendirme yaparak, finansal kiralama sözleşmesinin devam edip etmeyeceğine karar vermesi haline deneme süreli finansal kiralama denmektedir⁴³.

⁴² Koç, s.12

⁴³ Ergül; Dumanoğlu, s.34

1.3.25. Leasing - Finansal Kiralama Ayrımı

Leasing, sözlük karşılığı olan kira ya da ürün kirasından öte çok farklı kiralamalar için kullanılmaktadır. Finansal kiralama kavramı da , leasingin sadece bir çeşidini belirtmektedir. Buna rağmen leasing denilince daha çok finansal kiralama akla gelmektedir⁴⁴.

Mevzuatımızda leasinge ilişkin esasları belirleyen 3226 sayılı FKK'da ve 213 sayılı VUK'da finansal kiralama tabiri kullanılmaktadır.

1.4. Leasing Evreleri

Leasingin genel olarak hayat eğrisi denen altı evresi mevcuttur ve her ülkede farklı evreler yaşanmaktadır. Leasing hayat eğrisi, her ülkenin kendi leasing tarihçesi kadar o ülkenin ekonomik gelişmişlik seviyesiyle de doğru orantılıdır. Finansal leasing ile başlayan ve sırasıyla esnek (yaratıcı) finansal leasing, operasyonel leasing, yenilikçi leasing, olgunluk ve olgunluğun ötesi şeklinde kabul görmüş kriterler çerçevesinde devam etmektedir⁴⁵.

1.4.1. Finansal Leasing

Leasing işlemlerinin yeni yeni tanınmaya başladığı, ilk aşamadır. Mal bedelinin tamamının itfa edildiği, kiracıyı malı finansal kiralama süresi sonunda satın almayı yönlendiren işlemlerdir. Sözleşmelerin feshedilmediği ve finansman dışında ek hizmetlerin verilmediği işlemlerdir⁴⁶.

⁴⁴ Koç, s.13

⁴⁵ Türkiye İktisat Kongresi, *Türk Mali Sektörü Raporu*, Ek-6 Leasing, İzmir:5-9 Mayıs 2004, http://www.tbb.org.tr/turkce/duyurular/iktisat_kongresi/Mali%20sektor%20%20Raporu.pdf, s.4-5, (26.11.2006)

⁴⁶ Türk Mali Sektörü Raporu, s.5.

1.4.2. Esnek (Yaratıcı) Finansal Leasing

Leasingin tanınmaya başlandığı, leasing şirketlerinin sayısının artışıyla birlikte rekabetin arttığı, leasing şirketlerinin sunduğu ek hizmetlerle piyasa paylarının arttırılmaya çalışıldığı evredir. Bu evrede, satıcı odaklı leasing şirketleri piyasaya girmeye başlar⁴⁷.

1.4.3. Operasyonel Leasing

Rekabetin artması ve vergi mevzuatında finansal kiralama ile ilgili avantajların ortadan kaldırılması ile operasyonel leasing ürünü devreye girer. Bu aşamada leasing şirketleri kredi riski yanında mal riskide almaya başlarlar ve bu riski üçüncü şahıslara satmaya başlarlar. Bu aşama için kiralanan mal türleri için gelişmiş veya gelişmekte olan ikinci el pazarı gerekir. Kiracı açısından kullanışlı bir yöntem olup, mala ilişkin giderlerin dönemlere göre düzgün olarak yayılmasına, daha az leasing bedeli ödenmesine, mala ilişkin risk alınmamasına imkan verir⁴⁸.

1.4.4. Yenilikçi Leasing Hizmetleri

Leasing sektörünün büyümesiyle ortaya çıkan fiyat rekabeti nedeniyle değişik leasing enstrümanları geliştirildiği bir dönemdir. Bu safhada düşük fiyatlama sağlayabilmek için leasing şirketleri menkul kıymetleştirme gibi klasik metotlar dışında kendi fonlarını yaratırlar⁴⁹.

1.4.5. Olgunluk Evresi

Pazarın doyuma ulaştığı ve sektörün karlarını koruyabilmek için şirket birleşmelerine gittiği safhadır. Leasing şirketleri bu evrede yeni pazar arayışlarına girerler ve farklı ülkelerde ortak şirket kurma arayışları olur⁵⁰.

⁴⁷ Türk Mali Sektörü Raporu, s.5.

⁴⁸ Türk Mali Sektörü Raporu, s.5.

⁴⁹ Türk Mali Sektörü Raporu, s.5-6.

⁵⁰ Türk Mali Sektörü Raporu, s.6.

1.4.6. Olgunluk Ötesi Evre

Henüz bu safhaya gelmiş bir ülke bulunmamaktadır. Uzun yıllardan beri uygulanan bir finansal enstrüman olan leasing yeni fazlar geçirerek evrimine devam edecektir.

Şu anda Amerika olgunluk devresinde bulunmaktadır ve bu süreç 120 yılını almıştır. İngiltere ise dördüncü yani yenilikçi leasing fazında olup, bu evreye gelişi 30 yılı bulmuştur. Türkiye’de ise yaklaşık 20 yılını doldurmuş leasing sektörünün henüz ikinci fazda olduğu görülmektedir⁵¹.

1.5. Leasing Yönteminin Yarar ve Sakıncaları

Leasing mikro düzeyde firmalara, makro düzeyde ise ekonomiye çeşitli faydalar sağladığı gibi çeşitli sakıncalarada neden olabilmektedir. Ancak burada önemli olan husus, ülkenin ekonomik ve işletmelerin kendi durumları değerlendirilerek, finansal kiralamanın faydalı veya sakıncalı olacağı sonucuna varılması gerektiğidir.

1.5.1. Leasingin Firmalar Açısından Yararları ve Sakıncaları

Leasing, firmalara sağladığı önemli yararlar yanında çeşitli olumsuzluklara da sebebiyet verebilmektedir. Leasingin kiracı firmalar ve kiralayan firmalar açısından yarar ve sakıncalarını aşağıdaki şekilde irdeleyebiliriz.

1.5.1.1. Kiracı Firmalar Açısından Leasingin Yararları

- **Finansman Sağlar:** Leasing yoluyla firmaların yatırımlarının tamamına yakını finanse edilebilir. Firma dilerse, herhangi bir yatırım malının satın alma maliyeti dışında vergi, fon, harç ve buna benzer diğer maliyetleri de kiralama şirketine yükleyip, kira ödemelerine bu şekilde yansıtabilir.

⁵¹ Türk Mali Sektörü Raporu, s.6.

Finansal kiralama kredi olduğundan dolayı, bilançonun pasifinde yer almaz ve borç/özsermaye oranını etkilemez, şirketin kredi imkanlarının artmasını sağlar⁵².

- **Amortisman Sistemi Açısından:** Aktifleştirilen, leasinge konu iktisadi kıymeti kullanma hakkı, 213 sayılı VUK'un amortisman hükümleri çerçevesinde kiracı tarafından amortismanına tabi tutulur.

- **Özkaynaklar Bakımından:** Firmaların sermayelerini yatırım mallarına bağlamaması, ona likitide avantajı sağlayacaktır. Bu durumda çeşitli üretim maliyetlerinin finansmanı için gereken sermaye, işletme tarafından finanse edilebilecektir. Bu durum satışların ve aktif karlılığın artması sonucunu doğuracaktır. Leasing ile yapılan yatırım konusu mal veya ekipman, doğrudan işletmeye katılmakta ve firma gelirlerini etkilemektedir. Bu şekilde, kiracı, özkaynaklarına başvurmakta ve yatırımların devam ettirilmesinde daha güçlü bir özkaynağa sahip olmaktadır.

- **Katma Değer Vergisi Avantajı:** Leasinge konu iktisadi kıymetlere sağlanan indirimli KDV oranları, kiracının maliyetini azaltan önemli bir faktördür. Ayrıca, kredi için ödenen banka sigorta muamele vergisi ve kaynak kullanım destek fonu yerine düşük oranda KDV ödenir.

- **Gelir ve Kurumlar Vergisi Avantajı:** Finansal kiralama giderlerinin tamamı, gelir veya kurumlar vergisi uygulamasında gider olarak yazılabilmektedir. Ayrıca kiracılar finansal kiralama konusu mal için amortisman ayırma imkanına da sahiptirler. Eğer aynı malın satın alım yoluyla edinilmesi halinde sadece amortisman tutarları gider yazılabilmektedir⁵³.

- **Gümrük Vergisi Avantajı:** Geçici İthalat (Dahilde İşleme) rejiminden yararlanarak sadece teminat yatırılmak suretiyle ülkeye getirilen mallardan leasing sözleşmesi süresince yararlanılması mümkündür.

⁵² Ergül; Dumanoglu, s.12

⁵³ Koç, s.19

- **Riskin Daha Sınırlı Olması:** Son yıllarda teknolojinin hızla geliştiği gözönüne alınır, yatırım için kullanılan malların, teçhizatların ve buna benzer satın alma alternatifine karşın, kiralanması daha az risk taşımaktadır. Kiralamaya tabi mallar, teknik ömürlerini doldurmadan eskimiş olduğu takdirde, risk unsuru makine ve teçhizatın sahibine ait olmaktadır. Bu durumda firma riski kiralama şirketi üzerinde bırakabilir⁵⁴.

- **Orta ve Uzun Vadeli Bir Finansman Alternatifidir:** Leasing sistemi, orta ve uzun vadeli finansman olanaklarının kısıtlı olduğu ülkelerde, özellikle orta ve küçük boy işletmelere uygun koşullarda finansman kolaylıkları sağlar⁵⁵. Leasing sözleşmeleri minimum dört yılı kapsayan bir sözleşme olması nedeniyle, alternatif bir finansman yöntemidir. Ülkemizde, orta ve uzun vadeli banka kredisi bulmak çok zor ve maliyetli iken, leasing yoluyla, orta ve uzun vadeli kaynak sağlamak mümkündür.

- **Faiz Hadleri ve Enflasyondan Etkilenmemesi:** Firmalar, yapılan sözleşmelerde kira tutarlarının miktarlarını kiralamanın başında bilmektedirler ve bu tutarlar bir yıl genelinde sabit kalmakta, kiracı şirketler hükümet kararlarındaki değişikliklerden etkilenmemekte ve enflasyona karşı da korunmuş olmaktadır⁵⁶. Faiz banka kredilerinde her an değişebilir olmasına karşın, leasing sözleşmelerinde bir kez ve anlaşmaya bağlı olarak belirlenebilmektedir.

- **Sıhhatli Bütçeleme Olanığı Sağlar:** Finansal kiralama ile finanse edilen yatırımların ödeme planının sabit ve önceden belirlenmiş olması, yatırımcı şirketin bütçe ve nakit akış tahminlerinin yapılmasını kolaylaştırır⁵⁷.

- **İşlemlerin Kısa Sürede Tamamlanması:** Leasing işlemleri, banka kredi işlemlerine göre daha basittir ve daha kısa sürede tamamlanmaktadır.

- **Peşinat Avantajı:** Vadeli satışlardaki yüksek peşinat yerine, leasing işlemlerinde peşinat ödeme zorunluluğu bulunmamaktadır.

⁵⁴ Koç, s.15.

⁵⁵ Altop, s.20

⁵⁶ Koç, s.17.

⁵⁷ Ergül; Dumanoğlu, s.12

- **Kiralanan Mala Sözleşme Süresi Sonunda Sahip Olunabilmesi:** Leasinge konu olan mala, önceden sözleşmede belirtilmiş olan sembolik bedel karşılığında kiracı tarafından sahip olunabilmektedir⁵⁸.

- **Teknolojiyi Yakından Takip Edebilme:** Yatırıma konu malların kiralınması durumunda, kira süresi genellikle kullanma süresine eşit olarak hesaplanmakta ve iktisadi ömrü tükenen teçhizatı yenilemek daha kolay olmaktadır. Bu şekilde, büyük fonlara gerek kalmadan, teknolojik gelişmeyi izlemek mümkün olabilmektedir⁵⁹.

- **Borçlanmanın Getirdiği Sınırlamadan Kaçma:** Kredi veren kurumlar, kredi verirken yapmış oldukları sözleşmelerde, kredi verdikleri şirketlerin yönetim birimlerinin hareket serbestlerine müdahale edebilmektedirler. Finansman kaynağı olarak leasing yönteminin uygulanması durumunda ise, işletme hareket serbestisini devam ettirebilmektedir⁶⁰.

- **Yetersiz Mali Yapıya Rağmen İhtiyaçların Karşılanabilmesi:** Kiracı, peşin satın alma imkanı olmayan bir malı, yetersiz mali yapısına rağmen kiralama yöntemiyle alarak, kullanma imkanına kavuşmaktadır. Dolayısıyla, kiracının yetersiz bilanço yapısında, borçları artış göstermediğinden, mali yapı çok kötüleşmemiş olmaktadır⁶¹.

- **Daha Az Teminat:** Kiralayan şirketler için, leasing işlemlerinin riski, kredi veren bankalara nazaran daha azdır. Çünkü, kiralama konusu malın hukuki sahibi leasing şirketi olup, işletmecinin sözleşme hükümlerini ihlal etmesi durumunda kullanımını ona bıraktığı malı geri alacaktır. Malın hukuki sahibi olmak, leasing şirketi için yeterli bir güvence teşkil ettiğinden, genellikle, işletmeciden ek bir teminat talep edilmez⁶².

- **İflas Halinde Haciz Yapılamaz:** Kiracı şirketin iflası durumunda, leasing yoluyla elde edilmiş varlıklara haciz konulamayacağı için, firma üretimini sürdürüp borçlarını vadesinde ödeyebilmektedir.

⁵⁸ Koç, s.17

⁵⁹ Koç, s.15-16

⁶⁰ Koç, s.16.

⁶¹ Koç, s.17.

⁶² Uyanık ,s.19.

1.5.1.2. Kiracı Firmalar Açısından Leasingin Sakıncaları

- **Kullanım Serbestisinin Kısıtlanması:** Leasing ile kiralanan bir malın kullanım serbestisi satın alınan bir mala oranla daha sınırlı olmaktadır. Kiracının hareketleri gerek kanunlarda belirtilen nedenlerle, gerekse sözleşme hükümleri uyarınca sınırlandırılmaktadır⁶³.

- **Kaynak İsrafına Sebep Olma İhtimali:** Kamu kurum ve kuruluşlarının, mevzuattaki çeşitli engeller nedeniyle satın alamayacakları ihtiyaçları leasing yoluyla karşılama yoluna gitmeleri mümkündür. Buda kaynakların israfına sebebiyet verebilir⁶⁴.

- **Sözleşme Süresinin Yol Açtığı Sıkıntılar:** FKK'nın 7. maddesinde sözleşmelerin en az dört yıl süreyle fesh edilemeyeceği ve yine aynı kanunun 25. maddesinde de sözleşmenin finansal kiralama şirketi tarafından, kiracıdan kaynaklanan nedenlerle feshi halinde, kiracının hem malı iade etmekle hem de vadesi gelmemiş finansal kiralama bedellerini ödemekle yükümlü olduğu, ayrıca finansal kiralama şirketinin bunu aşan zararından da sorumlu olduğu hükme bağlanmıştır.

Bu nedenle kiracı, finansal kiralama şirketinden kaynaklanan bir neden olmadıkça sözleşmeyi fesih edememekte, fesh ettiği takdirde de ağır yaptırımlarla karşılaşmaktadır. Bu durum, kiracıyı kiraladığı bir malı en az dört yıl süreyle kullanmak zorunda bırakmakta ve kiracının hareket alanını daraltmaktadır⁶⁵.

- **Sözleşme Süresi Sonundaki Sıkıntılar:** Leasing sözleşmesinin süresi tamamlandığında, kiracının malı kullanma hakkıda sona ermektedir. Kiralama konusu malın yerini doldurmak mümkün değilse ve kiralayan şirket bu malı tekrar kiracıya kiralamak istemiyorsa, bu durum kiracı açısından sorun yaratabilir.

- **Sözleşmeye Bağlılığın Getireceği Sıkıntılar:** Kira süresi boyunca, kiracı sözleşmeye bağlı olmak zorunda olduğundan, işletmenin mali açıdan darboğaza girmesi

⁶³ Koç, s.20.

⁶⁴ Koç, s.20.

⁶⁵ Koç, s.21.

halinde de yüksek kiralarn, giderlerin ödenmesi zorunlu olacaktır. Bu bakımdan leasing sözleşmesine, yeni faaliyete geçmiş, deneyimsiz, zayıf işletmelerden ziyade, iş deneyimi bulunan sağlam işletmeler tarafından başvurulmaktadır⁶⁶.

- **Kredibilite Sorunu Yaratması:** Bir işletmenin varlıklarının büyük bir bölümünün kiralanmış olması, o işletmenin finans kurumları tarafından kredibilitesinin düşük olarak değerlendirilmesi sonucunu doğurabilir ve dışarıdan kredi bulma konusunda sıkıntılar yaratabilir.

Hurda Değerinden Yoksun Kalınması –Leasing yöntemiyle elde edilen mallara ilişkin sözleşmelerde hüküm olmaması durumunda kiracı leasinge konu mala, kiralama süresi sonunda sahip olamayacaktır. Dolayısıyla kiracı, malın hurda değerinden yararlanamayabilir⁶⁷.

1.5.1.3. Kiralayan Firmalar Açısından Leasingin Yararları

- **Yatırım İndirimi Açısından:** Yatırım indiriminden yararlanan kiralayan şirket, vergi tasarrufu sağlamaktadır. Böylece kendi öz kaynaklarını kullanarak ek bir finansman olanağını yakalamış olmaktadır.

- **Gümrük Vergisi Açısından:** Yatırımlar yurtdışından gerçekleştirildiğinde, kiralanın teçhizat, geçici muafiyet rejimi esaslarına göre yurda getirilecektir. Ödenmesi gereken gümrük vergileri teminata bağlanarak, yurda getirilmesi sağlanacaktır. Böylece yüksek miktarlarda gümrük vergisi ödemesi yapılmayacaktır.

- **Mülkiyet açısından:** Leasing şirketleri, kiralanın varlıkların mülkiyet hakkını elinde bulundurduğu için, kiracının ödeme gücü çektığı durumlarda sözleşmeyi feshedip varlığı geri alma hakkına sahiptir. Fakat, rehinli alacaklarda prosedür daha külfetli ve zaman alıcıdır.

⁶⁶ Köteli, s.50-51.

⁶⁷ Koç, s.19

1.5.1.4. Kiralayan Firmalar Açısından Leasingin Sakıncaları

- **Kur Riski:** Kiralama şirketleri üzerinde kur riski bulunabilir. Kira ödemelerinin Yeni Türk Lirası (YTL) cinsinden ödeneceği kararlaştırılmışsa, YTL değer kaybettikçe, yatırımın karlılığı, kiralama şirketleri bakımından azalacaktır.

1.5.2. Leasingin Ülke Ekonomisi Açısından Yararları ve Sakıncaları

Leasing, mikro düzeyde firmalara çeşitli yarar ve sakıncalara neden olması yanında makro düzeyde de ülke ekonomisine çeşitli etkiler yaratmaktadır. Bu etkileri aşağıdaki şekilde belirtmek mümkündür.

1.5.2.1. Leasingin Ülke Ekonomisi Açısından Yararları

- **Finansman Maliyetlerinin Düşmesini Sağlar:** Leasing uygulaması yeni yatırımlar için gerekli olan finansman arzının artmasına ve finansman maliyetlerinin düşmesine olanak tanımaktadır. Sermaye birikiminin yeterli düzeyde olmadığı ülkelerde leasing yatırıma yönelik finansman ihtiyacı için bir çözüm olmaktadır. Leasing sayesinde özellikle küçük ve orta ölçekli firmaların finansman ihtiyaçları sağlanmaktadır⁶⁸.

- **İhracata Etkisi:** Yurt içinden yurt dışına yapılacak kiralama işlemleri, ülke ihracatını artıracak bir etki yaratabilecektir. İhracatın artarak, dünya pazarlarında ülke mallarının payının artması ihracat gelirlerini yükselterek ülke ekonomisine büyük katkılar sağlayacaktır.

- **Kaynakların Rasyonel Kullanılmasına Etki Eder:** Leasing, finansman kaynaklarının daha etkin bir şekilde kullanılmasını sağlayarak, ülke ekonomisini üretken yatırımlara yönlendirecek sermaye birikiminin oluşmasına katkıda bulunur.

⁶⁸ Toroslu, s.20.

- **Ödemeler Dengesine Etkisi:** Ülke yatırımlarının, yurt dışı borçlanmalar yerine leasing yoluyla yapılması, ülkenin bütçe açığını azaltıcı etki yapacaktır. Leasing yöntemiyle gerçekleştirilen ithalat, ödemeler dengesini rahatlatıcı etkide bulunacaktır.

- **Yeni Teknolojilerin Getirilmesini Sağlar:** Leasing konusu varlığın, ekonomik ömründen daha kısa kullanılarak, yerine yeni teknolojiye dayanan bir başka varlığın kiralanması mümkündür. Bu işlem, yeni teknolojilerin ülkeye getirilmesine olanak tanımaktadır⁶⁹.

- **Yabancı Sermaye Sağlar:** Risk faktörü nedeniyle, leasing yöntemiyle yurtdışından makine ve teçhizatın getirilmesi, ülkeye gelmekten çekinen yabancı sermaye için güvenli bir seçenek olabilmektedir.

- **Kayıtlı Ekonomiyi Teşvik Eder:** Leasing, kayıt dışı olarak adlandırılan ekonominin kayıt altına alınmasına olanak sağlar. Düzenli ve sağlıklı bir vergi sisteminin oluşturulabilmesi için her türlü işlemin belgelendirilmesi ve bunların muhasebe kayıtlarına aktarılması hususunda, leasing önemli bir araçtır.

- **Talep Arttırıcı Etki Sağlar:** Satılma gücü yetersiz olan firmalar, leasing yöntemiyle yatırım mallarını kullanma olanağı elde eder. Bu durum, ülke ekonomisine genişletici bir etki yapar, yeni kaynakların yaratılmasına olanak verir. Genişleyen bir ekonomi, talebin arttığı bir ekonomidir⁷⁰.

- **İstihdama Katkıda Bulunur:** Leasing, yatırımlara katkıda bulunarak yeni iş olanaklarının doğmasına ve böylelikle ülkedeki işsizliğin azalmasına yardımcı olabilir.

1.5.2.2. Leasingin Ülke Ekonomisi Açısından Sakıncaları

- Leasing işlemlerinde Katma Değer Vergisi (KDV) oranları oldukça düşüktür. Normalde % 18 olan KDV oranı leaseinge konu varlıklarda %1'e, ticari araç alımlarında

⁶⁹ Uyanık, s.18

⁷⁰ Ertuğrul Şenay: "Finansal Kiralamaya Genel Bakış", *İş Dünyası Dergisi*, S.75, Ocak 1986, s.25

ise % 8'e düşerek uygulanır. Ülke açısından bir gelir kaynağı olan KDV'nin leasing işlemlerinde düşük oranlarda alınması, ülke için bir kayıptır.

- Yatırımlar ithal edilerek gerçekleştirildiğinde, kiralanan makine ve teçhizatlar geçici muafiyet rejimi esaslarına göre Türkiye'ye getirilecektir. Ödenmesi gereken gümrük vergileri teminata bağlanacak, bu şekilde ithalat gerçekleşecektir. Böylelikle yatırımcı gümrük vergisinden kaçınmış olacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE FİNANSAL KİRALAMA

Ülkemizde finansal kiralamaya ilişkin ilk düzenlemeler, 70 sayılı Bankalar Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’nin 90. maddesine istinaden çıkarılmış olan 16.12.1983 tarih ve 83/7506 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı’nda (BKK) “yatırımlara ilişkin ekipmanların temin edilip firmalara taksitle satılması veya kiraya verilmesi”nden bahsedilmiştir. Böylelikle mevzuatımızda açık bir şekilde olmasa bile, ilk kez leasinge değinilmiştir⁷¹.

Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığınca 25.02.1984 tarihli Resmi Gazate’de yayımlanan bir tebliğ ile finansal kiralama; “mal ve hizmet üretiminde kullanılacak teçhizatın mülkiyeti kurumunda kalmak koşuluyla ve sözleşme serbestisi dahilinde kiraya verilmesi” olarak tanımlanmıştır⁷².

Nihayetinde 28.06.1985 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe giren ve özel bir kanun olan 3226 sayılı FKK ile kiralama işlemlerinin yasal çerçevesi belirlenmiş ve uygulamaya açıklık getirilmiştir.

2.1. Türkiye’de Finansal Kiralama ve Dağılımı

28.06.1985 tarihinde yürürlüğe girerek, Türk hukuk mevzuatındaki yerini alan finansal kiralama, geleneksel finansman tekniklerine nazaran daha yeni bir yöntemdir. Orta vadeli yatırım kredisi kira ve taksitli satış gibi üç değişik işlemin birleşmesinden oluşan ve bunlardan daha farklı bir nitelik taşıyan finansal kiralama, Türkiye’de benimsenen tarafıyla orta vadeli kredi kullanımına çok yakın bir finansman yöntemidir⁷³.

⁷¹ Koç, s.4

⁷² Koç, s.4

⁷³ Devlet Planlama Teşkilatı, Dokuzuncu Kalkınma Planı Çalışmaları, “Finansal Hizmetler2007-2013 Vizyonu”, Ankara, Ocak 2006, s.120

Finansal kiralama sektörünün daha iyi analiz edilebilmesi ve geldiği durumun daha iyi yorumlanabilmesi açısından yıllık işlem hacimlerinin ve dağılımlarının irdelenmesi önemli bir ölçüt oluşturmaktadır. Aşağıda bu konulara açıklık getirilecektir.

2.1.1. Türkiye’de Finansal Kiralama

Finansal kiralama (Leasing) kavramına, ülkemiz teşvik tedbirleri uygulamasında da yer verilmesine rağmen ticari yaşamda yeni olan bu finansman türünün yararlı olup olmayacağına ilişkin tereddütlerin yanısıra, sistemin işlerliği konusundaki güvensizlik ortamı nedeniyle ülkemizde 1985 yılına kadar leasingin yaygın bir biçimde uygulamasına geçilememiştir. Yepyeni ve çok avantajlı bir finansman alternatifi oluşturmasına, orta vadeli kredi ve öz kaynakların dengeli bir şekilde kullanımına olanak sağlamasına rağmen leasing kavramı; ülkemiz mali piyasalar sektörüne, ancak 1985 yılında “3226 sayılı FKK” ile girmiştir. 1980 yılına kadar ülkemizde sanayi yatırımları sadece devlet ve Merkez Bankası kaynakları üzerinden sübvansede edilirken, 1980 yılından itibaren uygulamaya konulan ekonomik politikalar sonucu sübvansiyonların kaldırılmasını müteakip ticari bankaların sübvansede olanaklarının sıfırlandığı bir ortamda, sabit sermaye yatırımlarının finansmanı için leasingin bir araç olarak devreye sokulması bu kanun ile amaçlanmıştır⁷⁴.

Finansal kiralama, ülkemizde ilk defa, 19.12.1983 tarih ve 18256 mükerrer sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “Özel Finans Kurumları Kurulması Hakkındaki Kararname” ile gündeme gelmiş, daha sonra yayımlanan, 10.06.1985 tarih ve 3226 sayılı FKK ile, finansal kiralamanın hukuki yapısı oluşturulmuştur.

3226 sayılı FKK’dan sonra, finansal kiralama faaliyetlerini belirtmek amacıyla bir çok yönetmelik, tebliğ ve karar çıkarılmıştır. Bunlar sırasıyla aşağıdaki gibidir.

- Finansal Kiralama Şirketlerinin Kuruluş ve Faaliyetlerine İlişkin Yönetmelik (R.G.28.04.1992, S.21212)⁷⁵.

⁷⁴ Onursal, *Finansal Kiralama Yeterince Bilinmiyor*, <http://www.dtm.gov.tr>

⁷⁵ 28.09.1985 tarihli “Finansal Kiralama İşlemlerinde Bulunacak Şirketlerin Kuruluş ve Şube Açmaları İle Denetlenmelerine Dair Yönetmelik” ile Ek ve Değişiklikleri Yürürlükten Kaldıran Yönetmelik.

- Finansal Kiralama İşlemlerinde Süre ve Sınırın Tespitine Dair Yönetmelik (R.G.08.07.1992, S.21278)⁷⁶.

- Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketlerinin Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkında Yönetmelik (R.G.10.10.2006, S.26315)⁷⁷.

- 3226 Sayılı Finansal Kiralama Kanunu Hükümlerine Göre Kiralama Konusu Edilen Malların Gümrük Vergi ve Resimlerinin Teminata Bağlama Usul ve Esaslarını Gösterir Yönetmelik (R.G.28.09.1985, S.18882).

- İthalat Yönetmeliği (R.G.31.12.1988, S.20036).

- Gelir Vergisi Genel Tebliği (Seri No:146, R.G. 28.09.1985, S.1882 - Seri No:150, R.G.07.06.1986, S.19130).

- Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği (Seri No:319, R.G. 01.07.2003, S.25155)

- Harçlar Kanunu Genel Tebliği (Seri No:13, R.G.07.06.1986, S.19130).

- Yurtdışına Yapılacak Kira Ödemelerinden Yapılacak Tevkifat Oranını Belirliyen Bakanlar Kurulu Kararı (R.G.19.06.1985, S.19139).

- 3065 Sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu'nun 28. maddesi uyarınca mal teslimleri ve hizmet ifalarına uygulanacak KDV oranlarını belirleyen Bakanlar Kurulu Kararları.

- Vergi Usul Kanunu Mükerrer 290. Madde (Kanun No: 4842, R.G. 24.04.2003, S.25088)

⁷⁶ 28.09.1985 tarihli "Finansal Kiralama İşlemlerinde Süre ve Sınırın Tespitine Dair Yönetmelik" ile Ek ve Yürürlükleri Kaldıran Yönetmelik.

⁷⁷ 28/4/1992 tarihli ve 21212 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan "Finansal Kiralama Şirketlerinin Kuruluş ve Faaliyetlerine İlişkin Yönetmelik", ile 8/7/1992 tarihli ve 21278 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan "Finansal Kiralama İşlemlerinde Süre ve Sınırın Tesbitine Dair Yönetmelik", bu yönetmelik ile yürürlükten kaldırılmıştır.

- Bankacılık Kanunu (Kanun No: 5411, R.G. 01.11.2005, S.25983 Mükerrer)

Finansal Kiralama Kanunu, 5 bölüm ve 34 maddeden oluşmaktadır.

Birinci Bölüm : (Madde 1-12) Genel Hükümler
İkinci Bölüm : (Madde 13-20) Sözleşmenin Hüküm ve Sonuçları
Üçüncü Bölüm : (Madde 21-25) Sözleşmenin Sona Ermesi
Dördüncü Bölüm : (Madde 26-27) Sözleşmenin Tabi Olduğu Hükümler
Beşinci Bölüm : (Madde 28-34) Teşvik ve Vergiye Dair Hükümler ile
Yürürlük ve Yürütme.

01.11.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5411 sayılı Bankacılık Kanunu uyarınca, daha önce 3226 sayılı FKK çerçevesinde Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı görev alanında bulunan finansal kiralama şirketlerinin kuruluş ve faaliyetlerini, yönetim ve teşkilat yapısını, birleşme, bölünme, hisse değişimini ve tasfiyelerini düzenlemek, uygulamak, uygulanmasını sağlamak, uygulamayı izlemek ve denetlemek işlemleri, 01.01.2006 tarihinden itibaren Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumuna (BDDK) devredilmiş bulunmaktadır. Buna göre, 3226 sayılı FKK'nın 30 ve 34 üncü maddeleri hariç olmak üzere, diğer maddelerinde yer alan ve "Bakanlar Kurulu" tarafından yürütülen ve belirlenen tüm işlemler için, 01.01.2006 tarihinden itibaren "Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu" yetkili olacaktır.

BDDK tarafından hazırlanan ve 10.10.2006 tarih ve 26315 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketlerinin Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkında Yönetmelik" uyarınca, 28/4/1992 tarihli ve 21212 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Finansal Kiralama Şirketlerinin Kuruluş ve Faaliyetlerine İlişkin Yönetmelik, 8/7/1992 tarihli ve 21278 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Finansal Kiralama İşlemlerinde Süre ve Sınırın Tesbitine Dair Yönetmelik yürürlükten kaldırılmıştır. Söz konusu yönetmeliğin Geçici (G) 1. maddesi uyarınca, şirketler durumlarını, bu yönetmeliğin yayımı tarihinden itibaren bir yıl içerisinde, bu yönetmelik hükümlerine intibak ettirmek zorundadır. Mücbir sebeplerin bulunması ve BDDK tarafından uygun görülmesi halinde ise bu süre iki yılı geçmemek üzere uzatılabilecektir.

Finansal kiralama uygulaması ilk olarak, 10.09.1986 tarihinde İktisat Bankası tarafından, İktisat Finansal Kiralama A.Ş.'nin kurulmasıyla hayata geçirilmiştir.

Bu kanundan önce Türkiye'de kiralama uygulamaları Borçlar Kanunu'nun (BK) hasılat kirası, adi kira ve taksitli satışlar hükümlerine göre ele alınmaktaydı. Günün gelişen koşullarında, kiralama işlemlerinin mevcut hukuk sistemi içerisinde temele oturtulmasının imkanı varken, konu ile kanun çıkarılmasının başlıca iki nedeni vardır. Bunlardan birisi, uygulamada ki kavram karmaşasına son vermek ve finansal kiralama işlemlerini açıklamak amacıyla kendine has özellikleri olan bir kanun çıkarmak. Diğeri ise, uluslararası finansal kiralama işlemlerinin artmasını özendirmek amacıyla, yabancı kredi kurumlarına bazı güvence ve kolaylıklar sağlandığını vurgulayarak, yatırımcılara ve finansal kiralama şirketlerine bir kısım avantajlar verildiğini duyurmaktır⁷⁸.

Türkiye gibi enflasyonist bir ortamda faaliyetlerini yürüten işletmelerin sermaye gereksinimleri her geçen gün artmaktadır. İşletmelerin faaliyetlerini sürdürebilmesi için gereksinim duyduğu fonları tümüyle özkaynaklardan sağlaması ise ekonomik değildir. Ülkemizde olduğu gibi kıt olan sermayenin varlıklara bağlanması, işletmeleri finansman ve likitide sıkıntısına itmektir. Bu nedenle işletmelerin ihtiyaç duyduğu varlıkları orta vadeli kaynaklarla finanse yoluna gitmesi işletmeleri likitide sıkıntısına sokmayacaktır. İşletmelerin gereksinim duyduğu varlıkları orta vadeli finansman tekniği olan finansal kiralama ile elde etmeleri alternatif bir yöntem oluşturmaktadır.

Finansal kiralamanın Türkiye açısından önemi, özellikle iç tasarrufların yatırımları beslemedeki yetersizliği ve işletmelerin fon ihtiyaçlarını mevcut finansman sisteminden yeterli düzeyde karşılayamaması nedeniyle artmış bulunmaktadır. Fonların kıt olması yanında, fonlama maliyetinin, yani faiz oranlarının yüksekliği de yatırımları olumsuz yönde etkilemektedir.

⁷⁸ Mustafa Üzeler;Doğan Cansızlar, *Yatırım ve Finansman Sağlamaya Yönelik Finansal Kiralama (Leasing) Dünyada ve Türkiye'de Uygulaması*, Maliye ve Gümrük Bakanlığı APK Yayın No:1987/287,s.71

Finansman sıkıntısının üretimi kısıtlıyıp, talebi karşılayamadığı ekonomilerde piyasaları canlandırmak ve yeni yatırımları arttırmak için finansal kiralama önemli ve etkili bir finansman modeli olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türkiye’de yeterli ve düzenli bir orta vadeli kredi arzının bulunmaması sebebiyle finansal kiralama sistemi ülke ekonomisinin gelişmesi bakımından büyük bir önem arz etmektedir. Finansal kiralama, kredi maliyetlerinin yüksekliği nedeniyle finansman sıkıntısı çeken işletmelerin ihtiyaç duyduğu fon sıkıntılarının giderilmesinde ve yatırımların canlanmasında itici bir güç oluşturmaktadır.

1985 yılında itibaren ülkemizde uygulama alanı bulan finansal kiralama sözleşmeleri, özellikle küçük ve orta boy (ölçekli) işletmeler (KOBİ) için önemli bir finans kaynağı olmuştur. Finansal kiralamanın, bu işletmelerce tercih edilmesinin ana nedeni, bankaların KOBİ’lere kredi vermeye pek yanaşmamaları, verilen kredilerin faiz oranlarında, risk primi nedeniyle yüksek olmasıdır.

Diğer taraftan özellikle KOBİ’ler için sağlıklı bir vergi düzeninin oluşturulmasını teminen, vergi matrahını oluşturacak her türlü işlemin belgelenmesi ve muhasebe kayıtlarına doğru bir şekilde aktarılması hususunda finansal kiralama son derece elverişli bir ortam oluşturmaktadır⁷⁹.

KOBİ’lere, 24.04.2005 tarih ve 25795 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan KOSGEB Destek Yönetmeliği kapsamında, KOSGEB (Küçük ve Orta Ölçekli Sanayiye Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı) tarafından “Teknoloji Araştırma ve Geliştirme Desteği, Yeni Girişimci Desteği ve Ortak Kullanım Amaçlı Makine Teçhizat Desteği” için finansal kiralama giderlerine destek verilmektedir. Finansal kiralama şirketleri aracılığı ile kullanılan ve geri ödemesiz olan bu desteğin üst limiti 100.000.-YTL’dir.⁸⁰

1986 yılından bu yana finansal kiralama işlemlerinin yatırımlardan aldığı payın değeri giderek artmaktadır. Fakat, diğer ülkelerle karşılaştırıldığında, finansal kiralama

⁷⁹ Finansal Hizmetler 2007-2013 Vizyonu, s.120

⁸⁰ <http://www.fider.org.tr/pageStructure.aspx?> (28.01.2007)

işlemlerinin ülke ekonomisindeki payının yeterli düzeye ulaştığı söylenemez. Toplam sabit sermaye yatırımları içerisinde finansal kiralamanın payı gelişmiş ülkelerde % 25 civarındayken, bu oran ülkemizde % 5-8 civarlarındadır.

Günümüzde, finansal kiralama sektöründe faaliyette bulunan şirketleri iki ana gruba ayırabiliriz. Birincisi, 3226 sayılı FKK'ya göre kurulmuş olan şirketlerdir. Bunlar da, “Banka Sermayeli Leasing Şirketleri” ve “Bağımsız Özel Sermayeli Leasing Şirketleri” olarak ikiye ayırmak mümkündür. İkincisi ise, “Kalkınma ve Yatırım Bankaları” ile “Özel Finans Kurumları”dır⁸¹.

Türkiye’de faaliyette bulunan finansal kiralama şirketlerinin çoğu, Türkiye’deki bankaların iştiraki konumundadır. Türkiye’de Haziran 2006 itibariyle 83 finansal kiralama şirketi, 4 katılım bankası ve 10 kalkınma ve yatırım bankası olmak üzere toplam 97 adet finansal kiralama yapmaya yetkili kuruluş bulunmaktadır⁸².

Tablo 1: Finansal Kiralama Sektörüne Dair Yapısal Büyüklükler

Yapısal Göstergeler	2005	Mart/2006	Haziran/2006	Eylül/2006
Şirket Sayısı	84	83	83	83
Şube Sayısı	5	5	5	5
Çalışan Sayısı	1146	1194	1273	1285

Kaynak: BDDK, Finansal Piyasalar Raporu, Eylül 2006, s.76

Finansal kiralama şirketleri 2005 yılı itibariyle toplam 128 milyon dolar kar elde etmişlerdir. Bu rakam 2006 Eylül ayı itibariyle 284 milyon dolara ulaşmıştır. Söz konusu artışın nedeni finansal kiralama gelirlerinin ve kambiyo gelirlerinin, kambiyo giderlerini aşan yükselmesidir⁸³.

Türkiye’de finansal kiralama sektörü, bankacılık sistemine yakın miktarda orta vadeli kredi kullanır duruma gelmiştir. Faaliyette bulunan finansal kiralama şirketlerinin çoğunun ticari bankaların iştiraki olduğu gözönünde bulundurulursa, finansal kiralama şirketleriyle bankaların orta vadeli kredi verme imkanları artmış

⁸¹ Finansal Kiralama Derneği Bülteni, *Leasing Dünyası*, S.2, Kasım 2001, s.7.

⁸² Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, *Finansal Piyasalar Raporu*, Eylül 2006, s.76.

⁸³ Finansal Piyasalar Raporu, s.81

bulunmaktadır. Finansal kiralama, taksitli bir ödeme şekli için, yatırımcının planlama ve hesap yapmasını kolaylaştırmakta, kiralar; kiracının ödeme gücüne göre, farklı dönemlerde farklı miktarlarda ayarlanabilmekte, sabit olan kiralar faiz oranlarındaki değişikliklerden etkilenmemekte, ayrıca finansal kiralama şirketlerinin teminat şartlarının banka teminatlarına kıyasla ağır olmayışı leasingi cazip hale getirmektedir⁸⁴.

Ülkemizde finansal kiralama şirketlerine yönelik taleplerin giderek artması ortaya kaynak sorununu çıkarmaktadır. Finansal kiralama şirketleri fon kaynağı olarak ağırlıklı olarak banka kredilerini kullanmaktadır. Sektörün yurt içinden kaynak temin ederek kendisini finanse etmesinin yeterli olmaması nedeniyle, bu sektör faaliyetlerinin büyük bir bölümünü yurt dışından sağladığı fonlar ile yürütmektedir. Finansal kiralama gibi orta ve uzun vadeli finansman sağlayan enstrümanların gelişmesini sağlamak için, uzun vadeli ve uygun maliyetli fon temini önem taşımaktadır. Bu alanda türev piyasaları geliştirecek, finansal kiralama şirketlerinin menkul kıymetleştirme işlemlerini kolaylaştıracak düzenlemelere ihtiyaç vardır⁸⁵. Bu doğrultuda, IFC gibi uluslararası kuruluşların sektöre orta ve uzun vadeli fon temininin sağlanması büyük önem taşımaktadır⁸⁶.

Türkiye’de finansal kiralamanın yaygınlaşmaya başlamasının ardından, sektör kuruluşlarının oluşturduğu kısa adı “Fider” olan Finansal Kiralama Derneği kurulmuştur. Bu kuruluşun amacı, bazı sektör şirketlerin finansal kiralama avantajlarını kendi menfaatleri doğrultusunda kullanmasını önlemek ve sektörün itibarını korumaktır. Finansal Kiralama Derneği üyesi olan otuz dokuz şirket piyasa payının % 90’ına sahiptir.

Finansal kiralama sektörünün işleyişi açısından Avrupa ve Türkiye’de birçok farklılıkların olduğu göze çarpmaktadır. Özellikle Batı Avrupa’da operasyonel (faaliyet) leasing işlemleri öne çıkarken Türkiye’de ise sadece finansal leasing ön plana çıkmaktadır. Türkiye’nin bu anlamda Avrupa’nın gerisinde kalmasının nedeni olarak ise 1985 yılında çıkan 3226 sayılı FKK gösterilmektedir. Çünkü söz konusu yasa, Türkiye’de faaliyet gösteren leasing şirketlerinin operasyonel leasing yapmasına engel

⁸⁴ www.baskent.edu.tr/~gurayk/finpazcuma8.doc, s.36, (12.11.2006.)

⁸⁵ Finansal Hizmetler 2007-2013 Vizyonu, s.126.

⁸⁶ Türk Mali Sektörü Raporu, s.20

teşkil etmektedir. Finansal leasing ile operasyonel leasing arasındaki en büyük fark ise devir opsiyonudur. Finansal kiralama kiracı kiraladığı ekipmanı sözleşme bitiminde leasing şirketinden devralırken, operasyonel leasing de ise kiracı, ekipmanı kontrat bitiminde leasing şirketine iade edebilmektedir. Böylelikle leasing şirketleri de söz konusu ekipmanı başka bir kullanıcıya tekrar kiralayabilir ya da ikinci el pazarında satabilir. BDDK'nın hazırladığı yeni yasa tasarısıyla, Türkiye'de operasyonel leasingin önünün açılacağı beklenmektedir⁸⁷.

Finansal kiralama sektörü Türkiye'de yaşam eğrisinin henüz yükseliş kısmında bulunmaktadır ve büyük ölçüde standart özellikler taşımaktadır. Finansal kiralama işlemlerinin gelişimi için gerekli hukuki ve mali altyapı değişiklikleri tamamlanıp rekabet arttıkça, sunulan finansal kiralama işlemleri daha yaratıcı ve daha esnek hale gelecektir⁸⁸.

2.1.2. Finansal Kiralama İşlemlerinin Dağılımı ve Penetrasyon Oranları

Finansal kiralama sektörünün 2005 yılı işlem hacmi yaklaşık 4,3 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Bu, bir önceki yıla göre yaklaşık % 46'lık bir artışı göstermektedir.

Finansal kiralama sektörü, bir ülke ekonomisindeki canlanma ya da durgunluğun en iyi göstergelerinden biridir. Türkiye'de finansal kiralamanın geldiği durumu yorumlamak açısından, finansal kiralama işlemlerine ilişkin yıllık toplam işlem tutarları önemli bir ölçüdür. Tablo 2'de, 2001-2005 yılları arasında yıllar itibariyle, finansal kiralama işlemlerine ait işlem tutarları toplamaları yer almaktadır.

⁸⁷ Pınar Sungur, "Girişimci ve Yatırımcının Gözbebeği Leasing Sektörü", *Referans Gazetesi*, 14.02.2006.

⁸⁸ www.baskent.edu.tr/~gurayk/finpazcuma8.doc, s.36, (12.11.2006)

Tablo 2: 2001-2005 Yılları Finansal Kiralama İşlem Tutarları

Yıllar	İşlem Tutarı(USD)	Artış Hızı (%)
2001	731.738.000-	-
2002	1.327.646.000-	81,4
2003	2.165.982.000-	63,1
2004	2.920.845.000-	34,8
2005	4.263.257.000-	46,0

Kaynak : Finansal Kiralama Derneği Bülteni Yayınları ve TÜİK Verilerinden Derlenmiştir.

Finansal kiralama işlemlerine ilişkin işlem tutarları toplamı, Amerikan Doları bazında dört yılda yaklaşık altı kat artarak 4,3 milyar Amerikan Doları seviyesine ulaşmıştır. Ancak, artış hızı 2003 ve 2004 yıllarında düşüş göstermektedir. Özellikle 2003 ve 2004 yıllarında Türk Lirası'nın Amerikan Doları karşısında değer kazandığı düşünülürse, meydana gelen artış reel anlamda daha da düşüktür. Fakat, 2005 yılında artış hızı yeniden ivme kazanarak % 46 düzeylerine ulaşmıştır.

Türkiye'de 2001 yılında meydana gelen ekonomik kriz sonucu yatırımlarını erteleyen birçok girişimcinin, 2002 yılında yeniden harekete geçmesi ile birlikte finansal kiralama sektörü özellikle 2002 yılında hızlı bir büyüme trendi içerisine girmiştir. Finansal kiralama sektörünün 2001 yılında 1 milyar Amerikan Doları altında kalan işlem hacmi, 2005 sonunda 4.2 milyar Amerikan Doları seviyesine ulaşmıştır.

2004 yılında 28.581 adet projeye finansman sağlayan finansal kiralama şirketleri bu sayıyı 2005 yılında 37.278 adete çıkarmıştır. Türkiye'de 1985 yılında uygulamaya konulan finansal kiralama, başlangıcından bu yana 208.091 adet proje finanse ederek yaklaşık 25 milyar dolar tutarındaki yatırıma orta ve uzun vadeli kaynak sağlamıştır⁸⁹.

Finansal kiralama (leasing) sektörünün gelişmişliğinin bir ölçüsü olan penetrasyon oranı, leasingin yatırımlardaki payını bize göstermektedir. Gelişmiş ülkelerde leasingin toplam yatırımlar içindeki payı % 20-25 civarlarında olmasına karşın ülkemizde bu oran % 5-8 civarlarındadır.

⁸⁹ Finansal Kiralama Derneği Bülteni, *Leasing Dünyası*, S.15, Mart 2006, s.6

2.1.2.1. Mal Grupları Bazında Dağılım

Yapılan işlem hacimlerinin mal gruplarına göre dağılımına bakıldığında, işlem hacminin % 73'ünü makine ve ekipman (3,1 milyar dolar), % 13'ünü nakliye ve ulaşım araçları (558 milyon dolar), % 6'sını bilgisayar ve büro ekipmanları (263 milyon dolar), % 8'ini ise gayrimenkul (344 milyon dolar) işlemleri oluşturmaktadır.

Mal gruplarının detayına ve bir önceki yıla göre gelişimine bakıldığında işlem hacminde en büyük artış % 122 ile inşaat ve iş makineleri grubunda gözlenmiştir. Bu gruba yapılan finansman tutarı 986 milyon dolara ulaşmıştır. Öte yandan, hava ulaşım araçları grubundaki artış % 386 olarak gerçekleşerek, 2004 yılında 5.5 milyon dolardan 2005 yılında 26 milyon dolara ulaşmıştır. Ancak bu grubun toplam içindeki payı halen % 1'in altındadır⁹⁰.

Tablo 3: 2004-2005 Yılları Mal Grupları Dağılımı

Mal Grupları	2004 (Bin USD)	2005 (Bin USD)	Değişim (%)
Kara Ulaşım Araçları	420.138	524.829	% 25
Hava Ulaşım Araçları	5.523	25.853	%368
Deniz Ulaşım Araçları	56.12	7.040	% 25
İş ve İnşaat Makineleri	444.033	986.462	%122
Makine ve Ekipman	782.543	1.175.340	% 50
Tıbbi Cihazlar	122.288	197.142	% 61
Tekstil Makineleri	370.969	351.626	% -5
Turizm Ekipmanları	41.798	59.620	% 43
Elektronik ve Optik Cihazlar	144.924	150.526	% 4
Basın Yayınla İlgili Donanımlar	105.479	134.803	% 28
Büro Ekipmanları	208.604	262.942	% 26
Gayrimenkuller	200.484	344.390	% 72
Diğer	70.428	42.675	% -39
Genel Toplam	2.920.823	4.263.257	% 46

Kaynak : Finansal Kiralama Derneği Bülteni, Mart 2006, s.7

⁹⁰ Leasing Dünyası, S.15, s.6.

Tablo 4: 2001-2005 Yılları Arası Mal Gruplarına Göre Dağılım (%)

Mal Gruplarına Göre Dağılım	2001	2002	2003	2004	2005
Makine ve Teçhizat	% 64	% 69	% 68	%71	%73
Kara, Deniz, Hava ulaşım Araçları	%10	%16	%16	%15	%13
Bilgisayar ve Büro Ekipmanları	%17	%10	% 9	% 7	% 6
Gayrimenkul	% 9	% 5	% 7	% 7	% 8

Kaynak : Finansal Kiralama Derneği Bülteni, Mart 2006, s.6

2.1.2.2. Sektörlere Göre Dağılım

Kiracıların faaliyette bulunduğu alanlar açısından bakıldığında 2005 yılında finanse edilen projelerin % 46'sı imalat sanayinde faaliyet gösteren kuruluşlara, % 45'i ise hizmet sektöründe faaliyet gösteren kuruluşlara gerçekleştirilmiştir. İmalat sanayi içinde en yüksek paylar sırasıyla tekstil, gıda ve kağıt ve metal sanayine ait bulunmaktadır. Hizmet sektöründe ise inşaat, taşımacılık ve sağlık sektörleri ilk sıraları almaktadır. Ayrıca, 2004 yılında tarım sektörüne sağlanan finansman tutarı % 4 iken bu tutar 2005 yılında % 7'lere çıkmıştır⁹¹.

Tablo 5: 2001-2005 Yılları Arası Sektörlere Göre Dağılım

Sektörler	2001	2002	2003	2004	2005
İmalat Sanayi	% 41,61	% 58,72	% 60,97	% 50,53	% 46
Hizmet	% 52,46	% 37,14	% 35,09	% 42,34	% 45
Tarım	% 1,09	% 1,19	% 1,56	% 4,14	% 7
Diğer	% 4,83	% 2,95	% 2,37	% 2,99	% 2

Kaynak : Finansal Kiralama Derneği Bülteni, Mart 2006, s.7, TÜİK Verileri

2.1.2.3. Penetrasyon Oranları

Penetrasyon oranı, ya da pazar payı, bir ürünün hedef pazarı içinde aldığı payın göstergesidir ve ürünün satış hacminin, aynı dönemde hedef pazarın cirosuna bölerek hesaplanmaktadır. Leasingin penetrasyon oranında, leasing işlem hacmi ve hedef pazar büyüklüğü verilerinden hareketle hesaplanmaktadır. Leasingin doğal hedef pazarı, özel

⁹¹ Leasing Dünyası, S.15, s.7.

sektör sabit sermaye yatırım harcamalarıdır. Kural olarak özel sektörün duran varlıklara yaptığı her türlü harcama leasinge konu olabilir⁹².

Dünyada kullanılmakta olan başka bir oranda “Gayrisafi Yurt İçi Hasıla (GYİH) Penetrasyon Oranı”dır. Bu oran leasing işlem hacminin GYİH’ye bölünmesiyle bulunmaktadır. Bu oran, o ülkedeki yatırım aktivitesi dışında tüketim, kamu dengesi, ithalat ve ihracat gibi büyüklüklerin dalgalanmasından etkilenmektedir. Bu nedenle bu oran leasing sektörü için bir performans göstergesi olmaktan çok, sektörün ülke ekonomisi içindeki yapısal konumunun göstergesi olma özelliğini taşımaktadır. Bu oran 2003 yılında % 0,87 iken 2004 yılında % 0,96’ya, 2005 yılında ise 1.18’e ulaşmıştır. Ancak bu oranlar uluslararası ölçülere göre düşük kalmaktadır⁹³.

2005 yılında özel sektör sabit sermaye yatırımlarında YTL bazında % 23 oranında artış gerçekleşmiş, buna mukabil, 2005 yılında leasing işlemleri YTL bazında % 39 artmıştır. Sonuç olarak 2005 yılında leasingin özel sektör sabit sermaye yatırımları içindeki kullanım oranları (penetrasyon oranı) % 7,69 olarak gerçekleşmiştir. Bu oran 2004 yılında % 6,80 olarak gerçekleşmişti. Gelişmiş piyasalarda % 20-30 seviyelerinde olan penetrasyon oranı göz önünde bulundurulduğunda ülkemizdeki oran hala çok gerilerdedir. Bunun başlıca nedeni, Türkiye’de leasing işlemlerinde sadece finansal leasing türünün kullanılması ve finansal leasing dışındaki işlemlerin adi kiralama olarak algılanmasıdır. Gayrisafi yurt içi hasıla içindeki payı ise 2004 yılında % 0,96 iken bu oran 2005 yılında % 1,18 olarak gerçekleşmiştir⁹⁴.

Tablo 6: 2001-2005 Yılları Arası Penetrasyon Oranları (%)

Yıllar	2001	2002	2003	2004	2005
Leasing / Gayrisafi Yurtiçi Hasıla	0,52	0,76	0,87	0,96	1,18
Leasing / Özel Sabit Sermaye Yatırım	4,25	6,72	7,72	6,80	7,69
Leasing(Ekipman) / Özel Makine Teçhizat Yatırım Harcamaları	8,49	11,51	11,44	9,43	11,47
Leasing(Gayrimenkul) / Özel Gayrimenkul Yatırım Harcamaları	0,71	0,76	1,39	1,40	1,67

Kaynak : Türkiye İstatistik Kurumu – Harcamalar Yöntemiyle Gayrisafi Yurtiçi Hasıla, Fider Leasing Verileri

⁹² Ahmet Buldam, Türkiye’de Leasing Penetrasyon Oranları, *Leasing Dünyası*, S.12, Mart 2005, s.1.

⁹³ Buldam, s.6.

⁹⁴ Leasing Dünyası, S.15, s.7

2.1.3. Finansal Kiralama Sektöründe Stratejik Amaç ve Hedefler

Ülkemizde henüz gelişme safhasında olan sektörün gelişmiş ülkelerdeki seviyeye ve Türk finans kesiminde önemli bir paya ulaşabilmesi için, leasing kavramının kanun ve yönetmeliklere yerleştirilmesi ve diğer leasing türlerinin uygulanmasına imkan verilmesi ve uygulamadan kaynaklanan sorunların giderilmesi gerekmektedir. Bu nedenle sektörde temel hedef, leasingin yatırımlar içindeki kullanım oranını gelişmiş ülkelerdeki düzeylere çıkarmaktır⁹⁵.

2.1.3.1. Hedefleri Gerçekleştirecek Faaliyetlerin Belirlenmesi

- **FKK'nın yeni leasing tekniklerine imkan verir hale getirilmesi:** 10.06.1985 tarihinde yürürlüğe giren 3226 sayılı FKK, leasingin ülkemizde yerleşmesinin ve uygulamalarının içtihat haline gelmesinin altyapısını oluşturmuştur. Ancak, finansal kiralama sektörünün gelişmiş ülkelerdeki paylara ulaşabilmesi için, mevcut kanunda dünyada gelişen leasing ürünlerine (operasyonel leasing, sat ve geriye leasing, alt leasing vb.) imkan verecek ek düzenlemelere ihtiyaç vardır.

- **Birlik kurulması ve sözleşmelerin "Birlikçe" tescil edilmesi:** Tescil ile amaçlanan, finansal kiralama işlemlerinin aleniyetinin sağlanması ve özellikle menkul kiralaması açısından iyi niyetli üçüncü kişilerin hak iktisabının engellenmesidir. 3226 sayılı FKK'da bu görev noterlere verilmiştir. Ancak, noterler bünyesinde tutulan sicillerin merkezi bir sistem içermemesi ve üçüncü şahısların bu sisteme başvurma zorluğu nedeniyle, noter tescili bu işlevini yerine getirememiştir. Tescilin bu fonksiyonunu yerine getirebilmesi ancak kurulacak merkezi bir müessese bünyesinde sağlanabilecektir.

- **Leasinge konu malın teminat işlevini güçlendirecek düzenlemeler:** Leasinge konu malın teminat işlevi dolayısıyla leasing şirketleri, yatırımcılara daha esnek teminat koşullarıyla fon sağlayabilmişlerdir. Ancak uygulamada fesih sonrası kiralanan malın likitideye çevrilmesi bir yıl gibi oldukça uzun bir hukuki süreç

⁹⁵ Finansal Hizmetler 2007-2013 Vizyonu, s.126

sonucunda gerçekleşmesinden dolayı, teminat özelliği olan ekipmanın değerinin sürekli gerilemesi hatta sıfıra inmesi sonucu doğmaktadır.

Finansal kiralama işlemlerindeki tarafların çıkarlarını yeterince koruyan, kiralayanın fesih konusu mal üzerindeki tasarrufunun sağlanması, asıl davanın kiralayan aleyhine sonuçlanması durumunda da kiracının tazminat isteme hakkının oluşmasına yönelik düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. Bu düzenlemelerin yapılması neticesinde, leasing firmaları KOBİ'lerin yanı sıra, mikro işletmelerin yatırımlarına da yönelecek ve bu işletmelere daha cesaretle kaynak sağlayabilecektir.

- **Leasing şirketlerinin fon temin edebilmesi:** Fonlama imkanlarının geliştirilmesiyle ilgili olarak; leasing şirketlerinin alacak portföyünün menkul kıymet ihracını kolaylaştıracak ve teşvik edecek düzenlemeler, özel emeklilik şirketlerinin fon portföylerinde belli oranda leasing menkul kıymetlerinin yer alması yönünde düzenlemelerin yapılması ve IFC gibi uluslararası kuruluşların sektöre fon teşvikinin teşvik edilmesi.

- **Leasing şirketlerinin bankalardan kullandıkları kredilerdeki Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi gibi aracılık maliyetlerinin düşürülmesi:** Yurt içi bankalardan kullanılan kredilerin yüzde beş oranında Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi'ne (BSMV) tabi olması leasing şirketlerinin kaynak maliyetlerini arttırmakta ve bu da ağırlıklı olarak KOBİ yatırımlarını finanse eden sektörde KOBİ'lere aktarılan kaynağın pahalılaşmasına neden olmaktadır.

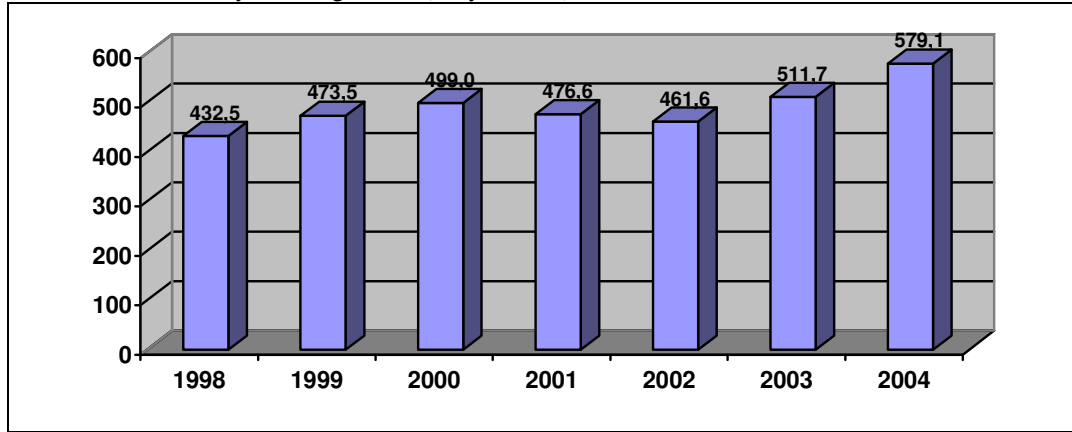
- **Tüm finans kesiminin müşteri bilgilerinden faydalanacağı düzenlemeler yapılması:** Leasing şirketlerinin sadece bankaların yararlanmakta olduğu karşılıksız çek ve protestolu senetlerle ilgili bilgilerden ve müşteri veri kuruluşlarından yararlanabilmesi sağlanmalıdır.

- **Leasing sektörünün bankacılıktan farklı değerlendirilmesi:** Girişimcilere sağlıklı ve daha ucuz kaynak aktarmak için mevduat toplamayan kurumlar olan leasing firmaları bankalara göre daha hafif kural, denetim ve düzenlemere tabi olmalıdır⁹⁶.

2.1.4. Avrupa ve Diğer Ülkelerde Finansal Kiralama

Finansal kiralama (Leasing) işlemleri ilk olarak 1930'lu yıllarda ABD'de ekonomik kriz sonrası yaşanan finansman güçlüklerini karşılamak amacıyla başlamış, özellikle 1950'li yıllarda bu ülkede iyice yaygınlaşmıştır. Daha sonra 1960 yılından başlayarak Batı Avrupa ve Japonya'da geniş bir uygulama alanı bulmuştur. Gelişmekte olan ülkelerin bu yöntemle tanışması ise 1975 yılından sonra IFC önderliğinde olmuştur.

Tablo 7: Dünya Leasing Hacmi (Milyar Dolar)

Kaynak: Euromoney Yearbooks- World Leasing Yearbook 2005-2006

Dünyada leasing işlem hacmi 2003 yılı itibariyle 500 milyar dolar seviyesini geçmiştir. ABD'de şirketlerin yüzde 80'i ihtiyaçlarını leasing yoluyla karşılar duruma gelmiştir. Bugün dünyada özel sektörün her sekiz yatırımından biri, OECD ülkelerinde ise her üç yatırımından biri leasing ile finanse edilmektedir. ABD'de sabit sermaye yatırımlarının yüzde 31'i, Kanada'da yüzde 22'si, Batı Avrupa'da yüzde 10-16'sı leasing kanalıyla finanse edilmektedir⁹⁷.

⁹⁶ Finansal Hizmetler 2007-2013 Vizyonu, s.127-128.

⁹⁷ Finansal Hizmetler 2007-2013 Vizyonu, s.123-124.

Tablo 8: Çeşitli Ülkelerdeki Leasing Payı ve Penetrasyon Oranı (2003-2004)

Ülkeler	İşlem Hacmi* (Milyar Dolar)		Penetrasyon Oranı** (Yüzde)	
	2003	2004	2003	2004
ABD	208,00	220,00	31	30
Japonya	68,80	74,41	9	9
Almanya	48,31	55,18	22	16
Fransa	26,36	27,32	15	9
İtalya	23,99	29,34	8	11
İngiltere	18,88	27,93	14	9
Kanada	14,10	18,19	22	23
İspanya	11,53	14,78	6	23
Avustralya	7,05	7,45	20	20
İsviçre	6,87	6,25	11	11
İsveç	6,17	5,88	12	13
Hollanda	5,51	6,30	7	7
Avusturya	4,67	6,88	10	12
Belçika	4,17	4,69	9	9
Çek Cumhuriyeti	4,06	4,25	18	15
Macaristan	3,81	4,05	21	21
Rusya	3,64	6,75	6	8
Danimarka	3,14	5,10	7	8
Polonya	2,99	4,07	21	11
Portekiz	2,88	3,91	8	17
Türkiye	2,20	2,72	7	6
Yunanistan	1,20	1,82	9,1	4

Kaynak: Euromoney Yearbooks-World Year Leasing Book 2005-2006

* Ülkelerin ekipman leasing hacmi

**Ülkelerin ekipman leasing hacimlerinin makine-ekipman sabit sermaye yatırımlarındaki yeri

Dünya leasing hacmi 2004 yılında ise % 13 büyüyerek 579 milyar dolara yükselmiştir. İlk sıradaki yerini bırakmayan ve leasing hacmi 220 milyar dolara ulaşan

ABD, dünya leasing hacminde % 38'lik bir paya sahiptir. Türkiye 2003 yılında 24. sırada iken, 2004 yılında 2.7 milyar dolarlık işlem hacmiyle 25. sırada yer almıştır⁹⁸.

Avrupa Leasing Federasyonu Leaseurope'un yayınlamış olduğu 2005 yılı verilerine göre, Avrupa leasing hacmi 222 milyar Euro civarında gerçekleşmiştir. 2004 yılında 192 milyar Euro olan işlem hacmi % 15 artış göstererek Avrupa toplam leasing cirosu dünya leasing hacminde en yüksek paya ulaşmıştır. Leasing şirketlerinin toplam plasman hacmi de (net kira alacakları) 600 milyon Euro olarak gerçekleşmiştir⁹⁹.

Leaseurope'un istatistiki verilerine göre, Avrupa'da leasing yoluyla yapılan yatırımların GSYİH'nin % 2,37'sini, toplam sabit kıymet yatırımlarının ise % 16'sını oluşturduğu belirtilmektedir. 2005 yılında Avrupa'da ilk beşi oluşturan ülkelerde değişiklik olmamış ve Almanya, İtalya, Fransa, İngiltere ile İspanya en yüksek işlem hacmine sahip ülkeler olmuşlardır. Diğer taraftan Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinde leasingin büyümesi devam etmektedir. Bu piyasalarda geçmiş yıllarda araç leasingi yoğunken, gelişmiş piyasalarda olduğu gibi leasing konusu mallarda çeşitliliğe geçiş olmuştur¹⁰⁰.

Tablo 9: En Yüksek Leasing İşlem Hacmine Sahip On Avrupa Ülkesi (Milyar Euro)

Ülke	2005	2004	Değişim (%)
Almanya	46.100	41.430	11,3
İtalya	44.160	38.040	16,1
Fransa	28.776	26.915	6,9
İngiltere	22.103	20.458	8,0
İspanya	17.439	13.980	24,7
Avusturya	6.712	6.117	9,7
İsviçre	5.292	4.635	14,2
Portekiz	4.889	4.227	15,7
Macaristan	4.731	3.076	53,8
İsveç	4.636	3.833	20,9

Kaynak: Fider ve Leaseurope verilerinden derlenmiştir.

⁹⁸ Leasing Dünyası, S.15, s.8

⁹⁹ Finansal Kiralama Derneği Bülteni, *Leasing Dünyası*, S.16, Ağustos 2006, s.14.

¹⁰⁰ Leasing Dünyası, S.16, s.14.

Türkiye, 2004 yılındaki 2,3 milyar Euro işlem hacmiyle 18'inci sırada yer alırken, 2005 yılındaki 3,5 milyar Euro işlem hacmiyle 17'inci sırada kendine yer bulmuştur¹⁰¹.

Avrupa Birliği (AB) ülkeleri arasında ise leasing işlemlerinin uygulamasında, hukuki düzenleme, vergi, muhasebe, katma değer vergisi, teşvik unsurları açısından bir yeknesaklık bulunmamaktadır. Üye ülkeler bu faaliyet alanını kendi dinamiklerine göre belirlemektedirler. AB ülkelerinde leasing şirketlerinin doğrudan fon sağlayacağı türev piyasalar da gelişmiş durumdadır. AB'de leasing şirketleri açısından banka dışı kaynakların kullanılabilceği özellikle varlığa dayalı menkul kıymet gibi finansal araçlar yoğun olarak kullanılmaktadır¹⁰².

¹⁰¹ Leasing Dünyası, S.16, s.14.

¹⁰² Finansal Hizmetler2007-2013 Vizyonu, s.126.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3226 SAYILI FİNANSAL KİRALAMA KANUNU'NA GÖRE FİNANSAL KİRALAMA

Uzun bir olgunlaşma dönemi sonunda Maliye Bakanlığı, Adalet Bakanlığı ve Devlet Planlama Teşkilatı tarafından oluşturulan çalışmalar sonucu, finansal kiralama hakkında oluşturulan kanun taslağı Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulmuş ve 3226 sayılı FKK, 28.06.1985 tarih ve 18795 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir¹⁰³.

3226 sayılı FKK beş ana bölümden ve otuz dört maddeden oluşan özel bir kanun olma özelliğine sahiptir. Türkiye’de uygulanmakta olan finansal kiralama işlemlerinin esasları 3226 sayılı FKK ve bu kanuna ilişkin olarak çıkarılan kararname, yönetmelik ve tebliğlerle belirlenmiştir.

3.1. Finansal Kiralama Kanunu’nun Çıkarılış Nedeni ve Amacı

3226 sayılı FKK’nın 1. maddesinde “Bu Kanun’un amacı, finansman sağlamaya yönelik finansal kiralamayı düzenlemektir” demektedir. Bu hükme göre FKK sadece finansman sağlamaya yönelik sözleşmeyi esas almaktadır. Bu çeşit sözleşmelerde finansal kiralama şirketi, kiracının ihtiyaç duyduğu ve üçüncü şahıstan seçtiği varlığı satın almakta ve kiracıya belli bir bedel karşılığında devretmektedir¹⁰⁴.

3.1.1. Finansal Kiralama Kanunu’nun Çıkarılış Nedeni

1970’li yıllardan itibaren ülke ekonomisindeki gelişmelere paralel olarak mali piyasalarda hızla gelişmiştir.

¹⁰³ Ergül;Dumanoğlu, s.67.

¹⁰⁴ Koç, s.45

Mali piyasalar, kısa vadeli fon arz ve talebin karşılaştığı para piyasası ile orta ve uzun vadeli fon ve arz talebinin karşılaştığı sermaye piyasasından müteşekkildir.

Gelişmiş ekonomilerin temel taşlarından birisi olan mali piyasaları, değişen ekonomik şartlara göre tespit olunan hedefler doğrultusunda yönlendirmek amacıyla, piyasaların teşkilatlanma ve çalışma kurallarını belirlemek üzere yeni kanuni düzenlemelerin yapılmasına gerek duyulmuştur.

Türkiye’de ticaret, vergi, teşvik ve gümrük mevzuatlarının finansal kiralama faaliyetlerini yaygın şekilde kullanılmasını sağlamanın, finansal kiralama ile ilgili gerekli düzenlemelerin yapılmasına bağlı olması nedeniyle, bu müessesenin bir kanunla düzenlenmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bu amaç doğrultusunda FKK, 28.06.1985 tarih ve 18795 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak kanunlaşmıştır.

3.1.2. Finansal Kiralama Kanunu’nun Amacı

3226 sayılı FKK’nın 1. maddesi hükmü, “Bu kanunun amacı, finansman sağlamaya yönelik finansal kiralamayı düzenlemektir.” demektedir. Buradan anlaşılacağı üzere, FKK ile ulaşılmak istenen amaç, işletmelerin kendi öz varlığını kullanmadan ya da kredi imkanını tüketmeden, işletmesinin ihtiyacı olan bir yatırımı gerçekleştirebilmesidir. FKK, yatırım ve yenileme ihtiyacı olan, fakat bunun için gerekli mali olanaklara sahip olamayan işletmeler açısından önemli bir finansman sağlamaktadır.

Finansal kiralama sözleşmelerinde, leasing şirketi, kiracının ihtiyaç duyduğu bir varlığı satın almakta ve kiracıya belli bir bedel karşılığı devretmektedir. Bu ilişkide, leasing şirketi, malın hukuki mülkiyetini muhafaza etmekte fakat ekonomik mülkiyeti kiracıya geçmektedir. Böylece, kiracı mülkiyet hakkının doğurduğu finansman yüklerinden kurtulmuş olmaktadır.

FKK’nın 3. maddesinde kira bedeli, klasik finansal kiralama bedelinden farklı olarak finansal kira bedeli olarak tanımlanmıştır. Bu farklılık finansal kiralama olayının özünden ve finansal kiralama şirketlerinin temel fonksiyonlarından kaynaklanır.

Finansal kiralama kuruluşlarının temel işlemleri finansman sağlamaktır. Bu temel ilkedeki hareketle, özellikle satın alma opsiyonlu bir finansal kiralama sözleşmesi uyarınca tahsil edilen finansal kira bedelleri, ne malın satın alma bedelidir, ne de klasik anlamda kirasıdır. Alınan bedel kiralama şirketinin, kiracıya sağladığı finansman karşılığı olan bedeldir. Bu bedelin özellikle satın alma opsiyonlu kiralamalarda son tahlilde hem kira bedelini ve hem de mal bedelini içermiş olabileceği kuşkusuzdur. Bu durum Kanun'un 9. maddesine ilişkin gerekçede açıkça belirtilmektedir.¹⁰⁵.

3.2. Finansal Kiralama Sözleşmesinin Tanımı, Unsurları ve Şekli

FKK'nın 4. maddesinde finansal kiralamanın tanımı yapılmıştır. Aynı kanunun 4. ve 14. maddelerinde tipik bir finansal kiralama sözleşmesinin unsurları belirtilmiş ve 8. maddesinde de finansal kiralama sözleşmesinin noterlik tarafından yapılacağı belirtilmiştir.

3.2.1. Finansal Kiralama Sözleşmesinin Tanımı

3226 sayılı FKK'nın 4. maddesinde yer alan tanım gereği finansal kiralama; "Sözleşme kiralayanın, kiracının talebi ve seçimi üzerine üçüncü kişiden satın aldığı veya başka suretle temin ettiği bir malın zilyetliğini, her türlü faydayı sağlamak üzere ve belli bir süre feshedilmemek şartı ile kira bedeli karşılığında, kiracıya bırakmasını öngören bir sözleşmedir".

Finansal kiralama işleminde kiracı (yatırımcı), kiralayan (leasing şirketi) ve satıcı (üreten, pazarlayan) olarak üç taraf bulunmaktadır. Ayrıca, satıcı ile finansal kiralama şirketi arasında "varlığın satın alınması sözleşmesi"; kiracı ile finansal kiralama şirketi arasında ise "finansal kiralama" sözleşmesi olmak üzere iki tane sözleşme söz konusudur.

¹⁰⁵ Koç, s.45.

3.2.2. Finansal Kiralamanın Unsurları

FKK'nın 4. maddesine ve 14. maddesinin birinci fıkrası uyarınca, finansal kiralama sözleşmesinin tipik unsurları şunlardır: Kiralayanın, kiracının talebi ve seçimi üzerine üçüncü kişiden satın aldığı veya başka suretle temin ettiği bir malın zilyetliğini her türlü faydayı elde etmek üzere kiracıya bırakması (malın zilyetliğini devir borcu), bu bırakmanın bir bedel dahilinde olması (kira bedeli ödeme borcu) ve sözleşmenin belirli bir süre bozulmaması (bozulmazlık süresi) durumlarıdır¹⁰⁶.

3.2.2.1. Finansal Kiralamaya Konu Edilen Mal

FKK'nın 5. maddesi hükmüne göre, her türlü taşınır ve taşınmaz mal, finansal kiralama sözleşmesine konu edilebilirken, ihtira beratları, markalar, patentler gibi fikri ve sınai haklar bu sözleşmeye konu olamazlar.

Finansal kiralama konusu malların yeni veya kullanılmış olması mümkündür. Sadece bu malların ithali halinde, eski, kullanılmış, düşük kaliteli mallar için, 28.04.1992 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanan, "Finansal Kiralama Şirketlerinin Kuruluş ve Faaliyetlerine İlişkin Yönetmelik" gereğince, Hazine Müsteşarlığının ön izni gerekmektedir. Fakat 01.01.2006 tarihinden itibaren bu yetki BDDK'ya devredilmiştir.

Taşınır mallar, hava, deniz, kara taşıtları, iş ve inşaat makineleri makine ve ekipmanları gibi mallardır. Taşınmaz mallar ise, gayrimenkul niteliğine haiz olan arsa, bina ve arazi gibi taşınması mümkün olmayan veya taşınması durumunda bütünlüğünü ve fonksiyonunu kaybeden mallardır.

Finansal kiralama sözleşmelerine konu edilebilecek malları aşağıdaki şekilde sıralayabiliriz¹⁰⁷.

- Kara Nakil Vasıtaları

¹⁰⁶ Erden Kuntalp, *Finansal Kiralama Kanununa Göre Finansal Kiralama (Leasing) Tanımı ve Türleri*, Ankara: TBB Yayınları, No:144, Olgaç Matbaası, 1998,s.26

¹⁰⁷ <http://www.Fider.Org.tr/Anasayfa>

- Hava Taşıma Vasıtaları
- Enerji Tesisleri
- Tıbbi Cihazlar
- Bilgisayar ve Diğer Bilgi İşlem Üniteleri
- İnşaat ve İş Makinaları
- Santraller ve Haberleşme Cihazları
- Matbaa Makinaları
- Tekstil Makinaları
- Her Türlü Tezgah ve Üretim Makinaları
- Komple Fabrikalar
- Hastane, Otel ve Büro Donanımları
- Tanker, Yük Gemileri ve Diğer Deniz Vasıtaları

Finansal kiralamaya konu olan bir varlığın bağımsız olması, kiralama süresi sonunda temel özelliklerinin bozulmaması, tüketim malzemesi niteliğinde ve üzerinden amortisman ayrılabilir olması gerekir. Bu nedenle ara mallar gibi, kullanıldığında tüm özelliklerini kaybeden mallar finansal kiralamaya konu olamazlar.

3.2.2.2. Finansal Kiralamaya Konu Edilen Malın Zilyetliğinin Kiracıya Bırakılması

FKK'nın 4. maddesine göre, leasing şirketi, kiralama konusu malı, kiracının talebi üzerine üçüncü kişiden satın alabilir veya başka suretle sağlayabilir. Sözleşme konusu malın mülkiyet hakkını kazanan leasing şirketi, bu malın kullanımını kiracıya bırakmak durumundadır. Bunun içinde zilyetliğin kiracıya devredilmesi gerekmektedir. FKK'nın 4. maddesinde belirtildiği üzere, "her türlü faydayı sağlamak üzere" devredilmesi, kiracının bir malik gibi malın bütün ekonomik mülkiyetinin kendisine geçeceğinin göstergesidir.

3.2.2.3. Finansal Kiralamaya Konu Edilen Malın Mülkiyetinin Kiralayana Ait Olması

FKK'nın 9. maddesinde ve 17. maddesinin birinci fıkrasında belirtildiği gibi, finansal kiralama konusu malın mülkiyeti kiralayana şirkete aittir.

Her iki maddenin gerekçesine bakıldığında, finansal kiralama konusu malın mülkiyetinin kiralayana şirkete kalmasının, kira bedeline karşılık bir teminat niteliği taşıdığı söylenebilir. FKK'nın 6. maddesine göre, kiralayana tarafından ödenen satış bedeli, kira bedeli ile geri ödenmediği takdirde, kiralayana şirket malı geri alma hakkına sahip olacaktır. Ayrıca FKK'nın 9. maddesinin ikinci fıkrası hükmünce, kiralanana malın tek taraflı irade beyanı ile satın alınabileceği öngörülmüştür.

3.2.2.4. Finansal Kiralama Bedelinin Ödenmesi

FKK'nın 6. maddesi hükmü gereğince, finansal kiralama sözleşmelerinde, finansal kiralama bedeli ve ödeme dönemleri taraflarca serbestçe belirlenebilir. Bu bedeller sabit veya değişken olabilir. Türk Lirası (TL) veya Merkez Bankasınca alım satımı yapılan döviz cinsinden belirlenebilir.

FKK'nın 6. maddesinde, belirlenen kira bedellerinin, TL veya döviz cinsinden olabileceği kabul edilmektedir. Bu nedenle, bir bedelin misli eşya olarak konması maddeye aykırılık teşkil eder¹⁰⁸.

FKK'nın 6. maddesinin ikinci fıkrasında, yurt dışından yapılacak finansal kiralalarda, kiralama bedelinin yıllık 25.000 Amerikan Doları karşılığı Türk Lirası'ndan aşığı bir bedel olamayacağı belirtilmiştir.

¹⁰⁸ Altop, s.180

3.2.2.5. Kiralama Süresi

FKK'nın 7. maddesi hükmü gereğince, finansal kiralama sözleşmeleri en az dört yıl süreyle feshedilemez. Hangi kiralama hallerinde bu süresin kısılacağı Bakanlar Kurulunca çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.

Bakanlar Kurulu bu yetkisini, 28.09.1985 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanan "Finansal Kiralama İşlemlerinde Süre ve Sınırın Tespitine Dair Yönetmelik"le, hangi hallerde finansal kiralama sözleşmelerinin süresinin dört yıldan aşağı olabileceği belirtilmiştir. Ancak, 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunu'nda asgari dört yıl olan finansal kiralama sözleşmesi süresinin, 10.10.2006 tarih ve 26315 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren "Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketlerinin Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkında Yönetmelik" in 21 inci maddesinin 1 inci fıkrasının (a) bendinde teknolojik niteliği veya ekonomik yararlanma ve işletme süresi itibariyle kullanımının dört yıldan kısa olduğu "Kurumca" onaylanan mallarda iki yıldan az olmamak üzere dört yıldan kısa olabileceği hüküm altına alınmıştır.

Süresi iki yıldan az olmamak üzere dört yıldan kısa olarak belirlenebilecek finansal kiralama sözleşmelerine konu malların listesi aşağıdaki gibidir.

- Bilgisayar ve çevre birimleri,
- Turizm şirketlerinin, pazarlama şirketlerinin, sürücü eğitimi vermek amacıyla sürücü kurslarının, kargo şirketleri ile bünyesinde dağıtım ve pazarlama birimi bulunan şirketlerin bu faaliyetleri gerçekleştirmek için kiraladıkları otomobiller,
- 1600 cc ve altı otomobiller, panel van tipi motorlu taşıtlar, minibüsler, midibüsler ile kamyonetler, hafif ticari araçlar,
- Turizm şirketlerinin kiraladıkları veya hazır gıda ürünlerinin şehiriçi dağıtımında kullanılan motorsikletler,
- Hava araçları (Sınır ötesi finansal kiralama işlemleri dahil),
- Otobüsler,
- Kamyonlar, çekiciler ve çekicilere takılmak suretiyle kullanılan römork, dorse ve treylerler,

- Yk gemileri,
- TeŖhis ve tedavide kullanılan cihaz ve ekipmanlar, tıbbi laboratuvar cihaz ve ekipmanları(Sınır tesi finansal kiralama iŖlemleri dahil),
- Fotokopi makineleri ve faks cihazları, tarayıcılar(scanner), yazıcı ve plotterlar.
- Fotoğrafçılıkta kullanılan baskı ve banyo makineleri,
- İŖ makineleri
- Tarım makineleri,
- Otomatik para çekme makineleri (ATM), POS cihazları.

3.2.2.6. Taraflar

Finansal kiralama iliŖkisinin taraflarını, kiralayan (finansal kiralama Ŗirketi), kiracı (yatırımcı) ve satıcı (retici, ithalatçı) oluŖturmaktadır. Finansal kiralama szleŖmesinin tarafları olan kiracı ve kiralayan yanında, kiralama konusu malın elde edildiği satıcı, kiralayan Ŗirketin malın finansmanını sağlarken yardımını aldığı mali aracı kurum da geniŖ anlamda finansal kiralama iŖleminin diğer taraflarıdır¹⁰⁹.

3.2.2.6.1. Kiralayan

Bir szleŖmenin finansal kiralama szleŖmesi sayılabilmesi için gerekli ilk Ŗart, szleŖmenin yurt içinde veya yurt dıŖında kurulmuŖ finansal kiralama Ŗirketleri ile yabancı finansal kiralama Ŗirketlerinin Trkiye’de açtıkları Ŗubeleri ile yapılmıŖ olması gerekir.

Kiralama iŖini yapacak Ŗirketler, FKK’nın 10. maddesi hkmne gre yalnızca anonim ortaklık Ŗeklinde kurulacaktır. Kiralayan Ŗirketin kuruluŖu, Ŗube açması Hazine MsteŖarlıđının bağlı bulunduğu Bakanlığın n iznine bağlıdır. 5411 sayılı Kanunla 01.01.2006 tarihinden itibaren bu yetki BDDK’ya gemiŖtir.

¹⁰⁹ Altop, s.32.

Söz konusu izin alındıktan sonra, kuruluş, Türk Ticaret Kanunu'nun (TTK), anonim şirketlerin kurulmasına ilişkin hükümleri gereğince yapılır. "Finansal Kiralama İşlemlerinde Bulunacak Şirketlerin Kuruluş ve Şube Açmaları İle Denetimlerine İlişkin Yönetmelik" uyarınca, şirketin ana sözleşmesi mevzuat hükümlerine uygun olmalı ve ana sözleşmede mevcut pay grupları, pay sayısı ve tutarı ile payların ne kadarının nama ve ne kadarının hamiline yazılı olduğu gösterilmelidir. Ayrıca sermayeleri kanunda belirtilen tutardan az olmamalıdır.

TTK ve ilgili mevzuat hükümlerine göre, kuruluş veya şube açma işlemlerini iznin verildiği tarihten itibaren bir yıl içinde tamamlamayanların ön izinleri ilgili kurum tarafından geçersiz sayılmaktadır.

Finansal kiralama sözleşmelerine , yabancı finansal şirketleride taraf olabilirler. FKK'nın 10. maddesinin ikinci fıkrası gereği, yabancı finansal kiralama şirketleri, Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığının bağlı bulunduğu Bakanlıktan ön izin olmak koşuluyla Türkiye'de şube açabilirlerken, 5411 sayılı Kanunla 01.01.2006 tarihinden itibaren bu yetki BDDK'ya geçmiştir.

Yabancı bir finansal kiralama şirketinin Türkiye'de şube açabilmesi için, ödenmiş sermayeleri asgari iki milyon Amerikan Doları karşılığı Türk Lirası olmalıdır (FKK m.11/II). Ayrıca, kuruldukları veya faaliyette buldukları ülkelerde en üç yıl kiralama işlemleri yapmaya yetkili bulunmaları gerekmektedir.

3.2.2.6.2. Kiracı

FKK'da kiracı olarak kişiler için herhangi bir şart öngörülmemiştir. Kiracının genel sözleşme ehliyetine sahip olması yeterlidir. İşletmelerin, muhakkak bir ticari işletme olması zorunluluğu bulunmayıp, bir esnaf , bir zanaatkar ya da bir serbest meslek erbabı da kiracı sıfatını taşıyabilecektir.

3.2.2.6.3. Satıcı

Finansal kiralama sözleşmesi çerçevesinde, leasing şirketi tarafından, leasinge konu malların satın alındığı kişi veya kuruluştur.

FKK madde 4’de de öngörüldüğü gibi, kiracı önce beğendiği malın satıcısı ile ilişki kurmakta ve onunla, ileride kiralayana ile satıcı arasında gerçekleşecek olan satım sözleşmesinin bütün unsurlarını tek tek kararlaştırmaktadır. Bu işlemin yararlı olması için, görüşmeler sonucunda varılan anlaşmayla satıcının bağlı tutulabilmesi gerekmektedir. Bunun değişik yollardan sağlanabilmesi mümkün olabilmektedir¹¹⁰.

3.2.2.7. Taraflar Arasındaki Anlaşma

FKK 4. madde uyarınca anlaşma, tarafların kiralama konusu malın feshedilmez belirli bir süreyle ve her türlü faydalanma hakkını elde etmek üzere kiracıya bırakılması, bunun karşılığında da kiracının belirli bir bedel ödemesi konusunda uyuşmalarıdır.

FKK’nın 27. maddesi hükmü, “Sözleşme hakkında Medeni Kanun’un (MK) 764, 765, 766’ıncı maddeleri ve BK’nın 222, 223, 224, 254’üncü maddeleri ile 6570 sayılı Gayrimenkul Kiraları Hakkında Kanun hükümleri uygulanmaz” demektedir.

FKK, madde 27’de, finansal kiralama sözleşmesi ile tam olarak bağdaşabilmesi için, kiralama sözleşmesine uygulanmaması gereken hükümler açıkça belirtilmiştir. Ayrıca, FKK madde 31 gereğince, finansal kiralama sözleşmelerinden doğan davalar ticari dava niteliğindedir.

3.2.3. Finansal Kiralama Sözleşmesinin Şekli

FKK’nın 8. maddesinin birinci fıkrası uyarınca, finansal kiralama sözleşmeleri noterlikçe yapılır. Buradaki şekil bir geçerlilik şartıdır¹¹¹. Taşınır mallara ait sözleşmeler, kiracının ikametgahında ki noterlikçe özel sicile tescil edilir. Finansal

¹¹⁰ Altop, s.33

¹¹¹ Altop, s.95

kiralama sözleşmelerine konu olan taşınmaz mallara ait sözleşmeler, taşınmazın tapu kütüğünün beyanlar hanesine, gemilere ait sözleşmeler ise gemi siciline şerh edilir.

Tescil ve şerh işlemleri yapıldıktan sonra üçüncü kişilerin finansal kiralama konusu mal üzerindeki aynı hak iktisapları kiralayana karşı ileri sürülemez. Yurt dışındaki finansal kiralama şirketlerinden yapılan kiralamalarda, eğer finansal kiralama şirketinin Türkiye’de şubesi bulunmuyorsa bu sözleşmeler, Hazine Müsteşarlığı tarafından tescil edilirken, 5411 sayılı Kanunla alınan yetki çerçevesinde 01.01.2006 tarihinden itibaren BDDK tarafından tescil edilmektedir.

3.2.4. Finansal Kiralama İşlemlerinde Sınırlamalar

FKK’nın 12. maddesinde, finansal kiralama şirketlerinin kiralama işlemlerinin tutarının sınırı ile ortakları veya şirketler grubu ile yapacağı kiralama işlemlerinin esas ve usulleri ile tutarlarının Bakanlar Kurulu tarafından belirleneceği hükme bağlanmıştır. Bu yetkiye istinaden 85/9866 sayılı BKK ile yürürlüğe konulan “Finansal Kiralama İşlemlerinde Süre Sınırın Tespitine Dair Yönetmelik”, 8.7.1992 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan “Finansal Kiralama İşlemlerinde Süre ve Sınırın Tespitine Dair Yönetmelik” ile yürürlükten kaldırılmış ve bu yönetmelikte 10.10.2006 tarih ve 26315 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketlerinin Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkında Yönetmelik” ile yürürlükten kaldırılarak finansal kiralama işlemlerinde süre ve sınırlar yeniden belirlenmiştir. Söz konusu yönetmelikle birlikte, Türkiye’de finansal kiralama faaliyetinde bulunmasına izin verilmiş şirketlerin borç limitleri ile bir kişi veya firmadan olan kiralama bedeli alacakları toplamına sınır getirilmiştir. Buna göre, finansal kiralama şirketlerinin net finansal kiralama alacakları ve kiracılardan diğer alacakları toplamı tutarı, özkaynaklarının otuz katını geçemeyecektir. Ayrıca şirketler, işlemlerinden kaynaklanan alacaklarından doğmuş veya doğması beklenen, ancak miktarı kesin olarak belli olmayan zararlarını karşılamak amacıyla ilgili kurumca belirlenecek usul ve esaslar çerçevesinde karşılık ayıracaklardır.

3.3. Finansal Kiralama Sözleşmesinin Hükümleri

Finansal kiralama işlemi bir sözleşmedir ve bu anlamda iki taraflı bir hukuki işlemdir. Bu bakımdan finansal kiralama sözleşmesinin hükümleri incelenirken taraf edimleri ya da tarafların karşılıklı borçları dar anlamda taraf sıfatına sahip olan leasing, kullanan (kiracı) ve leasing kurumu (kiralayan) açısından ele alınacaktır¹¹².

3.3.1. Finansal Kiralama Sözleşmesinde Kiracının Hak ve Borçları

FKK'nın 13. maddesinde, “Kiracı sözleşme süresince finansal kiralama konusu malın zilyedi olup, sözleşmenin amacına uygun olarak her türlü faydayı elde etmek hakkına sahiptir.

Sözleşmede aksine hüküm yok ise kiracı, malın her türlü bakımından ve korunmasından sorumlu olup bakım ve onarım masrafları kiracıya aittir hükmü yer almaktadır.

FKK'nın 14. maddesinde, “Malın sözleşme süresi içinde hasar ve ziyayı sorumluluğu kiracıya aittir. Bu sorumluluk, ödenen sigorta miktarının karşılanmayan kısmı ile sınırlıdır. Ancak bu farkı, kiracı finansal kiralama bedelleri ile ödemek zorundadır.” denilmektedir¹¹³.

Kanun'un 15. maddesinde de, kiracının finansal kiralama konusu maldaki zilyedliğini bir başkasına deverdemiyeceği hükme bağlanmıştır. Aynı Kanun'un 17. maddesinin son fıkrasında, sigorta primlerinin ödenmesinin kiracıya ait olduğu, 24. maddesinde sözleşme sona erdiğinde, sözleşmeden doğan satın alma hakkını kullanmayan veya bu hakkı bulunmayan kiracının finansal kiralama konusu malı derhal geri vermekle mükellef olduğu, 25. maddesinde de, sözleşmenin finansal kiralama şirketi tarafından feshedilmesi halinde kiracının malı iade etmekle birlikte vadesi

¹¹² Köteli, s.161.

¹¹³ Koç, s.74-75.

gelmemiş finansal kiralama bedellerini ödemek yükümlülüğü altında olduğu gibi finansal kiralama şirketinin aşırı zararından da sorumlu olduğu belirtilmektedir¹¹⁴.

3.3.1.1. Finansal Kiralama Konusu Malı Kullanma ve Maldan Yararlanma Hakkı

FKK'nın 13. madde hükmü, "Kiracı, sözleşme süresince finansal kiralama konusu malın zilyedi olup, sözleşmenin amacına uygun olarak her türlü faydayı elde etmek hakkına sahiptir" demek suretiyle, malı kullanma ve ondan yararlanmanın kiracı için bir hak olduğunu ve kiracının malı kullanmasına ve ondan yararlanmasına katlanılmasının da finansal kiralama şirketi için bir borç olduğunu söylemek mümkündür¹¹⁵.

3.3.1.2. Finansal Kiralama Konusu Malı İtinalı Kullanma Borcu

FKK'nın 13. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca, kiracı, finansal kiralama konusu malı sözleşmede öngörülen şart ve hükümlere göre itinayla kullanmak zorundadır.

Kiracı, kiralama konusu edilen malı, onun aslını etkileyecek veya ona zarar verecek şekilde kullanamaz. Hatta, finansal kiralama şirketinin iznini almadan kiraladığı malda değişiklik yapamaz. Kiracı, kendisine ait olan mala gösterdiği özeni, kiralama konusu maldada göstermelidir¹¹⁶.

Finansal kiralama konusu malın özenle kullanılmaması nedeniyle sözleşmeye aykırılıkta, 3226 sayılı FKK'nın "Taraflardan birinin sözleşmeye aykırı harekette bulunduğu hallerde bu aykırılık nedeniyle diğer tarafın sözleşmeyi devam ettirmesinin beklenemeyeceği durumlarda, sözleşme feshedilebilir" şeklindeki 23. maddesinin 2. fıkrası ile sözleşmenin finansal kiralama şirketi tarafından feshedilmesi halinde kiracının malı iade etmekle birlikte vadesi gelmemiş finansal kiralama bedellerini

¹¹⁴ Koç, s.75.

¹¹⁵ Koç, s.75-76

¹¹⁶ Gültekin Nazhoğlu, *Finansal Kiralama Kanunu*, Ankara, Kasım 1998, s.117

ödemek yükümlülüğü altında olduğu gibi finansal kiralama şirketinin aşırı zararından da sorumlu olduğunu hükme bağlayan 25. maddesinin 1. fıkrası hükmü uygulanır¹¹⁷.

3.3.1.3. Kiracının Her Türü Bakım, Onarım ve Koruma Masrafına Katlanma Borcu

FKK'nın 13. maddesinin üçüncü fıkrası, “sözleşmede aksine hüküm yoksa, kiracı, malın her türlü bakımından ve korunmasından sorumlu olup, bakım ve onarım masrafları kiracıya aittir” demektedir.

FKK'daki düzenleme ile kira sözleşmelerindeki bakım ve onarıma ilişkin yasal sistemden ayrılmıştır. Adi kira sözleşmelerine ilişkin BK madde 258/II,1 ve hasılat kirasına ilişkin BK madde 279/II uyarınca alalade kullanım için gerekli ufak tefek bakım ve onarımları kiracı gerçekleştirmek zorunda olup, bu sınırlar dışında kalan büyük bakım ve onarım ise kiralayan tarafından gerçekleştirilecektir. Buna ilaveten kiracı, kiralayana ait onarım işleri ortaya çıktığında derhal bildirecek, onu onarım yapmaya davet edecektir. Bu bildirimde bulunma yükümlülüğünü yerine getirmeyerek malda daha önemli zararlara neden olunması durumunda, kiracı BK madde 256/III veya BK madde 280 uyarınca kiralayana karşı sorumlu olacaktır. İşte FKK madde 13/III'de, sıradan kullanımın gerektirdiği bakım ve onarım ile büyük onarımına yer verilmeyerek, sözleşme süresince finansal kiralama konusu malın her türlü bakım ve onarımından kiracı sorumlu tutulmaktadır¹¹⁸.

3.3.1.4. Kiracının Kiralama Konusu Malı Hasar ve Ziyana Katlanma Borcu

FKK'nın 14. maddesinde, “ Malın sözleşme süresi içinde hasar ve ziyayı sorumluluğu kiracıya aittir. Bu sorumluluk, ödenen sigorta miktarının karşılanmayan kısmı ile sınırlıdır. Ancak bu farkı, kiracı finansal kira bedelleri ile ödemek zorundadır” hükmü yer almaktadır.

¹¹⁷ Koç, s.76-77.

¹¹⁸ Altop, s.198

FKK, madde 14/I uyarınca, kiralama konusu mal, sözleşme süresi içinde, kiracının veya kiralayanın kusuru olmaksızın hasar görür veya zayi olursa, buna kiracı katlanmak durumundadır. Maddenin bu şekilde düzenlenmesinin nedeni; maldan yararlanma hakkının (kullanma) ve ekonomik yönden, malın mülkiyetinin kiracıya ait olmasının yanında, finans kurumunun menfaatinin mala ödediği bedellerin kendisine geri dönmesi ile sınırlı bulunmasından doğmaktadır. Finansal kiralama konusu mal hasara uğrasa bile, finansal kiralama bedelleri ödenmektedir¹¹⁹.

Finansal kiralamaya konu edilen mal, FKK'nın 17. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca sigorta ettirilmek zorunda olduğundan, kiralama şirketinin hem kira bedelini hem de sigorta tazminatını almak suretiyle haksız kazanç sağlamasını önlemek amacıyla, kiracının sorumluluğu hasar ve ziyayı sigorta tarafından karşılanmayan kısmı ile sınırlı tutulmuştur.

BK'nın 117/I. maddesi uyarınca, sözleşme konusunun yerine getirilmesi borçlunun kusuru olmaksızın imkansız hale gelmişse borçlu borcundan kurtulacaktır. FKK madde 14 ile BK'nın 117/I. maddesine konulan kurala istisna getirilmiştir. Finansal kiralama konusu malın kiracıya teslim edildiği andan itibaren, sözleşme süresi sonlanıncaya kadar, kiracı ve finansal kiralama şirketinin kusuru olmaksızın meydana gelen hasar ve ziyadan kiracı sorumlu tutulmaktadır¹²⁰. Fakat, hasar ve ziyayı kiracının veya kiralama şirketinin kusuruyla meydana gelmişse, her iki taraf FKK'nın 23 ve 25. maddeleri ile BK'nın 96. maddesi hükmünden yararlanma hakkına sahiptir¹²¹.

3.3.1.5. Sigorta Primlerini Ödeme Borcu

FKK 17. maddesinde, finansal kiralama şirketlerinin mülkiyeti kendisine ait olan kiralama konusu malı sözleşme süresince sigorta ettirmek zorunda olduğu ancak sigorta primlerinin ödenmesinin kiracıya ait olduğu belirtilmektedir.

¹¹⁹ Ünal Somuncuoğlu, *Türk Hukukunda Finansal Kiralama(Leasing) Sözleşmesine Yüzeysel Bir Bakış*, İBD.1986, Sayı.4-6, s.251

¹²⁰ Altop, s.201-202

¹²¹ Koç, s.78

Kiracının sigorta primlerini ödemesi iki şekilde olabilir. Taraflar arasında kurulan sözleşmede açık bir hüküm bulunmuyorsa, kiracının primleri sigorta şirketine ödeyeceği kabul edilmelidir. Bu hüküm emredici nitelikte değildir. Bu nedenle taraflar arasında kurulan sözleşmede kiracının sigorta primlerini finansal kiralama şirketine ödemesi ve finansal kiralama şirketinde tahsil ettiği parayı sigorta şirketine ödemesi kabul edilebilir. Bu da iki şekilde olabilir. Primler finansal kiralama bedelinden ayrı olarak ödenebilir veya finansal kiralama bedeline dahil edilebilir¹²².

3.3.1.6. Malın Zilyetliğini Üçüncü Kişiye Devretmeme Borcu

Adi kira sözleşmelerinden farklı olarak, FFK madde 15 hükmü uyarınca kiracı, finansal kiralama konusu malın zilyetliğini bir üçüncü kişiye devredemez. Zira BK madde 259/I uyarınca adi kira ilişkisinde kiracı, sözleşmede aksi bir hüküm bulunmadıkça, kiralayana zarar verecek bir değişikliği gerektirmemek şartıyla, kiralananı tamamen veya kısmen başkasına kiraya verebileceği gibi, kirayı bir üçüncü kişiyede devredebilir¹²³.

Kiracıya, finansal kiralama konusu maldaki zilyetliğini bir başkasına devretme yetkisi tanınması durumunda, finansal kiralama şirketinin, kiralama konusu mal üzerindeki gözetleme hakkı zorlaşacak ve tescil veya şerh işleminin gerçeği yansıtabilmesi güçleşecektir. Bu sebeplerle, FKK madde 15’de devir yasağı getirilmiştir¹²⁴.

3.3.1.7. Finansal Kiralama Bedelini Ödeme Borcu

Finansal kiralama sözleşmesi, kiracı ve kiraya veren iki taraf olmak üzere, tam iki tarafa borç yükleyen bir sözleşmedir.

Gereğesinde açıkça belirttiği üzere, yasa koyucu FKK madde 6’da finansal kiralamanın ancak bir bedel karşılığında olabileceğini ve kira bedelinin sözleşmenin

¹²² Koç, s.78-79.

¹²³ Altop, s.217.,Tandoğan, C.I/2, s.155-156.

¹²⁴ Köteli s.198

esaslı unsurunu oluşturduğunu belirtmektedir. FKK'da, gerek bedel miktarının ve gerekse ödeme zamanlarının ve şeklinin sözleşme ile belirlenmesinde taraflar tamamen serbest bırakılmaktadırlar¹²⁵.

3226 sayılı FKK'nın 23. maddesinde finansal kiralama bedelinin ilk taksit hariç ödenmemesi durumunda, ihtarin yapılacağı süre ve sonuçları belirtilmiştir. Finansal kiralama bedelinin ilk taksidi, malın tesliminde ödeneceğinden, bu ilk taksit muaccel halde olmamaktadır. Bu nedenle, BK'nın 101/2. maddesinin "Borcun ifa edileceği gün müttefikan tayin edilmiş veya muhafaza edilen bir hakka istinaden ki taraftan birisi bunu usulen veya muhafaza istinaden iki taraftan birisi bunu usulen ihbarda bulunmak suretiyle tesbit etmiş ise, mücerret bu günün hitamı ile borçlu mütemerrit olur" şeklindeki hükmü bu durumda uygulanamaz. Kiracının ilk taksit bakımından ihtarı gerekir ve temerrüde düşmesinden itibaren faiziyle birlikte ödeme istenebilir¹²⁶.

3.3.1.8. Kiralama Konusu Malı Sözleşme Süresi Sonunda Geri Verme Borcu

FKK'nın 24. maddesi hükmüne göre, "sözleşme sona erdiğinde, sözleşmeden doğan satın alma hakkını kullanmayan veya bu hakkı bulunmayan kiracı, finansal kiralama konusu malı derhal geri vermekle mükelleftir". Aynı Kanun'un 25. maddesi görede, sözleşmenin finansal kiralama şirketi tarafından feshedilmesi halinde kiracının malı iade etmekle birlikte, vadesi gelmemiş finansal bedellerini ödemek yükümlülüğü altında olduğu ve finansal kiralama şirketinin aşırı zararında sorumlu bulunduğu hükme bağlanmıştır.

FKK'nın 26. maddesinde ki, "sözleşmeye bu kanunda hüküm bulunmayan hallerde BK'nın genel hükümleri, sözleşmenin niteliğine uygun düştükleri oranda ise özel hükümleri uygulanır" hükmüne göre, BK'nın genel ve özel hükümlerinden yararlanılacaktır. Malın geri verilmesi gereken zamandan sonra mal kiracıda kaldığı

¹²⁵ Altop, s.179

¹²⁶ Koç, s.82.

sürece, bu sebeble zarara uğrayan finansal kiralama şirketi, uğradığı zararları kiracıdan isteyebilecektir¹²⁷.

3.3.2. Finansal Kiralama Şirketinin (Kiralayanın) Hak ve Borçları

Finansal kiralama şirketleri haricinde, mevduat kabul etmeyen, “Yatırım ve Kalkınma Bankaları” ile “Özel Finans Kurumları”da, finansal kiralama faaliyetlerinde bulunabilirler. Dolayısıyla, finansal kiralama şirketleri dışında faaliyet gösteren bu banka ve kurumlarda finansal kiralama şirketleri ile aynı borçlara tabidirler.

3.3.2.1. Malı Kiracıya Zamanında ve Gereği Gibi Teslim Etme Borcu

Kiralayan, FKK madde 4 uyarınca finansal kiralama konusu malın vasıtasız zilyedliğini kiracıya sağlamak zorundadır. Bu , kiralayanın temel borçlarından biridir ve bu borç ifa edilmeden finansal kiralama sözleşmesinin süresi işlemeye başlamaz¹²⁸.

FKK'nın 4 ve 16. maddeleri uyarınca, kiralayan şirketin, malın zilyedliğini kiracıya sağlamaya yönelik sözleşmeyi yapmaması, sözleşmeyi yapmakla beraber bedel ödeme borcunu zamanında yerine getirmemesi ve ya diğer nedenlerle malın kiracıya teslimini sağlayamaması durumunda, malın zilyetliğini kiracıya bırakma borcuna aykırı hareket etmiş olacaktır. Kiralayanın, kiracıya malı teslim edememesi halinde, FFK madde 16 uyarınca, BK'nın 106. maddesinin uygulanacağı hükme bağlanmıştır¹²⁹.

Kiralayanın, kullanımın devri borcunu yerine getirmemesinin imkansızlaşması halinde ise, kiralayanın satım sözleşmesi yapılmamasından kusurlu olup olmasına göre BK madde 96 veya 117 uygulanabilir.

¹²⁷ Koç, s.83

¹²⁸ Altop, s.148

¹²⁹ Altop, s.151

FKK'nın 18. madde hükmü uyarınca; "Sözleşmede aksi öngörülmemişse kiralayan, malın mülkiyetini bir üçüncü kişiye devredemez" denmektedir. Sözleşmede bu yetkinin tanınması halinde devir, başka bir kiralayana yapılabilir. Devralan sözleşme hükümlerine uymak zorundadır.

3.3.2.2. Kiracının Finansal Kiralama Konusu Maldan Yararlanmasına Engel Olacak Davranışlarda Bulunmama Borcu

FKK'nın 13. maddesinin 1. fıkrasında, kiracının sözleşme süresince finansal kiralama konusu malın zilyedi olarak, sözleşmenin amacına uygun bir şekilde her türlü faydayı elde etmek hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Bunun tersine yorumundan, kiralayanın sözleşme süresi boyunca kiracının maldan yararlanmasına engel olacak davranışlarda bulunmama borcu olduğu anlaşılmaktadır. Finansal kiralama konusu malın satıcı tarafından kiralayana taksitli bir şekilde satıldığı durumlarda, mal kiracıya teslim edilip sözleşme işlerlik kazandıktan sonra kiralayanın satış bedelinin taksitlerini ödememesi üzerine, satıcının satım sözleşmesini temerrüd hükümlerine göre feshedip malı geri alması halinde, kiracı FKK madde 16'ya başvuramayacaktır¹³⁰.

3.3.2.3. Finansal Kiralama Konusu Malı Bir Üçüncü Kişiye Devretmeme Borcu

FKK madde 18/2'de, kiralayanın finansal kiralama konusu malın mülkiyetini bir üçüncü kişiye devredemeyeceği öngörülmeyle beraber bunun aksinin sözleşmede kararlaştırılabileceği kabul edilmiştir. Finansal kiralama işlemlerinin, mutlaka bir finansal kiralama şirketi tarafından yapılması zorunluluğu olduğu için, yapılan devirde ancak bu tür bir şirkete yapılabilecektir¹³¹.

FKK'nın 18/3. maddesi uyarınca devrin kiracıya karşı geçerli olması, kiracının haberdar edilmesine bağlıdır. Madde gerekçesinde de belirtildiği üzere, bu hükmün en önemli amacı, kiracının devir dolayısıyla zarara uğramasını önlemektir.

¹³⁰ Altop, s.173

¹³¹ Altop, s.173-174

3.3.2.4. Finansal Kiralama Konusu Malı Sigorta Ettirme Borcu

FKK'nın 17/2. maddesi uyarınca kiralayan şirket, mülkiyeti kendisine ait olan finansal kiralamaya konu edilen malı, sözleşme süresince sigorta ettirmek zorunda olup, sigorta primlerinin ödenmesi kiracıya aittir.

Kiralayan, finansal kiralama konusu malı sigorta ettirme yükümlülüğünü yerine getirmediği takdirde, sigortasız malın kiracının elinde iken hasar ve ziyaa uğraması halinde, kiracının sorumluluğu, meydana gelen zarardan, mal sigortalı olsaydı ödenmesi gereken sigorta tazminatının düşülmesinden sonra kalan miktar ile sınırlı olacak, geri kalan zarara, sigorta yaptırma yükümlülüğünü yerine getirmeyen kiralayan katlanacaktır¹³².

3.4. Finansal Kiralama Konusu Malın Mülkiyeti

FKK madde 9/1 hükmünce, finansal kiralama sözleşmesi süresince, kira konusu malın mülkiyetinin kiralayana ait olacağı belirtilmekle beraber, tarafların kiracıya sözleşme süresi sonunda malı satın alma hakkı tanıyabilecekleri belirtilmiştir. FKK'nın 18. maddesinde, sözleşmede aksi öngörülmemiş ise, kiralayan şirket, malın mülkiyetini bir üçüncü kişiye devredemez. FFK, kiracının malı satın alma hakkını, finansal kiralama sözleşmesinin zorunlu bir unsuru olarak görmemektedir.

Finansal kiralama sözleşmesi sona erdiğinde, sözleşmede kendisine tanınan satın alma hakkını kullanan kiracı ile kiralayan arasında satım ilişkisi kurulur ve kiralayan kiracıya, malın mülkiyetini devretme borcu altına girer.

3.5. Finansal Kiralama Sözleşmesinde İcra ve İflas Takibi

FKK'nın "Kiracının İflası ve İcra Takibine Uğraması" başlıklı 19. maddesi ve "Kiralayanın İflası veya İcra Takibine Uğraması" başlıklı 20. maddesinde, finansal kiralama sözleşmeleriyle ilgili icra ve iflas takibi hususları açıklanmıştır.

¹³² Altop, s.177-178

3.5.1. Kiracının İflası ve İcra Takibine Uğraması

FKK'nın 19. maddesi, kiracının iflası veya icra takibine uğraması durumunda, finansal kiralama konusu malın iflas masası dışında tutulması ya da takip dışı bırakılması imkanını öngörmektedir¹³³. Bu hükmün uygulanabilmesi için, iflas masası dışında bırakılacak olan malların hiçbir tereddüte meydan bırakmayacak biçimde finansal kiralama sözleşmesine konu edilmiş mal olduğunun açıkça anlaşılması ve kiracının elinde bulunması gerekmektedir. Bunun içinde FKK'nın 8. maddesinde açıklandığı üzere, taşınır mallarda özel sicile tescil, taşınmazlarda tapu kütüğüne ve gemilerde ise gemi siciline şerhi zorunludur.

FKK madde 19. madde uyarınca, kiracının iflası halinde, iflas memurunun malın ayrılmasına karar verdiği durumda, kiracının alacaklıları bu karara karşı yedi gün içinde itiraz edebilirler. Bu süre, İcra ve İflas Kanunu'nun 16. maddesine göre, işlemin öğrenildiği günden itibaren başlar. İflas memurunun malların ayrılmasına ilişkin kararına karşı itiraz, tetkik merciince en geç bir ay içinde karara bağlanır¹³⁴.

FKK madde 15 uyarınca, finansal kiralamaya konu olan mal devredilemez. Devredilemeyen hakkın da haczi olanaksızdır. Fakat, finansal kiralama sözleşmesinde, malın bir bedel ödenmeksizin mülkiyetinin kiracıya kendiliğinden geçeceği kabulü halinde, kiralama müddetinin bitiminde malın haczi mümkün olmaktadır. Yine kiracıya, finansal kiralama sözleşmesi sonucunda bir bedel ödemek koşuluyla, finansal kiralama konusu malın mülkiyetinin geçirileceğinin kabulü halinde, sözleşme bitimine şamil olmak üzere bu satın alma hakkının haczi de mümkündür. Ayrıca, finansal kiralama sözleşmesi hukuken geçerli olmakla birlikte, FKK'ya uygun değilse kiracının elinde bulunan kiralama konusu malların haczi mümkündür¹³⁵.

¹³³ Altop, s.241.

¹³⁴ Koç, s.90.

¹³⁵ Koç, s.93

3.5.2. Kiralayanın İflası ve İcra Takibine Uğraması

FKK madde 20 uyarınca, kiralayanın iflası halinde, sözleşme, kararlaştırılan sürenin sonuna kadar iflas masasına karşı geçerliliğini sürdürür ve kiralayan aleyhine icra yoluyla takip yapılması halinde, finansal kiralama konusu mallar, sözleşme süresi içinde haczedilemez.

Bu maddeyle kiracının ekonomik yararlanma ve kullanma hakları korunmaktadır.

Finansal kiralama şirketi iflas etmiş veya icra yoluyla takibata uğramış olsa dahi finansal kiralama sözleşmesi, sözleşme süresinin bitimine kadar devam etmektedir. Bu süre içinde finansal kiralamaya konu edilen mallar haczedilememekte ve kiracı malları kullanmaya devam edebilmektedir.

Finansal kiralama sözleşmesi, sözleşme süresinin sonuna kadar iflas masasına karşı geçerliliğini korur. Sözleşme bitiminde kiracıya kiralama konusu malları satın alma hakkı tanınmışsa kiracı, sözleşme süresinin sonunda iflas kapanmamış ise iflas idaresine karşı, mal başka bir finansal kiralama şirketine devredilmişse bu şirkete karşı alım hakkını kullanabilir¹³⁶.

FKK'ya uygun özel sicil veya tapu kütüğüne tescil edilmiş ya da gemi siciline şerh edilmiş sözleşmelere konu mallar, FKK'nın 20/2 maddesi hükmü uyarınca sözleşme süresince haczedilemez¹³⁷.

3.6. Finansal Kiralama Sözleşmesinin Sona Ermesi

FKK'nın üçüncü bölümünde "Sözleşmenin Sona Ermesi" hükümleri açıklanmıştır. Buna göre finansal kiralama sözleşmeleri, kararlaştırılan sürenin son bulmasıyla veya FKK'nın 22. maddesinde belirtilen diğer nedenlerle son bulmaktadır.

¹³⁶ Koç, s.94

¹³⁷ Koç, s.94

3.6.1. Finansal Kiralama Sözleşmesinin Kendiliğinden Sona Ermesi

Finansal kiralama sözleşmesi, sözleşmede öngörülen süre dolduğu için sona erdiği gibi, tüzel kişiliğin hitamı, kiracının iflası veya aleyhine yapılan icra takibinin semeresiz kalması, kiracının fiil ehliyetini kaybetmesi veya ölümü ve işletmenin tasfiye edilmesi hallerinde de sona ermektedir.

3.6.1.1. Feshin Mümkün Olmadığı Ana Sözleşme Süresinin Sona Ermesi

FKK madde 21, finansal kiralama sözleşmesinin, sürenin dolmasıyla sona ermesini düzenlemektedir. Aynı zamanda madde, tarafların anlaşmasıyla sözleşme süresinin uzatılması yetkisini tanımaktadır. Ayrıca maddede, taraflardan birinin en az üç ay önceden karşı tarafa bildirmek şartıyla sözleşmeyi uzatabilmesini öngörmektedir.

BK madde 263'e göre kiracı, sözleşme süresi bitmiş olmasına rağmen kiralanan şeyi kullanmaya devam eder ve kiralayanda sürenin sona erdiğini bilmekle beraber bu kullanmaya karşı çıkmazsa, kira sözleşmesi süresiz olarak yenilenmiş olur. FKK'nın 21. maddesi uyarınca, sözleşmenin yenilenmesi için tarafların açık anlaşmasına gerek vardır. Hatta söz konusu hüküm, uzatma talebinde sözleşmenin mevcut veya yeni şartlarla mı uzatılmak istendiğinin bildirilmesini aramaktadır¹³⁸.

3.6.1.2. Kiracının İflası veya Aleyhine Yapılan İcra Takibinin Semeresiz Kalması

BK, kira sözleşmesinin sona erme nedenlerinden biri olarak sadece kiracının iflasını ele alırken, FKK'nın 22. maddesinde, kiracının iflası yanında ayrıca aleyhine yapılan icra takibinin semeresiz kalması durumunda yer vermektedir. Bu da, finansal

¹³⁸ Kuntalp, s.91

kiralama sözleşmesinin kira akdinden farklı bir nitelik taşımasından kaynaklanmaktadır¹³⁹.

3.6.1.3. Kiracının Ölümü, Fiil Ehliyetini Kaybetmesi veya İşletmesini Tasfiye Etmesi

FKK madde 22, kiracının ölümü yanında, ayrıca onun fiil ehliyetini yitirmesini veya işletmesini tasfiye etmesini finansal kiralama sözleşmesini sona erdiren nedenlerden biri olarak ele almaktadır.

Bu düzenleme işlemin finansal karakterinden ileri gelmektedir. İşletmenin düzenli bir şekilde işleyebilmesi, faaliyetlerini sürdürmesi, işletmenin sahibine ve onun bilgi ve becerisine bağlıdır. Finansal kiralama şirketinin finansman işine girerken, hem işletmenin yapısını hem de bireysel işletme sahibinin kişiliğini aynı anda dengeli olarak değerlendirmesi gerekmektedir¹⁴⁰. Bu nedenle, kiracının işletmesi ile ilişkisinin kesilmesine yol açan, ölümü, fiil ehliyetini kaybetmesi ve işletmesini tasfiye etmesi, finansal kiralama sözleşmesini kendiliğinden sona erdirecektir.

3.6.1.4. Finansal Kiralama Şirketinin Sona Ermesi veya Tüzel Kişiliğinin Sona Ermesi

FKK madde 22’de, finansal kiralama şirketinin sona ermesi veya tüzel kişiliğini yitirmesi halinde, finansal kiralama sözleşmesinin, sözleşmede aksi kararlaştırılmadıkça sona ereceği düzenlenmiştir¹⁴¹.

Kiralayan şirketin sona ermesi veya tüzel kişiliğini yitirmesinin finansal kiralama sözleşmesinin sona ermesi sonucunu doğurması, kiracı bakımından son derece tehlikeli olabilecektir. Kiralayanın kendi iradesi ile kendi yaşamına son vermesi halinde

¹³⁹ Altop, s.255.

¹⁴⁰ Kuntalp, s.93.

¹⁴¹ Altop, s.260

finansal kiralama sözleşmesinin yasa gereği kendiliğinden sona ermesi, kiracının planlarına ve amacına tamamen ters düşecektir¹⁴².

3.6.1.5. Kendiliğinden Sona Ermenin Sonuçları

FKK madde 24’de sona erme hallerinin hukuki sonuçlarını düzenlemektedir. Buna göre, sözleşme sona erdiğinde, sözleşmeden doğan satın alma hakkını kullanmayan veya bu hakkı bulunmayan kiracı, finansal kiralama konusu malı derhal geri vermekle yükümlüdür.

3.6.2. Finansal Kiralama Sözleşmesinin Feshi

3226 sayılı FKK’nın 23. maddesinin birinci ve ikinci fıkralarında finansal kiralama sözleşmelerinin hangi nedenlerle feshedilebileceğini, 25. maddesi ise feshin sonuçlarını düzenlemektedir.

3.6.2.1. Fesih Nedenleri

Fesih nedenleri 3226 sayılı Kanun’un 23. maddesinde belirtilmiştir. Bunları aşağıdaki şekilde irdeleyebiliriz.

3.6.2.1.1. Kiracının Finansal Kiralama Bedellerini Ödemede Temerrüde Düşmesi

FKK madde 23 hükmü uyarınca, kiralayan, finansal kiralama bedelini ödemede temerrüde düşen kiracıya verdiği otuz günlük süre içinde de finansal kiralama bedelinin ödenmemesi halinde sözleşmeyi feshedebilir. Ancak, sözleşmede, süre sonunda mülkiyetin kiracıya geçeceği kararlaştırılmış ise, bu süre altmış günden az olamaz¹⁴³.

¹⁴² Altop, s.261

¹⁴³ Koç, s.96

Temerrüde düşen kiracının kendisine verilen süreler içinde finansal kiralama bedelini ödemesi durumunda, finansal kiralama şirketinin sözleşmeyi bu nedenlerle feshedebilmesi mümkün değildir.

3.6.2.1.2. Taraflardan Birinin Sözleşmeden Kaynaklanan Borçlardan Birini İhlal Etmesi

Hangi durumların sürekli borç ilişkisini zedeleyebileceğini ve haklı neden ile fesih yoluna gidebileceğini önceden belirlemek zordur. Finansal kiralama sözleşmesi sürekli borç ilişkisi niteliği taşıdığından, haklı nedenle fesih hükümleri, sözleşmenin feshinde uygulanabilecektir.

FKK madde 23/2’de, taraflardan birinin sözleşmeye aykırı harekette bulunması halinde, bu aykırılık nedeniyle diğer tarafın sözleşmeyi devam ettirmesinin beklenemeyeceği durumlarda sözleşme feshedilir denmektedir¹⁴⁴.

Madde hükmünde açıkça belirtildiği gibi, sözleşmeden doğan bir borcun taraflardan birinin ihlaliyle gerçekleşmiş olması yanında, ayrıca bu ihlalin karşı taraf için kabul edilemeyecek şekilde ağır sonuçlar doğurması gerekmektedir¹⁴⁵.

3.6.2.2. Feshin Sonuçları

Fesih, sözleşmenin taraflarından birinin tek taraflı yönetilmesi gerekli bir irade beyanı ile sürekli borç ilişkisini ileriye etkili olarak sona erdiren bir bozucu yenilik doğuran hak ya da işlemdir¹⁴⁶.

Finansal kiralama sözleşmesinin, finansal kiralama konusu malın kiracıya teslim edilmesiyle birlikte hükümlerini doğurmaya başlamasından sonra, FKK madde 23/1 ve 2 uyarınca kiralayan tarafından feshi halinde, kiracı malı kiralayana teslim etmek ve vadesi gelmemiş finansal kiralama bedellerini ödemek yükümlülüğü altında olduğu gibi,

¹⁴⁴ Altop, s.272-273.

¹⁴⁵ Altop, s.273

¹⁴⁶ Altop, s. 276

kiralayanın bunu aşan zararındanda sorumludur (FKK m.25). Bu düzenlemeyle sözleşmeyi fesheden kiralayana olumlu zararının tazminini talep etmek hakkı tanınmış olmaktadır¹⁴⁷.

Finansal kiralama şirketi, finansal kiralama bedelini ödemekte sıkıntıya düşen kiracıya 30 günlük süre verdiği halde finansal kiralama bedeli bu süre içinde ödenmezse, sözleşmeyi feshedebilir. Ancak, 30 günlük süre, kiracıya sözleşme süresinin sonunda finansal kiralama konusu malın satın alma hakkının tanındığı hallerde 60 günden az olamaz¹⁴⁸.

Kiracının sadece finansal kiralama şirketinin finansal kiralama sözleşmesine aykırı harekette bulunması ve bu aykırılık sebebiyle sözleşmeyi devam ettiremeyeceği durumlarda sözleşmeyi feshetmesine imkan bulunmaktadır.

¹⁴⁷ Altop, s.276

¹⁴⁸ Koç, s.97

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

FİNANSAL KİRALAMA İŞLEMLERİNİN TEŞVİK VE VERGİ MEVZUATI KARŞISINDAKİ DURUMU

FKK'nın 28. maddesi, 4842 sayılı Kanun'un 31. maddesiyle, Gelir Vergisi Kanunu'nun (GVK) yatırım indirimi istisnasını düzenleyen 19. maddesindeki değişikliklere paralel olarak değiştirilmiş ve finansal kiralama yoluyla gerçekleştirilen yatırımlarda kiralayanın, finansal kiralama konusu iktisadi kıymetlerle ilgili olarak bunların satın alınması durumunda uygulanan teşviklerden yararlanacağı hüküm altına alınmıştır. Bu durumda finansal kiralama şirketleri bu düzenlemeden önce olduğu gibi finansal kiralama yoluyla gerçekleştirilen yatırımlarda yatırım indirimi ve diğer teşvik unsurlarından faydalanmaya devam edecektir¹⁴⁹.

4.1. Finansal Kiralama İşlemlerinin Teşvik Mevzuatı Karşısındaki Durumu

FKK madde 9 hükmü uyarınca, teşviklerden yararlanma hakkı mülkiyete sahip olması nedeniyle kiralama yapan finansman şirketine aittir.

Finansal kiralama işlemleri için tanınmış teşvikleri iki kısım halinde irdelemek mümkündür.

- Yatırımların tamamının veya bir bölümünün finansal kiralama yoluyla gerçekleştirilmesi halinde tanınan teşvikler.

- Vergi kanunları tarafından getirilmiş olan teşvikler.

¹⁴⁹ Koç, s.173.

4.1.1. Yatırım İndirimi İstisnası

Daha önce 213 sayılı GVK Ek 1-6 maddelerinde yer alan yatırım indirimi istisnası, 24.04.2003 tarih ve 25088 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 4842 sayılı “Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkındaki Kanun”un birinci maddesiyle değişen ibare gereği, 213 sayılı GVK madde 19’da ele alınmıştır. GVK 19/1.maddesi; “Dar mükellefiyete tabi olanlar dahil, ticari veya zirai kazançları bilanço esasına göre tespit edilen vergiye tabi mükellefler (adi ortaklıklar, kollektif ve adi komandit şirketler ile kurumlar vergisi mükellefleri dahil) faaliyetlerinde kullanmak üzere satın aldıkları veya imal ettikleri amortismanına tabi iktisadi kıymetlerin maliyet bedellerinin % 40’ını vergi matrahlarının tespitinde ilgili kazançlarından yatırım indirimi istisnası olarak indirim konusu yaparlar.

Petrol Kanunu ve Maden Kanunu’na göre yürütülen arama ve sondaj faaliyetleri için yapılan ve aktifleştirilen harcamalar yatırım indirimi istisnası uygulamasından yararlanır¹⁵⁰.”şeklindedir.

Ancak, yatırım indirimi istisnası, 08.04.2006 tarih ve 26133 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 5479 sayılı Kanun’un G. 3. maddesiyle GVK’ya eklenen G. 69. maddesi hükmü gereği, yürürlük tarihi 01.01.2006 olarak üzere kaldırılmıştır.

213 sayılı GVK G.69. maddesi hükmü;

“Gelir ve Kurumlar Vergisi mükellefleri; 31/12/2005 tarihi itibariyle mevcut olup, 2005 yılı kazançlarından indiremedikleri yatırım indirimi istisnası tutarları ile;
a) 24/4/2003 tarihinden önce yapılan müracaatlara istinaden düzenlenen yatırım teşvik belgeleri kapsamında, 193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun 9/4/2003 tarihli ve 4842 sayılı Kanunla yürürlükten kaldırılmadan önceki ek 1, 2, 3, 4, 5 ve 6 ncı maddeleri çerçevesinde başlanılmış yatırımları için belge kapsamında 1/1/2006 tarihinden sonra yapacakları yatırımları,

¹⁵⁰ 24.04.2003 tarih ve 25088 sayılı R.G.’de yayımlanan 4842 sayılı Kanunun 1. maddesiyle eklenen madde. Yürürlük 24.04.2003.

b) 193 sayılı GVK'nın mülga 19 uncu maddesi kapsamında 1/1/2006 tarihinden önce başlanan yatırımlarla ilgili olarak, yatırımla iktisadi ve teknik bakımdan bütünlük arz edip bu tarihten sonra yapılan yatırımları, nedeniyle, 31/12/2005 tarihinde yürürlükte bulunan mevzuat hükümlerine göre hesaplayacakları yatırım indirimi istisnası tutarlarını, yine bu tarihteki mevzuat hükümleri (vergi oranına ilişkin hükümler dahil) çerçevesinde sadece 2006, 2007 ve 2008 yıllarına ait kazançlarından indirebilirler¹⁵¹." demektedir.

Böylece, bu maddeyle işletmeler, yatırımlarına 01.01.2006 yılından önce başlamış olmaları şartıyla, bu yatırımların devamı niteliğinde olan yatırım harcamalarını yürürlükteki mevzuat hükümlerine göre 2008 yılı dahil olmak üzere bu hesap yılının sonuna kadar indirim konusu yapabileceklerdir.

4.1.1.1. Yatırımların Teşvik Belgesine Bağlanma Zorunluluğu

4842 sayılı "Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Kanunu" ve yatırım indirimine ilişkin mevzuat değişikliği ile, kiralayanın teşviklerden yararlanabilmesi için finansal kiralama yoluyla gerçekleştirilen yatırımların teşvik belgesine bağlanmış bulunması zorunluluğu kaldırılmıştır. Böylece belge sahibi olmayan yatırımcılarda istisnadan yararlanma hakkı tanınmıştır.

4.1.1.2. Yatırım İndirimi İstisnasından Yararlanma

FKK'nın 10. maddesine göre, finansal kiralama şirketleri anonim şirket türünde kurulmak zorundadır. Yine FKK'nın 9 ve 17. maddelerine göre kiralama konusu malın mülkiyeti finansal kiralama şirketine aittir.

FKK'nın 28. maddesi hükmü uyarınca, yatırımların tamamının veya bir bölümünün finansal kiralamaya konu olan iktisadi kıymetlerle ilgili olarak satın alınması halinde kiracı tarafından yararlanabilecek teşviklerden kiralayan

¹⁵¹ 08.04.2006 tarih ve 26133 sayılı R.G.'de yayınlanan 5479 sayılı Kanunun 3.maddesiyle eklenen madde. Yürürlük 01.01.2006.

yararlanabilecektir. Bu durum, 4842 sayılı Kanun ile söz konusu maddede yapılan değişiklik öncesi ve sonrasında geçerlidir.

Finansal kiralamaya konu iktisadi kıymetlere ilişkin olarak yatırım indirimi hakkı, finansal kiralamacı kuruluşun olmakla beraber bu hakkın varlığı kiracının hukuki konumuna göre belirlenmektedir.

Kiralayanın, yatırım indirimi istisnasından yararlanabilmesi kiracının durumuna göre belirlendiğinden, uygulamada kiracının yatırım indirimi şartlarını ihlal edip etmediğı hususu kiralayan açısından da önem kazanmaktadır.

4842 sayılı Kanunla, VUK mükerrer 290. maddede yapılan düzenleme gereğı finansal kiralama sayıldığı halde, FKK'nın kapsamında olmayan kiralamalarda da yatırım indirimi istisnasından finansal kiralama şirketleri yararlanacaktır.

32 numaralı Gelir Vergisi Sirküleri'nde belirtildiğı üzere, FKK'nın 28. maddesi kapsamı dışında kalan, ancak VUK'un mükerrer 290. maddesi uyarınca finansal kiralama sayılan hallerde de kiralayan, GVK'nın 19. maddesindeki şartları taşımak kaydıyla yatırım indirimi istisnasından yararlanabilecektir.

4.1.1.3. Finansal Kiralama Konusu Malın Yeni Olma Zorunluluğı

FKK'nın 5. maddesi gereğı, yeni olmak şartıyla, finansal kiralama sözleşmesine her türlü taşınır ve taşınmaz mallar konu edilebilir. Fikri ve sınai haklar ise finansal kiralamaya konu olamazlar¹⁵².

Kiralamaya konu edilen malların yeni olmasından maksat, bunların yurt içinde veya yurt dışında daha önce kullanılmamış olmasıdır.

¹⁵² Koç, s.183

4842 sayılı yasa öncesi, Hazine Müsteşarlığınca uygun görülen makine ve tesislerin ithali halinde bunlar yeni sayılıyor ve yatırım indiriminden yararlanıyorlardı. 4842 sayılı Yasa sonrası bu imkan ortadan kaldırılmış, yatırım indirimi bakımından yeni sayılmanın istisnası, yüzer havuzlar ve on iki yaşından küçük gemiler sayılmıştır.

4.1.1.4. Finansal Kiralama Konusu Olduğu Halde Yatırım İndirimi İstisnasından Yararlanamayan Yatırım Harcamaları

Finansal kiralama sözleşmelerine konu olmakla birlikte, 2005 yılı itibariyle bedeli 10 milyardan az olan iktisadi kıymetler, mal ve hizmet üretimi ile doğrudan ilgili olmayan alet edevat ve mefruşat, bedelsiz iktisap edilen iktisadi kıymetler, arazi ve arsalar, yurt dışındaki yatırımlarda kullanılmak üzere alınan iktisadi kıymetler, satın alma suretiyle iktisap edilen binalar ve işletmenin esas faaliyet konusu ile ilgili olanlar hariç olmak üzere, binek otomobili ve benzeri kara taşıtları, yat, kotra tekne ve benzeri motorlu deniz araçları ile uçak ve helikopter gibi hava taşıtları yatırım indirimi konusu olamazlar.

4.1.1.5. Finansal Kiralama Sözleşmelerinde Sürenin Finansal Kiralama Kanunu'nun 22. Maddesi Dışında İhlali Durumu

Finansal kiralama sözleşmesinin, sözleşme sona ermeden önce, FKK'nın 22. maddesinde belirtilenler dışındaki nedenlerle feshi halinde kiralayanın teşvikler nedeniyle ödemediği vergiler cezalı olarak geri alınır. Ancak, finansal kiralama konusu malın, sözleşme süresi içinde ve yatırım bitmeden önce kiracıya satılması halinde, yatırım indirimi uygulamasından, GVK'nın 4842 sayılı Yasa öncesi yürürlükte olan Ek 5. maddesi hükmü çerçevesinde bakiye yatırım indiriminden, kira konusu malı satın alan kişi yararlanır.

4.1.1.6. Finansal Kiralama Sözleşmelerinde Sürenin Kiralayanın Elinde Olmayan Nedenlerle İhlali Durumu

FKK hükümleri çerçevesinde kiralama konusu malın, söz konusu kanunun 22. maddesinde belirtilen ve kiralayanın elinde olmayan nedenlerle yatırım bitmeden önce kiralayana geri dönmesi halinde;

- Malın ilk kiracı tarafından kullanılmaması ve teşvik belgesine sahip üçüncü bir yatırımcıya kiralanması şartıyla, kiralayan yatırım indirimi istisnasından yararlanacaktır.

- Kiralama konusu malın ilk kiracı tarafından kullanılmış olması halinde, yatırım indirimi uygulaması nedeniyle alınmayan vergiler gecikme faizi ile birlikte kiralayandan cezasız olarak geri alınacaktır.

4.1.1.7. Finansal Kiralamaya Konu İktisadi Kıymetlerin Devri

GVK'ya 4842 sayılı Kanun ile eklenen 19. maddesinde, yatırım indirimi istisnasının uygulanabilmesi için istisnadan yararlan kıymetin iki tam yıl süreyle elden çıkarılmaması gerektiği hüküm altına alınmıştır. Bu şarta uyulmadığı takdirde, daha önce yararlanılan istisna tutarı nedeniyle zamanında tahakkuk ettirilmeyen vergiler açısından herhangi bir işlem yapılmayacaktır. Fakat, daha önce kazancın yetersizliği nedeniyle yararlanılamayan bir istisna tutarının mevcut olması halinde, bu tutarla ilişkili yatırım indirimi hakkı ortadan kalkacaktır. Bu durumda, finansal kiralama şirketi tarafından finansal kiralamaya konu edilen iktisadi kıymetin iki tam yıl elde tutulduktan sonra elden çıkarılmasından sonra, geçmişe ve geleceğe yönelik yapılacak hiç bir işlem bulunmamaktadır.

4.1.1.8. Kiralayan Açısından Yatırım İndiriminin Başlangıcı

Kiralayan, yatırım indirimi uygulamasına, kiralama konusu malı, kiracının zilyetliğine terkinden itibaren başlar.

4842 sayılı Kanun öncesi yatırım indiriminden yararlanan işletmeler, ilgili yıl içerisinde gerçekleştirdikleri yatırım harcamalarına ilaveten izleyen hesap döneminde öngördükleri yatırım harcamalarında cari yılda indirim konusu yapabilmekteydiler. Ancak, 4842 sayılı Kanun ile öngörülen yatırım indirimi uygulaması kaldırılmış olup işletmeler sadece gerçekleştirdikleri yatırım harcamalarını indirim konusu yapabileceklerdir.

GVK'nın 19/2. maddesi hükmü uyarınca, yatırım indirimi istisnası uygulamasına, istisnaya konu iktisadi kıymete ilişkin harcamaların yapıldığı yılda başlanır ve indirilecek tutara ulaşınca kadar devam olunur.

4.1.1.9. Kiralama Konusu Malın Başka Bir Kiralayana Devredilmesi Halinde Yatırım İndirimi

FKK'nın 18. maddesine göre, sözleşmede aksi öngörülmemişse kiralayan, malın mülkiyetini bir üçüncü kişiye devredemez. Sözleşmede, bu yetkinin tanınması halinde devir ancak başka bir kiralayana yapılabilir. Devralan sözleşme hükümlerine uymak zorundadır¹⁵³.

Bu hüküm uyarınca, kiralama konusu malın başka bir kiralayana satılması halinde, GVK'nın 4842 sayılı Kanun öncesi yatırım indirimi ile ilgili Ek 5. maddesinde belirlenmiş ilkeler çerçevesinde, yeni kiralayan, sadece bakiye yatırım indirimi istisnasından yararlanmaya devam edecektir.

4.1.2. Gümrük Muafiyetinden Yararlanma

FKK'nın 29. maddesinde yer alan hükme göre, yabancı şirket ile kiracı arasında yapılan sözleşmeye dayanılarak, yurt dışından ithal edilen mallar için Gümrük Vergisi ertelemesine olanak tanınmıştır. Bu uygulama, sadece yabancı şirketler ile Türkiye'deki kiracı arasında yapılan sözleşmeye göre getirilen mallara tanınmıştır. Türk firmasının ithal ettiği malı kiraya vermesi durumunda, böyle bir sözleşmenin konusunu teşkil eden

¹⁵³ Koç, s.184

mallara bir ayrıcalık getirilmemektedir. Ancak, bunun istisnası, yatırım teşvik belgesine bağlanması ve gümrük vergisi muafiyeti öngörülmesi durumunda, bir Türk firmasının aynı Kanun'un 28. maddesi hükmüne göre gümrük vergisiz ithalat yapması sözkonusu olabilecektir.

FKK'nın 29. maddesine göre, yurtdışından yapılacak finansal kiralama işlemlerinde kiralama konusu malın gümrük muafiyetine ilişkin teşvik belgesi varsa ve yapılan sözleşmede kiracıya sözleşme süresi sonunda satın alma hakkı tanınmışsa söz konusu mal teminata bağlanmadan yurda girebilecektir. Teşvik belgesi olmayan ve sözleşme ile kiracıya satınalma hakkı tanınmayan kiralama işlemlerine konu mallar için Maliye Bakanlığınca çıkartılan yönetmelikte belirlenen esaslar dahilinde teminat alınacaktır.

Teminata bağlama usul ve esasları, "3226 Sayılı Finansal Kiralama Kanunu Hükümlerine Göre Kiralama Konusu Edilen Malların Gümrük Vergi ve Resimlerinin Teminata Bağlama Usul ve Esaslarını Gösterir Yönetmelikle" belirlenmiştir. Buna göre, vergilerin teminata bağlanmasında bu yönetmelikle birlikte Amme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkındaki Kanun ile Gümrük Kanunu ve bu kanuna bağlı Gümrük Yönetmeliği'nin ilgili hükümleri uygulanacaktır. Teminat olarak 6183 sayılı Kanun'un 10. maddesinde yer alan ve aşağıda belirtilen kıymetler kabul edilecektir¹⁵⁴:

- Para,
- Bankalar tarafından verilen teminat mektupları,
- Hazine tahvil ve bonoları,
- Hükümetçe belirlenecek milli esham ve tahvilat,
- İlgililer veya ilgililer lehine üçüncü şahıslar tarafından gösterilen ve alacaklı amme idarelerince haciz varakalarına müsteniden hacedilen menkul ve gayrimenkul mallar.

Teminat sonradan tamamen veya kısmen değerini kaybeder veya borç miktarı artarsa teminatın tamamlanması veya yerine başka teminat gösterilmesi istenebilir.

¹⁵⁴ Koç, s.145

Türkiye'ye getirilen finansal kiralama konusu malların sözleşme süresinin sonunda kesin ithalinin yapılmaması ve finansal kiralama şirketine iade edilmek üzere yurt dışına çıkarılmak istenmesi halinde, giriş ayniyatına uygun olmak şartıyla, daha önce alınan teminat iade edilir veya üzerindeki haciz kaldırılır.

Finansal kiralama sözleşmesi süresinin sonunda, finansal kiralama konusu malların kesin ithalatının yapılması halinde, vergi ödeme mükellefiyetinin başladığı tarihteki cari kur ve normal fiyat üzerinden hesaplanacak gümrük vergileri tahsil olunur. Tahsilata mütakip, daha önce alınan teminat iade edilir veya üzerindeki haciz kaldırılır.

4.2. Finansal Kiralama Sözleşmelerinin Vergi Kanunları Karşısındaki Durumu

3226 sayılı FKK'da, vergi yönünden düzenleyici hükümler bulunmaktadır. FKK kapsamına giren finansal kiralama işlemlerinin vergi kanunları karşısındaki durumu, her bir vergi kanunu itibarıyla aşağıdaki başlıklar altında açıklanmaktadır.

4.2.1. Finansal Kiralama İşlemlerinin Gelir ve Kurumlar Vergisi Kanunları Açısından Değerlendirilmesi

213 sayılı VUK'un mükerrer 290. maddesiyle yapılan düzenlemeye göre, 01.07.2003 tarihinden geçerli olmak üzere, sadece finansal kiralama şirketleri değil, diğer kişi, kurum ve işletmeler tarafından yapılan kiralama işlemleride finansal kiralama kapsamında ele alınacaktır.

Bu sebeple, kiralama faaliyeti yapanların elde edecekleri gelirin vergilendirilmesi, kiralama işleminde bulunanların gelir veya kurumlar vergisi mükellefi olup olmadıklarına göre değişecektir.

4.2.1.1. Finansal Kiralama İşlemlerinden Elde Edilen Kazanç

3226 sayılı FKK'nın 10. maddesi hükmü gereği, finansal kiralama şirketleri, sadece anonim şirket olarak kurulabilecektir. Bu şirketlerin kuruluş ve şube açmaları ile yabancı şirketlerin Türkiye'de şube açması Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığının bağlı bulunduğu bakanlığın ön iznine bağlı iken, 5411 sayılı Kanun sonrası bu yetki BDDK'ya devredilmiştir.

Anonim şirketler, Kurumlar Vergisi Kanunu (KVK) 1. madde hükmü uyarınca kurumlar vergisi mükellefidirler. KVK'nın 6. maddesi hükmü uyarınca kurumlar vergisi, mükelleflerin bir hesap dönemi içerisinde elde ettikleri safi kurum kazancı üzerinden hesaplanır. Buradan hareketle, FKK'nın 10. maddesine göre sadece anonim şirket olarak kurulabilen finansal kiralama şirketlerinin elde ettikleri kazançlar, KVK'nın 1. maddesine göre kurumlar vergisine tabidir.

Finansal kiralama sözleşmelerine konu olabilen taşınır ve taşınmaz malların kiralanması sonucu elde edilen gelir GVK'nın 70. maddesi hükmüncü gayrimenkul sermaye iradı sayılmaktadır. Ancak yine aynı maddede, gayrimenkul sermaye iradına konu malların ticari bir işletmeye bağlı bulunması halinde, bunların iratlarının ticari kazancın tespitine dair hükümlere göre tespit edileceği hükmü yer almaktadır. Bu durumda, ticari şirketlerin elde etmiş oldukları gelirlerin tamamı ticari kazancın bir unsuru olacağından, finansal kiralama şirketlerince elde edilen kira gelirleri ticari kazanç olarak kurumlar vergisinin konusuna girmektedir.

Finansal kiralama şirketlerinin ortaklarının şirket karından aldıkları kar payı ise, GVK'nın 75. maddesi uyarınca menkul sermaye iradı sayılmıştır.

4.2.1.2. Finansal Kiralama Giderlerinin İndirimi

Yürürlük tarihi 01.07.2003 olmak üzere, VUK'a 4842 sayılı Kanun ile mükerrer 290. madde eklenmiştir. Yeni hükümler, 01.07.2003 tarihinde itibaren yapılacak sözleşmeleri kapsadığından, bu tarihten önce düzenlenmiş ancak sözleşme

hükümleri bu tarihten sonraya sirayet eden kiralamalar için eski uygulamalara devam edilecektir.

01.07.2003 tarihinden önce kiracılar, finansal kiralama sözleşmelerinden doğan giderlerini, finansal kiralama bedelinin ödendiği dönemde giderlere intikal ettirerek vergi matrahından düşebilmekteydi. Kiraya verende, aynı tutarı tahsil ettiği dönemde gelir olarak kayıtlarına intikal ettirmektedir.

01.07.2003 tarihinden sonra yapılan finansal kiralama sözleşmeleriyle birlikte ortaya çıkan gelir ve giderlerin kurum kazancının tespitinde nasıl dikkate alınacağı VUK madde mükerrer 290'da ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Buna göre, kiracılar finansal kiralama sözleşmesiyle yükledikleri kira ödemelerinin tamamını bilançolarının pasifinde izleyecekler. Finansal kiralamada doğan borçların bugünkü (sözleşme tarihindeki) değeri, sözleşmeye konu edilen iktisadi kıymetin kullanma hakkı olarak aktifleştirilirken, bugünkü değer ile toplam borç arasındaki fark ise ertelenmiş finansal kiralama borçlanma maliyeti olarak aktifleştirilecektir.

Kiralayan ise, kira süresi boyunca yapılacak kira ödemelerinin toplamını alacak olarak aktifleştirecek, aktifleştirilen alacak tutarı ile kira ödemelerinin bugünkü değeri arasındaki farkı ise, kazanılmamış finansal kiralama faiz geliri olarak, pasifleştirecektir.

4.2.1.3. Finansal Kiralama İşlemlerinde Tevkifat

KVK'nın 3/2. maddesine göre, yine aynı Kanun'un 1. maddesinde yazılı kurumlardan kanuni ve iş merkezlerinden her ikisi de Türkiye içinde bulunmayanların, dar mükellef kurum olarak, sadece Türkiye'de elde ettikleri kurum kazançları üzerinden vergilendirileceklerdir.

Türkiye'de şubesi bulunmayan dar mükellef kurumun elde ettiği finansal kiralama gelirleri, KVK'nın 30. maddesi hükmüne göre gayrisafi miktarı üzerinden tevkifata tabi tutulur. Tevkifat oranını belirleme konusunda hem FKK'da hem de

KVK'da Bakanlar Kuruluna yetki verilmiştir. Bu yetki çerçevesinde, 93/5147 sayılı BKK'nın 3/a maddesiyle, FKK kapsamındaki faaliyetlerden sağlanacak gelirlerden % 1 oranında tevkifat yapılacaktır.

Yapılan ödemenin döviz cinsinden olması durumunda, ödenecek tutar T.C. Merkez Bankası döviz alış kuru üzerinden YTL'ye çevrilmesi ve böylece YTL cinsinden tutarının hesaplanması gerekir.

Tevkifat, dar mükellef kuruma kazanç ve iradı sağlayanlar tarafından yapılır. Tevkifatın yapılacağı zaman, tevkifata tabi kazanç ve iratların nakden veya hesaben ödendiği veya tahakkuk ettirildiği andır.

Yurt dışında faaliyette bulunan finansal kiralama şirketine ödenecek kazanç ve iratların kambiyo kısıtlamaları nedeniyle transfer edilememesinin, tevkifat yapıp yapılmamasına etkisi bulunmamaktadır. Önemli olan dar mükellef kurumun söz konusu kazancı Türkiye'de elde etmesidir¹⁵⁵.

4.2.1.4. Finansal Kiralama İşlemlerinde Gayrimenkul ve İştirak Hisseleri Satış Kazancı İstisnası Uygulaması

5422 sayılı KVK'nın 8/12. maddesinde yer alan, gayrimenkullerin ve iştirak hisselerinin satışından doğan kazancın kurumlar vergisinden istisna edilmesine ilişkin düzenleme, ilk önceleri geçici istisna niteliğinde iken, 01.01.2005 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere, 5281 sayılı Kanun'la süreklilik kazanmıştır. 21.06.2006 tarih ve 26205 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 5520 sayılı "Kurumlar Vergisi Kanunu" ile gayrimenkullerin satışından doğan kazancın % 75'lik kısmı istisna kapsamına alınmıştır

Söz konusu istisnanın uygulanması için, gayrimenkullerin iki tam yıl süreyle işletme aktifine kayıtlı olması gerekmektedir. Ancak 5520 sayılı Kanun'la, satış kazancının sermayeye eklenmesi koşulu artık aranmayacaktır. İstisnaya konu satış

¹⁵⁵ Ali Tuğlu;Özkan Atilla, *Finansal Kiralama Kanunu ve Vergi Kanunlarına Göre Finansal Kiralama İşlemleri*, Ankara:Yaklaşım Yayıncılık, Ekim 2005,s. 92

kazancının satışın yapıldığı izleyen beşinci yılın sonuna kadar pasifte özel bir fon hesabında tutulması gerekecektir.

Yeni düzenlemeyle kurucu senetleri, intifa senetleri ve rüçhan haklarının satışından doğan kazançlarda istisna kapsamına dahil edilmiştir.

5520 sayılı KVK'nın 5.maddesinin (e) bendi uyarınca, menkul kıymet veya taşınmaz ticareti ve kiralamalarıyla uğraşan kurumların bu amaçla elinde bulundurdukları değerlerin satışından elde ettikleri kazançlar istisna kapsamında değildir. Yani esas faaliyet konusu kiralama olan bir şirketin bu amaçla yaptığı kiralamalar istisna kapsamında olmayacaktır.

4.2.2. Finansal Kiralama İşlemlerinin Katma Değer Vergisi Kanunu Açısından Değerlendirilmesi

Katma Değer Vergisi Kanunu'nun (KDVK) 1. maddesi hükmüne göre, Türkiye'de yapılan, ticari, sinai, zirai ve serbest meslek faaliyeti çerçevesinde yapılan teslim ve hizmetler katma değer vergisi konusuna girmektedir. Bu nedenle, FKK çerçevesinde yapılan teslimler ticari faaliyet kapsamında olduğundan, KDV'nin konusuna girecektir.

FKK çerçevesinde yapılan hizmetler finansman niteliği taşıdığından BSMV'ye tabi olması gerektiği düşünülebilir. Bu durumda, finansal kiralama işlemi bir finansal kiralama şirketi tarafından gerçekleştirildiğinde KDV'ye, bir banka veya sigorta şirketi tarafından gerçekleştirildiğinde ise BSMV'ye tabi olacaktır. Aynı işlem dolayısıyla farklı vergilerin ortaya çıkmasına neden olabilecek bu durumu ortadan kaldırmak amacıyla 6802 sayılı Gider Vergileri Kanunu'nda bir değişiklik yapılmıştır.

KDVK'nın 17/4-e maddesi uyarınca, BSMV'ye tabi olan işlemlerin KDV'ye tabi olmadığı hükme bağlanmıştır. Finansal kiralama işlemleri, 6802 sayılı Gider Vergileri Kanunu'nun 28. maddesinin 1. fıkrasına 3297 sayılı Kanun ile eklenen hükme

göre BSMV'den istisna tutulduğu için, KDVK'nın 17/4-e maddesi ile getirilen istisnadan yararlanamamakta ve böylece KDV'ye tabi tutulmaktadır.

FKK çerçevesinde yapılan finansman hizmetlerinin BSMV'ye tabi tutulması halinde, bu finansman hizmeti üzerindeki vergi yükü çok daha fazla olacaktır. Çünkü, finansal kiralama şirketlerinin yaptıkları işlemlerin BSMV'ye tabi olması durumunda, FKK'ya göre yapacakları teslimlere ilişkin ödedikleri KDV indirilemeyecek, indirilemeyen bu vergi kadarda sunulan hizmetin maliyeti artacaktır. Bu nedenle, finansal kiralama sektörünün teşvik edilmesi bakımından finansal kiralama işlemleri BSMV konusu dışına çıkarılmıştır¹⁵⁶.

4.2.2.1. Finansal Kiralama İşlemlerinde KDV Oranları

KDVK'nın 28. maddesine göre, KDV oranı vergiye tabi her bir işlem için % 10'dur. Bakanlar Kurulu bu oranı dört katına kadar artırmaya, % 1'e kadar indirmeye, bu oranlar dahilinde muhtelif mal ve hizmetler ile bazı malların perakende safhası için farklı vergi oranları tespit etmeye yetkilidir.

Bakanlar Kurulu, KDVK'nın 28. maddesinde yer alan yetkiye istinaden finansal kiralamaya konu olan malların finansal kiralama şirketlerine teslimi veya kiralanması işlemlerini düzenlemiştir.

4.2.2.1.1. Finansal Kiralama Şirketlerine Yapılan Teslim ve Hizmetler

KDV'ye tabi mal teslimi ve hizmet ifalarında uygulanan genel oran % 18 dir. FKK'ya göre, finansal kiralamaya konu malların finansal kiralama şirketlerine tesliminde KDV oranı ise, KDVK'nın 28. maddesinin verdiği yetkiyle yayımlanan 93/4932 sayılı BKK'ya göre % 1 olup, bu durum teslim konu malın niteliğine göre değişebilmektedir. Finansal kiralama şirketlerine, FKK çerçevesinde yapılan teslim ve

¹⁵⁶ Tuğlu;Atilla, s.100

hizmetlerin tabi olduğu KDV oranları, KDVK'ya ekli (I) sayılı listenin 9. sırasında yer almaktadır.

Özel Tüketim Vergisi Kanunu'na (ÖTVK) ekli (IV) sayılı listede yer alan mallar ile aynı kanuna ekli (II) sayılı listede yer alan aşağıdaki taşıtların teslim ve kiralanmasında %18 oranında KDV uygulanır¹⁵⁷.

87.03: Binek otomobilleri ve esas itibariyle insan taşımak üzere imal edilmiş diğer motorlu taşıtlar (87.02 pozisyonuna giranler hariç, steysin vagonlar ve yarış arabaları dahil).

8703.10.11.00.00: Özellikle kara üzerinde hareket etmek için dizayn edilmiş sıkıştırma ateşlemeli içten yanmalı pistonlu motorlu olanlar (dizel veya yarı dizel) veya kıvılcım ateşlemeli içten yanmalı pistonlu motorlu taşıtlar.

8703.10.18.00.00: Diğerleri (golf arabaları vb.taşıtlar).

87.11: Motosikletler (mopedler dahil) ve bir yardımcı motoru bulunan tekerlekli taşıtlar (sepetli olsun olmasın-sepetler hariç).

89.03: Yatlar ve diğer eğlence ve spor tekneleri; kürekli kayıklar ve kanolar (şişirilebilir olanlar ile birim ağırlığı 100 kg'yi geçmeyenler, kürekli kayıklar ve kanolar hariç).

8901.10.1000.11: 18 gros tonilatoyu geçmeyen gezinti gemileri (denizde seyretmeye mahsus olanlar).

8901.10.90.00.11: Yolcu ve gezinti gemileri (denizde seyretmeye mahsus olanlar).

Yukarıda sayılanlar dışında kalan kara nakil vasıtalarının FKK hükümlerine göre kiralamaya konu olması durumunda % 8 oranında KDV uygulanır.

¹⁵⁷ Tuğlu;Atilla, s.101-102

Yukarıda belirtilen şekilde KDV uygulanabilmesi için teslim konu malların FKK'ya göre, finansal kiralamaya konu olabilen mallardan olması gerekmektedir. Aksi durumda, söz konusu malın tabi olduğu KDV oranı uygulanacaktır.

Finansal kiralama şirketlerinin, finansal kiralama konusu olmayan malları satın almaları halinde indirimli KDV oranı uygulanmayacaktır. Yani, finansal kiralama şirketinin kendi ihtiyacı için almış olduğu mal için uygulanacak KDV oranı, genel oran olacaktır. Ayrıca, 3226 sayılı FKK'ya göre, finansal kiralamaya konu olmayan mallar, finansal kiralama yoluyla elde edilmiş olsa dahi, bu malların tesliminde indirimli oranda değil genel oranda KDV uygulanacaktır.

İthal olunan mallar bakımından da, Türkiye'deki bir finansal kiralama şirketinin yurt dışından, FKK kapsamında kiralamak üzere bir mal alması durumunda KDV oranı, yurt içindeki firmanın finansal kiralama şirketine mal tesliminde uygulanacak oranların aynısı olacaktır.

4.2.2.1.2. Finansal Kiralama Şirketi Tarafından Yapılan Teslimler

Finansal kiralama şirketleri tarafından yapılan finansal kiralamalarda da genel olarak % 1 oranında KDV uygulanmaktadır. Bu oran bazı mallarda % 8 ve % 18 olabilmektedir.

KDVK'ya ekli (I) sayılı listede yer alan mal teslimleri ve hizmet ifaları % 1 oranında KDV'ye tabidir. Aynı listenin 9. sırasında yer alan belirlemeye göre, FKK'ya göre finansal kiralamaya konu olan malların (aynı listenin 8. sırasında yer alan taşıtlar dahil), finansal kiralama şirketlerine veya finansal kiralama şirketlerince teslim veya kiralama işlemleri için KDV oranı % 1 olacaktır.

Ancak, ÖTVK'ya ekli (IV) sayılı listede yer alan mallar ile aynı kanuna ekli (II) sayılı listede yer alan aşağıdaki taşıtların teslim ve kiralanmasında %18 oranında KDV uygulanır¹⁵⁸.

87.03: Binek otomobilleri ve esas itibariyle insan taşımak üzere imal edilmiş diğer motorlu taşıtlar (87.02 pozisyonuna giranler hariç, steysin vagonlar ve yarış arabaları dahil).

8703.10.11.00.00: Özellikle kara üzerinde hareket etmek için dizayn edilmiş sıkıştırma ateşlemeli içten yanmalı pistonlu motorlu olanlar (dizel veya yarı dizel) veya kıvılcım ateşlemeli içten yanmalı pistonlu motorlu taşıtlar.

8703.10.18.00.00: Diğerleri (golf arabaları vb.taşıtlar).

87.11: Motosikletler (mopedler dahil) ve bir yardımcı motoru bulunan tekerlekli taşıtlar (sepetli olsun olmasın-sepetler hariç).

89.03: Yatlar ve diğer eğlence ve spor tekneleri; kürekli kayıklar ve kanolar (şişirilebilir olanlar ile birim ağırlığı 100 kg'yi geçmeyenler, kürekli kayıklar ve kanolar hariç).

8901.10.1000.11: 18 gros tonilatoyu geçmeyen gezinti gemileri (denizde seyretmeye mahsus olanlar).

8901.10.90.00.11: Yolcu ve gezinti gemileri (denizde seyretmeye mahsus olanlar).

Yukarıda sayılanlar dışında kalan kara nakil vasıtalarının FKK hükümlerine göre kiralamaya konu olması durumunda % 8 oranında KDV uygulanır.

% 1 orana tabi olan kullanılmış taşıtların, finansal kiralama şirketlerince teslimi veya kiralanması durumunda, bu oran %18 olarak uygulanacaktır.

¹⁵⁸Tuğlu;Atilla, s.103-104

Finansal kiralama şirketlerinin hesaplamaları gereken KDV, kiralama bedelleri veya kiracıya yansıtılan masraflar üzerinden hesaplanan KDV ile, finansal kiralama konusu malın mülkiyetinin kiracıya devri nedeniyle hesaplanan KDV'den oluşmaktadır¹⁵⁹.

İşletme, finansal kiralama şirketinden kiraladığı varlıklar nedeniyle, ödediği kira bedelleri üzerinden, her kira bedelinin tahakkuk ettirilmesi sırasında KDV hesaplayacaktır¹⁶⁰.

KDV oranının finansal kiralama işlemlerinde genel olarak daha düşük oranlara tabi olması, finansal kiralama yoluyla iktisadi kıymet kullanımında özendirilmektedir.

4.2.2.2. Yurt Dışından Yapılan Finansal Kiralamalarda KDV

KDV uygulamamızda, varış yeri ilkesi geçerli olup, ithalat da vergiye tabidir. KDVK'nın 1/2. maddesinde, her türlü mal ve hizmet ithalatının vergiye tabi olduğu belirtilmek suretiyle bu durum açıkça ortaya konmuştur. Kiracının yurt dışındaki kiralayandan mal kiralaması (sözleşme süresi sonunda kiracının o malı satın alması koşuluyla) ve yerli finansal kiralama şirketinin yurt dışından kiralamak üzere mal satın alması dolayısıyla KDV hesaplanması gerekmektedir¹⁶¹.

Türkiye'de bulunan bir firmanın, yurt dışındaki finansal kiralama şirketinden finansal kiralama yoluyla mal alması durumunda, finansal kiralama süresince kira ödenecek ve sözleşme süresi sonunda da kesin ithalat gerçekleştirilecektir. Sözleşme süresince ödenen kira bedelleri üzerinden, yurt içindeki finansal kiralamalarda uygulanacak olan KDV oranları uygulanacak ve ortaya çıkan vergi sorumlu sıfatıyla beyan edilerek vergi dairesine ödenecektir. Sorumlu sıfatıyla ödenen KDV, KDVK'nın genel hükümleri çerçevesinde indirim konusu yapılabilir.

¹⁵⁹ Koç, s.132

¹⁶⁰ Şükrü Kızılot, *Katma Değer Vergisi Kanunu ve Uygulaması*, Ankara: Yaklaşım Yayınları, 1998, s.201

¹⁶¹ Tuğlu;Atilla, s.106

Finansal kiralamaya konu malın KDVK 13/a maddesi kapsamında belirtilen istisna edilen mallardan olması durumunda, finansal kiralama işlemi katma değer vergisinden istisna olacaktır.

Yurt dışından FKK çerçevesinde kiralama yapıldığında, ya yurt dışındaki firmanın ya da yurt içindeki firmanın finansal kiralama şirketi olması şartıyla indirimli KDV oranı uygulanabilir. Aksi halde, indirimli KDV oranı uygulamak mümkün değildir.

4.2.2.3. Yurt Dışına Yapılan Finansal Kiralamalarda KDV

KDVK'nın 11/a maddesine göre, ihracat teslimleri ve bu teslimlere ilişkin hizmetler ile yurt dışındaki müşteriler için yapılan hizmetler katma değer vergisinden istisnadır.

Aynı Kanun'un 12. maddesinin 1. bendi hükmüne göre de, bir teslimin ihracat teslimi sayılabilmesi için;

- Teslim yurt dışındaki bir müşteriye veya bir serbest bölgedeki alıcıya ya da yetkili gümrük antreposu işleticisine yapılmalıdır.

- Teslim konusu mal Türkiye Cumhuriyeti gümrük bölgesinden çıkarak bir dış ülkeye veya bir serbest bölgeye vasıl olmalı ya da yurt dışındaki müşteriye gönderilmek üzere yetkili gümrük antreposuna konulmalıdır. Teslim konusu malın ihraç edilmeden önce yurt dışındaki alıcı adına hareket eden yurt içindeki firmalar veya bizzat alıcı tarafından işlenmesi veya herhangi bir şekilde değerlendirilmesi durumu değiştirmez.

Aynı maddenin 2. bendinde yurt dışındaki müşteri tabiri yapılmıştır. Buna göre, yurt dışındaki müşteri tabiri; ikametgâhı, işyeri, kanunî ve iş merkezi yurt dışında olan alıcılar ile yurt içinde bulunan bir firmanın yurt dışında kendi adına müstakilen faaliyet gösteren şubelerini ifade eder. Bir hizmetin yurt dışındaki müşteriler için yapılan hizmet sayılabilmesi için aşağıdaki şartlar yerine getirilmiş olmalıdır.

- Hizmetler yurt dışındaki bir müşteri için yapılmış olmalıdır.

- Hizmetten yurt dışında faydalanılmalıdır.

Bu maddeler göz önüne alındığında, Türkiye'deki finansal kiralama şirketlerince yurt dışında bulunan kişilere FKK çerçevesinde, KDVK'nın 11 ve 12. maddeleri uyarınca yapılan teslimleri ihracat istisnası kapsamında işlem görecektir. Finansal kiralamaya konu maldan yurt dışında faydalandığı için de, bu kiralama hizmet ihracı kapsamında bulunacaktır¹⁶².

Yurt dışına kiralanmış mallarla ilgili olarak yüklenilen ve indirim konusu yapılmayan KDV ise, KDVK'nın 32. maddesi hükmü uyarınca iade edilebilecektir.

4.2.2.4. Deniz Hava ve Demiryolu Taşıma Araçları İle Yüzer Tesis ve Araçlara İlişkin İstisna

KDVK 13/a maddesi uyarınca, faaliyetleri kısmen veya tamamen deniz, hava ve demiryolu taşıma araçlarının, yüzer tesis ve araçların kiralanması veya çeşitli şekillerde işletilmesi olan mükelleflere bu amaçla yapılan deniz, hava ve demiryolu taşıma araçlarının, yüzer tesis ve araçlarının teslimleri, bu araçların imal ve inşası ile ilgili olarak yapılan teslim ve hizmetler ile bunların tadili, onarım ve bakımı şeklinde ortaya çıkan hizmetler, KDV'den istisnadır. Finansal kiralama şirketlerinin kiralamak amacıyla uçak veya gemi satın alması veya bunları ithal etmesi KDVK 13/a uyarınca KDV'den istisnadır. Fakat, söz konusu malların finansal kiralama şirketleri tarafından FKK çerçevesinde kiralanması durumunda bu teslimler KDV'ye tabidir. Maliye Bakanlığının bu konuyla ilgili vermiş olduğu 19.12.1990 tarih ve 2601013-216/126946 sayılı muktezasında KDVK'nın 13/a maddesinde sayılan araçların finansal kiralama kuruluşları tarafından kiralanması veya bunlar tarafından kiraya verilmesinin istisna kapsamına girmeyeceği belirtilmiştir.

¹⁶² Koç, s.140.

4.2.2.5. Yatırım Mallarına İlişkin İstisna

KDVK madde 13/d uyarınca, yatırım teşvik belgesi sahibi mükelleflere belge kapsamındaki makine ve teçhizat teslimleri KDVK'den istisnadır.

4842 sayılı Kanun'la GVK'da yapılan değişiklik ile yatırım indirimi istisnasından yararlanmak için yatırım teşvik belgesi alınması zorunluluğu kaldırılmıştır. Fakat, KDVK'nın 13/d maddesinde yer alan istisnadan yararlanmak için yatırım teşvik belgesinin bulunması zorunludur.

FKK'nın 28. madesi hükmü uyarınca, teşvik belgesine bağlanmış bulunan yatırımların tamamının veya bir bölümünün finansal kiralama yoluyla gerçekleştirilmesi halinde kiralayan, kiracının teşvik belgesinde belirtilen ve satın alma halinde onun tarafından kullanılmasına hak kazanılan teşviklerden yararlanacaktır.

Ancak, finansal kiralama şirketleri tarafından yapılan kiralamalarda, mülkiyet hakkı devredilmemektedir. Bu nedenle, KDVK'nın 13/d maddesinde yer alan istisnadan yararlanılmasında söz konusu olmayacaktır. Bu konuda Maliye Bakanlığının vermiş olduğu 06.01.1999 tarih ve B.07.0.GEL.0.53/5313-3226/321 sayılı muktezada bu şekildedir.

4.2.2.6. VUK Mükerrer 290. Madde Hükmü Çerçevesinde Yapılan Finansal Kiralamalarda KDV

VUK'un mükerrer 290. maddesinde yer alan, finansal kiralama işlemlerinin değerlemesine ilişkin düzenlemeye göre, söz konusu maddede sayılan şartlardan en az birisini taşıyan kiralamaların VUK'a göre finansal kiralama sayılacağı ve bu madde uyarınca değerlemeye tabi tutulacağı hükme bağlanmıştır. Yani bu madde uyarınca finansal kiralama sayılacak işlemlerin, FKK'daki şartları taşıması zorunluluğu aranmamaktadır. Bu nedenle, bu işlemler ister 3226 sayılı FKK'ya göre finansal kiralamaya konu olsun ister olmasın, VUK mükerrer 290. madde hükümlerini taşıyorsa, VUK hükümlerine göre finansal kiralama sayılacaktır.

VUK'un mükerrer 290. maddesi hükmü uyarınca finansal kiralama olan fakat FKK'ya göre finansal kiralama şartlarını taşımayan kiralama işlemlerine, KDVK'ya ekli (I) sayılı listede belirtilen oranlar değil, hizmetin tabi olduğu genel oranda (%18) KDV uygulanacaktır.

KDVK'ya ekli (I) sayılı listenin 9. sırasında belirtilen KDV oranları sadece, 3226 sayılı FKK hükümlerine göre konu edilen malların (listenin 8. sırasında sayılan taşıtlar dahil) finansal kiralama şirketlerine veya finansal kiralama şirketlerince teslimi veya kiralama işlemleri için uygulanacaktır.

4.2.2.7. Finansal Kiralama Konusu Malların Kiracıya Devrinde KDV

3226 sayılı FKK'nın 9. maddesine göre, kiralama konusu malın mülkiyeti finansal kiralama şirketine aittir, ancak taraflar sözleşmede, sözleşme süresi sonunda kiracının malın mülkiyetini satın alma hakkına haiz olabileceğini kararlaştırabileceklerdir. Aynı Kanun'un 18. maddesinde ise sözleşmede aksi öngörülmemişse finansal kiralama şirketinin malın mülkiyetini 3. kişilere devredemeyeceği, sözleşmede bu yetkinin tanınması halinde ise, devrin ancak başka bir finansal kiralama şirketine yapılabileceği ve devralan finansal kiralama şirketinde sözleşme hükümlerine uymak zorunda olduğu hükme bağlanmıştır.

Finansal kiralama şirketinin, kiralama konusu mal üzerindeki mülkiyet hakkı, kiralama süresi içinde ödenmesi gereken kiraların teminatı niteliğindedir. Kiracı, kiralama dönemi içinde mal bedelini ödemiş olmaktadır. Genelde finansal kiralama sözleşmelerine konu mallar kira süresi sonunda kiracıya iz bedeliyle devredilmektedir. Dolayısıyla dönem sonunda yapılmış işlem satış işlemi değil, bedeli tamamen ödenmiş bir devir işlemidir ve devir şartı itibarıyla sözleşmede hüküm bulunması koşuluyla % 1 oranında KDV'ye tabidir¹⁶³.

¹⁶³ Koç, s.137

4.2.2.8. Finansal Kiralama İşlemlerinde Emsal Bedel Uygulaması

Finansal kiralamaya konu malların mülkiyetinin kira süresi sonunda sembolik bir bedelle ya da bedelsiz olarak kiracıya devredilmesi sırasında KDVK'nın 27. maddesinde belirtilen emsal bedeli durumu dikkat çekmektedir. KDVK'nın 27. maddesinde, bedelin emsal bedeline veya emsal ücretine göre açık bir şekilde düşük olduğu ve bu düşüklüğün mükellefçe haklı bir sebeple açıklanamadığı hallerde matrah olarak emsal bedelin veya emsal ücretin alınacağı belirtilmiştir. Bu duruma göre finansal kiralama şirketlerinin kira süresi sonunda finansal kiralama konusu malları kiracıya bedelsiz olarak devretmeleri veya sembolik bir bedelle satmaları halinde KDV matrahı emsal bedel değil, gerçek satış bedeli olacaktır. KDVK madde 27'de , emsal bedel uygulamasının matrah farklılığının haklı bir sebep ile açıklanamaması durumunda uygulanacağı belirtilmiştir. Finansal kiralama konusu malın kira bitiminde sembolik bir bedelle devredilmesi veya iz bedeliyle satılması finansal kiralama işleminin doğası gereğidir ve bu durum ilgili maddede belirtilen haklı sebep olarak nitelendirilecektir. Bu durumda malın sözleşme süresi sonunda kiracıya sembolik bir bedelle satılması durumunda faturada gösterilen satış tutarı üzerinden KDV hesaplanacaktır. Malın kiracıya bedelsiz olarak devredilmesi durumunda ise KDV söz konusu olmayacaktır¹⁶⁴.

4.2.2.9. Finansal Kiralama Yoluyla Alınan Binek Otomobillerde KDV İndirimi

KDVK'nın 30/b maddesi uyarınca, faaliyetleri kısmen veya tamamen binek otomobillerinin kiralanması veya çeşitli şekillerde işletilmesi olanların bu amaçla kullandıkları hariç olmak üzere işletmelere ait binek otomobillerinin alış belgelerinde gösterilen KDV'nin indirimi mümkün değildir.

Finansal kiralama yoluyla alınan binek otomobillerin kira bedelleri nedeniyle ödenen KDV'nin indirilip indirilmeyeceği hakkında tam bir mevzuat birliği yoktur. Fakat yargı kararları ve maliye idaresi tarafından verilen görüşlerde, bu nedenle ödenen KDV'nin 30/b maddesi gereğince indirim konusu yapılmasının, iade edilmesinin veya

¹⁶⁴Arif Çokçetin, Araştırma Notları 2, *Mali Tahlil-Leasing*, s.6, http://www.siyasalvakfi.org.tr/Bulten15/arif_malitalihlil.htm, (12.11.2006)

vergi boçlarına mahsup yapılmasının mümkün olmayacağı yönündedir. Ayrıca bu vergilerin, gelir ve kurumlar vergisi açısından işin mahiyetine göre gider veya maliyet unsuru olarak dikkate alınması gerektiğide belirtilmektedir.

4.2.3. Finansal Kiralama İşlemlerinin Vergi Usul Kanunu Açısından Değerlendirilmesi

VUK'a finansal kiralama ile ilgili hüküm, 24.04.2003 tarih ve 25088 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 4842 sayılı Kanun'un 25. maddesiyle getirilmiştir. Bu maddede, finansal kiralama işlemlerine konu olan iktisadi kıymetler ile sözleşmeden doğan hak, borç ve alacakların değerlemesine ilişkin esaslar düzenlenmiştir. Yapılan yasal düzenlemeyle, finansal kiralama işlemlerinde özün inceliği ilkesi benimsenmiş olmaktadır.

VUK'un mükerrer 290. maddesinde yapılan bu düzenleme 01.07.2003 tarihinden sonra yapılacak kiralama işlemlerine uygulanacaktır.

4842 sayılı Kanun ile yapılan düzenleme öncesinde 3226 sayılı FKK'ya göre yapılan finansal kiralama sözleşmelerinin uygulaması vergi kanunları açısından aşağıdaki gibi olmaktaydı.

- Finansal kiralamaya konu iktisadi kıymet, finansal kiralama şirketinin aktifinde bulunmaktadır,

- Finansal kiralamaya konu iktisadi kıymete ait amortisman, finansal kiralama şirketi tarafından ayrılarak kayıtlarına gider olarak yazılmaktadır,

- Finansal kiralama ile ilgili teşviklerden kiralayan yani finansal kiralama şirketi faydalanmaktadır,

- Finansal kiralamaya konu iktisadi kıymetleri kiralayan kiracı, kira taksitlerinin tamamını gider kaydetmektedir.

Eski düzenleme uyarınca, kiralayan finansal kiralama şirketi, ilgili dönem içinde tahakkuk eden kira bedellerini aynı dönemde gelir yazmakta, kiracı ise aynı dönemde gider yazmaktaydı. Ayrıca iktisadi kıymetler üzerinden amortisman ayırma hakkında kiralayana ait bulunmaktaydı.

Fakat bu uygulama, hem ticari kazancın tespitinde tahakkuk ilkesine aykırı olan, hem de dönemsellik ilkesini zedeleyen bir uygulamadır. Buna göre örneğin, dört yıllık bir sözleşmede kiracı, sözleşmeye konu mal bedelinin % 90'ını ilk yıl öderse bu ödenen meblağı aynı dönemde gider olarak yazmakta, finansal kiralama şirketi yani kiralayanda bu ödenen meblağın % 90'ını ilk yıl gelir olarak yazmakta fakat sadece malın üzerinden ayrılan % 20 amortisman giderini dönem kazancından gider olarak dikkate alabilmekteydi.

Bu çelişkileri ve bu çelişkilerin yaratabileceği sorunları ortadan kaldırmak için, VUK'a 4842 sayılı Kanununun 25. maddesiyle eklenen ve 01.07.2003 tarihinden itibaren yapılan finansal kiralama işlemlerinde uygulanmak üzere yürürlüğe giren mükerrer 290. maddesiyle, kiralama işlemlerinin vergilendirilmesine ilişkin usul ve esaslar ayrıntılı olarak belirlenmiştir.

4842 sayılı Kanun ile yapılan düzenleme sonrasında finansal kiralama sözleşmelerinin uygulaması vergi kanunları açısından aşağıdaki gibi olmaktadır.

- Finansal kiralama konusu iktisadi kıymeti kiralayan, kiralamaya konu iktisadi kıymetin maliki olmaya devam edecek,

- Kiralayan, kiralamaya konu iktisadi kıymetin amortismanını ayıramayacak. Amortisman, kiralamaya konu iktisadi kıymeti hak olarak aktifleştiren kiracı tarafından ayrılacaktır,

- Amortismanı ayıracak olan kiracı, söz konusu iktisadi kıymeti VUK'un mükerrer 298. maddesi hükmü uyarınca enflasyon düzeltmesine tabi tutabilecek,

- Kiracı, hak olarak aktifleştirilen kısım ile toplam ödenecek tutar arasındaki farkı finansman gideri olarak dönemsellik ilkesi uyarınca kayıtlarına intikal ettirecek,

- Kiralayan, finansal kiralama sözleşmesinden doğan tüm geliri değil, kira gelirleri içerisinde yer alan faizi ayırıştırarak bu tutarı dönemsellik ilkesi uyarınca gelir yazacaktır.

4.2.3.1. Vergi Usul Kanunu'na Göre Finansal Kiralama

4842 sayılı Kanunun 25. maddesiyle VUK'un mükerrer 290. maddesine eklenen hüküm aşağıdaki gibidir.

“Finansal kiralama işlemlerinde değerlendirme:

1. Finansal kiralama işlemlerinde, finansal kiralamaya konu olan iktisadî kıymet ile sözleşmeden doğan hak, borç ve alacakların değerlemesi aşağıdaki esaslara göre yapılır. Kiracı tarafından finansal kiralama işlemine konu iktisadî kıymeti kullanma hakkı ve sözleşmeden doğan borç, kiralama konusu iktisadî kıymetin rayiç bedeli veya sözleşmeye göre yapılacak kira ödemelerinin bugünkü değerinden düşük olanı ile değerlendirilir.

Kiralayan tarafından sözleşmeden doğan alacak, kiralama süresi boyunca yapılacak kira ödemelerinin toplam tutarı, kiralama konusu iktisadî kıymet ise, bu iktisadî kıymetin net bilanço aktif değerinden kira ödemelerinin bugünkü değerinin düşülmesi sonucu bulunan tutar ile değerlendirilir. İktisadî kıymetin net bilanço aktif değerinden kira ödemelerinin bugünkü değerinin düşülmesi sonucu bulunan tutarın sıfır veya negatif olması halinde, iktisadî kıymet iz bedeliyle değerlendirilir ve aradaki fark iktisadî kıymetin elden çıkarılmasından elde edilen kazançlar gibi işleme tâbi tutulur.

Kiralayan tarafından aktifleştirilen alacak tutarı ile kira ödemelerinin bugünkü değeri arasındaki fark, gelecek dönemlere ait faiz geliri olarak pasifleştirilmek suretiyle değerlendirilir.

Kiralayanın finansal kiralamaya konu iktisadî kıymetin üretimini veya alım satımını yapması halinde, iktisadî kıymetin net bilanço aktif değeri olarak rayiç bedeli dikkate alınır. Rayiç bedel ile maliyet bedeli arasındaki fark, normal bir satış işleminden elde edilen kâr veya zarar olarak işleme tâbi tutulur.

2. Kiracı tarafından aktifleştirilen finansal kiralamaya konu iktisadî kıymeti kullanma hakkı, bu Kanunun mükerrer 298 inci maddesi ve üçüncü kitabının üçüncü kısmının birinci bölümünde kiralama konusu iktisadî kıymet için belirlenmiş esaslar çerçevesinde yeniden değerlemeye ve amortismanına tâbi tutulur.

Kiralayan tarafından, finansal kiralamaya konu iktisadî kıymetin bu maddenin (1) numaralı fıkrasının üçüncü paragrafına göre belirlenen değeri üzerinden amortisman ayrılmaya devam olunur.

Bu madde kapsamında değerlendirilen borç ve alacak tutarları reeskonta tâbi tutulmaz.

Kiracı tarafından finansal kiralama sözleşmesine göre yapılan kira ödemeleri, borç anapara ödemesi ve faiz gideri olarak ayrıştırılır. Ayrıştırma işlemi, her bir dönem sonunda kalan borç tutarına sabit bir dönemsel faiz oranı uygulanmasını sağlayacak şekilde yapılır.

Kiralayan tarafından gelecek dönemlere ait faiz gelirleri, kiralanan iktisadî kıymetin finansal kiralama sözleşmesinin yapıldığı tarihteki rayiç bedelinden, her bir dönem sonunda anapara geri ödemelerinin düşülmesi sonucu kalan tutar üzerinden sabit bir dönemsel faiz oranı yaratacak şekilde hesaplanması suretiyle tahakkuk ettirilir.

3. Bu maddenin uygulamasında aşağıda yer alan tanımlar dikkate alınır.

Finansal Kiralama: Kira süresi sonunda mülkiyet hakkının kiracıya devredilip devredilmediğine bakılmaksızın, bir iktisadî kıymetin mülkiyetine sahip olmaktan kaynaklanan tüm riskler ile yararların kiracıya bırakılması sonucunu doğuran kiralamalardır.

Kiralama işleminde; iktisadî kıymetin mülkiyetinin kira süresi sonunda kiracıya devredilmesi, kiracıya kira süresi sonunda iktisadî kıymeti rayiç bedelinden düşük bir bedelle satın alma hakkı tanınması, kiralama süresinin iktisadî kıymetin ekonomik ömrünün % 80'inden daha büyük bir bölümünü kapsaması veya sözleşmeye göre yapılacak kira ödemelerinin bugünkü değerlerinin toplamının iktisadî kıymetin rayiç bedelinin % 90'ından daha büyük bir değeri oluşturması hallerinden herhangi birinin varlığı durumunda kiralama işlemi finansal kiralama kabul edilir.

Doğal kaynakların araştırılması veya kullanılmasına yönelik kiralama sözleşmeleri ile sinema filmleri, video kayıtları, patentler, kopyalama hakları gibi kıymetlerle ilgili lisans sözleşmeleri bu madde kapsamında değerlendirilmez.

Arazi, arsa ve binalarla ilgili kiralama sözleşmeleri, sadece, sözleşmede kira süresi sonunda mülkiyet hakkının kiracıya devri öngörülmüşse veya kiracıya kira süresi

sonunda kiralama konusu gayrimenkulu düşük bir bedelle satın alma hakkı tanınmışsa bu madde kapsamında değerlendirilir.

Kira Ödemeleri: Sözleşmeye göre, kira süresi boyunca yapılması gereken kira ödemeleridir. Kira süresi sonunda, kiralama konusu iktisadî kıymetin kalan değerine ilişkin bir taahhüt olması halinde bu değer de kira ödemesi kabul edilir.

Kira süresi sonunda kiracıya düşük bir bedelle iktisadî kıymeti satın alma hakkı tanındığı ve sözleşme tarihinde bu hakkın kullanılma olasılığının yüksek olduğu durumda kira ödemeleri kira süresi boyunca yapılan kira ödemeleri ile satın alma hakkının kullanılması durumunda ödenmesi gereken bedelin toplamıdır.

Kira Ödemelerinin Bugünkü Değeri: Kira ödemelerinin, sözleşme tarihinde, kiralamada kullanılan faiz oranının dikkate alınması suretiyle hesaplanan bugünkü değerlerinin toplamıdır.

Kiralamada kullanılan faiz oranı tespit edilemiyorsa, kiracının kiralamaya konu iktisadî kıymeti satın almak için aynı vade ile alması gereken borç için katlanacağı faiz oranı kullanılır.

Kiralamada Kullanılan Faiz Oranı: Kira ödemeleri ile garanti edilmemiş kalan değer toplamının bugünkü değerini, kiralamaya konu iktisadî kıymetin rayiç bedeline eşitleyen iskonto oranıdır¹⁶⁵.”

01.07.2003 tarihinden önce işlerlik kazanmış finansal kiralama işlemlerinin tanımı 3226 sayılı FKK'ya göre gerçekleştirilecek, bu tarihten sonraki finansal kiralamaya ilişkin tüm işlemler yeni düzenlemeye göre yapılacaktır.

Bu madde hükmüyle, VUK'a göre finansal kiralama; “kira süresi sonunda mülkiyet hakkının kiracıya devredilip devredilmediğine bakılmaksızın, bir iktisadi kıymetin mülkiyetine sahip olmaktan kaynaklanan riskler ile yararların tamamının veya tamamına yakınının belli bir dönemde bedel karşılığı kiracıya bırakılması sonucunu doğuran kiralamalardır” şeklinde tanımlanmıştır. Ayrıca aynı iktisadi kıymete ilişkin birden fazla sözleşme, ilave, tadil ve diğer sözleşmelerin yapılması durumunda tüm anlaşmalar bir arada değerlendirilmelidir.

¹⁶⁵ 24.04.2003 tarih ve 25088 sayılı R.G.'de yayınlanan 4842 sayılı Kanun'un 25. maddesiyle 01.07.2003 tarihinden sonra uygulanmak üzere eklenen mükerrer madde.

VUK mükerrer 290. madde hükmüne göre, bir kiralamanın finansal kiralama sayılabilmesi için aşağıdaki şartlardan herhangi birisinin bulunması yeterli olacaktır.

- İktisadi kıymetin mülkiyetinin kira süresi sonunda kiracıya devri,
- Kiracıya, kira süresi sonunda iktisadi kıymeti rayiç bedelinden düşük bir bedelle satın alma hakkı tanınması,
- Kiralama süresinin iktisadi kıymetin ekonomik ömrünün % 80'inden daha büyük bir bölümü kapsamı,
- Sözleşmeye göre yapılacak kira ödemelerinin bugünkü değerinin toplamının iktisadi kıymetin rayiç bedelinin % 90'ından daha büyük bir değeri oluşturması.

Aynı maddede hangi kıymetlerin finansal kiralamaya konu olamayacağı belirtilmiştir. Buna göre, doğal kaynakların araştırılması veya kullanılmasına yönelik kiralama sözleşmeleriyle sinema filmleri, video kayıtları, patentler, kopyalama hakları gibi kıymetlerle ilgili lisans sözleşmeleri finansal kiralamaya konu olamayacaktır. Ayrıca, arazi arsa ve binalarla ilgili kiralama sözleşmelerinin, sadece sözleşmede kira süresi sonunda mülkiyet hakkının kiracıya devrinin öngörülmesi veya kiracıya kira süresi sonunda kiralama konusu gayrimenkulu düşük bir bedelle satın alma hakkı tanınması durumunda finansal kiralama kapsamında değerlendirilecektir.

4842 sayılı Yasa ile VUK'ta yapılan düzenlemede, 3226 sayılı FKK'ya bir atıfta bulunulmamıştır. Dolayısıyla, FKK'nın kapsamına girmekle beraber VUK mükerrer 290. maddesindeki tanımlamaya girmeyen kiralama işlemleri finansal kiralama olarak değil bir adi kiralama olarak kabul edilecek veya tam tersi durumda FKK kapsamına girmemekle beraber VUK mükerrer 290. maddesindeki tanımlamaya giren kiralama işlemleri vergi uygulamaları bakımından finansal kiralama olarak kabul edilecektir.

Yeni düzenleme, sadece bilanço usulünde defter tutan mükellefleri değil aynı zamanda işletme hesabı esasına göre defter tutan işletmelerin finansal kiralama yoluyla edindikleri varlıklar ile ilgili amortisman ve finansman giderlerini de kapsamaktadır.

4.2.3.2. VUK'a Göre Finansal Kiralama Sözleşmelerinde Değerleme ve Amortisman Uygulaması

Finansal kiralama sözleşmesine ilişkin değerlendirme ve amortisman uygulaması 4842 sayılı Kanun ile VUK'ta yapılan düzenlemeyle yeni bir yapıya kavuşmuştur.

Finansal kiralama sözleşmelerinde, değerlendirme ve amortisman uygulamasını söz konusu değişiklikler kapsamında, kiralayan (finansal kiralama şirketi) ve kiracı açısından ayrı ayrı ele almakta yarar vardır.

4.2.3.2.1. Kiralayana İlişkin Hükümler

Kiralama süresi boyunca kiracı tarafından yapılacak kira ödemelerinin toplam tutarı, anapara artı faiz biçiminde, alacak olarak aktife alınması gerekmektedir. Aktifleştirilen alacak tutarı ile kira ödemelerinin bugünkü değeri arasındaki farkın ise gelecek dönemlere ait faiz geliri olarak pasifleştirilmek suretiyle değerlendirilerek kayıtlara intikal ettirilmesi gerekmektedir.

VUK mükerrer 290. maddesine göre, kiralayan tarafından sözleşmeden doğan alacak, kiralama süresi boyunca yapılacak kira ödemelerinin toplam tutarıyla, kiralama konusu iktisadî kıymet ise, bu iktisadî kıymetin net bilanço aktif değerinden kira ödemelerinin bugünkü değerinin düşülmesi sonucu bulunan tutar ile değerlendirilecektir. İktisadi kıymetin net bilanço aktif değerinden kira ödemelerinin bugünkü değerinin düşülmesi sonucu bulunan tutarın sıfır veya negatif olması halinde, iktisadî kıymet iz bedeliyle değerlendirilecek ve aradaki fark iktisadî kıymetin elden çıkarılmasından elde edilen kazançlar gibi işleme tâbi tutulacaktır.

Finansal kiralama konusu iktisadi kıymetin net bilanço aktif değeri ile kira ödemelerinin bugünkü değeri çoğu zaman birbirine eşittir. Bu nedenle finansal kiralama şirketi veya kiralayan, iktisadi kıymeti iz bedeliyle kayıtlarında gösterecektir.

İktisadi kıymetin net aktif bilanço değerinden, kira ödemelerinin bugünkü değerinin düşülmesi sonucu meydana gelen tutarın pozitif olması durumunda ise, ortaya çıkan pozitif fark finansal kiralama şirketi tarafından amortismanına tabi tutulacaktır.

Örneğin, net bilanço aktif değeri veya fatura tutarı 50 bin (YTL) ve kira ödemelerinin net bugünkü değeri 48 bin YTL ise, 2 bin YTL'lik pozitif fark finansal kiralama şirketi tarafından amortismanına tabi tutulacaktır. Amortisman ayırma işlemi VUK ve ilgili genel tebliğlerde iktisadi kıymetler için tespit edilmiş sürelerde yapılması gerekmektedir. Farkın sıfır veya negatif olması durumunda ise amortisman ayrılması sözkonusu olamayacak ve kiralama konusu iktisadi kıymetler için enflasyon düzeltmesi de yapılamayacaktır.

Gelecek dönemlere ait faiz gelirleri, kiralanan iktisadi kıymetin finansal kiralama sözleşmesinin yapıldığı tarihteki rayiç bedelinden, her bir dönem sonunda anapara geri ödemelerinin düşülmesi sonucu kalan tutar üzerinden sabit bir dönemsel faiz oranı yaratacak şekilde hesaplanarak tahakkuk ettirilecektir. Tahakkuk tarihi vadenin bitim tarihi olacaktır.

Kiralayanın, finansal kiralamaya konu edilen malın üretimini veya alım satımını yapması durumunda, söz konusu iktisadi kıymetin net bilanço aktif değeri olarak, rayiç bedeli dikkate alınacak, rayiç bedel ile maliyet bedeli arasındaki fark, normal bir satış işleminden elde edilen kar veya zarar olarak işleme tabi tutulacaktır.

Her kira ödemesinde kiralayan, fatura düzenleyecek ve faturada anapara tutarı ve faiz tutarı ayrı ayrı belirtilecektir.

Kiralayan şirketler tarafından iktisadi kıymetin satın alınmasında YTL veya döviz cinsinden kredi kullanılmışsa, ilk yıl için ödenen kur farkları ve faiz giderleri sözleşme yapılmadan önce iktisadi kıymetin maliyetine ilave edilebilir. Sonraki yıllarda ortaya çıkan kur farkı ve faiz giderlerinin ise maliyete eklenmesi söz konusu değildir.

Kiralayan, finansal kiralama işleminden doğan alacak tutarlarını VUK mükerrer 290. madde hükmü uyarınca reeskonta tabi tutamayacaktır.

4.2.3.2.2. Kiracıya İlişkin Hükümler

Finansal kiralama sözleşmesine göre yapılan kira ödemeleri, kiracı tarafından borç anapara ödemesi ve faiz gideri olarak ayrıştırılacak ve faiz giderlerini ilgili dönemlerde vergiye tabi gelirin tespitinde indirim konusu yapacaktır. Böylelikle, kurumlar vergisi matrahından düşebileceği tutar kira bedellerinin tamamı iken, yeni uygulamayla amortisman ve finansal kiralama sözleşmesinin faiz tutarı olacaktır¹⁶⁶. Bu ayrıştırma işlemi her bir dönem sonunda kalan borç tutarına sabit bir dönemsel faiz oranı uygulanmasını sağlayacak şekilde yapılacaktır.

Finansal kiralama işlemine konu olan iktisadi kıymeti kullanma hakkı ve sözleşmeden doğan borç, kiralama konusu iktisadi kıymetin rayiç bedeli veya sözleşmeye göre yapılacak kira ödemelerinin bugünkü değerinin mukayesesi sonucunda bunlardan düşük olanı ile değerlendirilecektir. Bu şekilde değerlendirilen söz konusu iktisadi kıymet aktife alınacak karşılığında ise kiralayana olan borç pasife kaydedilecektir.

Kiracı açısından kiralanan sabit kıymet gayrimaddi bir hak mahiyetindedir. Yeni düzenlemeyle, kiralamanın mülkiyet yapısı korunmuş ancak kiracının yararlanma süresine paralel olarak kiralama konusu sabit kıymetin bir hak olarak aktifleştirilmesi zorunlu tutulmuştur¹⁶⁷.

Kiracı tarafından aktifleştirilen finansal kiralamaya konu iktisadi kıymetin kullanma hakkı, VUK ve ilgili genel tebliğlerde kiralama konusu söz konusu iktisadi kıymet için belirlenmiş usul ve esaslar çerçevesinde amortisman ve VUK'un mükerrer 298. maddesi uyarınca da enflasyon düzeltmesine tâbi tutulacaktır. Sözleşmenin fesholunması durumunda kalan dönemler için söz konusu iktisadi kıymetle ilgili olarak amortisman ayırma ve enflasyon düzeltmesi işlemleri yapılmayacaktır.

Kiracı tarafından, finansal kiralama borçlarının VUK'un 285. maddesi kapsamında reeskonta tabi tutulması mümkün bulunmamaktadır.

¹⁶⁶ Türk Mali Sektörü Raporu, s.14

¹⁶⁷ Koç, s.125

4.2.3.3. Döviz Bazında Düzenlenen Finansal Kiralama Sözleşmeleri Nedeniyle Ortaya Çıkan Kur Farkları

VUK'un 163 seri numaralı Genel Tebliğine göre, sabit kıymetlerin edindikleri dönemde ortaya çıkan kur farkları ve kredi faizleri sabit kıymetin iktisap edildiği dönemin sonuna kadar maliyete eklenmesi zorunludur.

Döviz cinsinden düzenlenen finansal kiralama sözleşmelerine ilişkin iktisadi kıymetin iktisap edinildiği dönem sonuna kadar ortaya çıkan kur farkları, ilgili kıymetin maliyetine eklenerek amortisman yoluyla ifa edilecektir. Söz konusu kur farkları aynı zamanda KDV'ye de tabi olacaktır.

4.2.4. Finansal Kiralama İşlemlerinin Diğer Vergi, Resim ve Harçlar Açısından Değerlendirilmesi

FKK'nın 8. maddesinde, finansal kiralama sözleşmelerinin noterler tarafından düzenleneceği hükme bağlanmıştır. Aynı maddede menkul mallara dair sözleşmelerin kiracının ikametgahının bulunduğu yerdeki noterlikte tutulan özel bir sicile tescil edileceği, taşınmazlara ait sözleşmelerin tapu siciline, gemilerin ise gemi siciline şerh edileceği belirtilmiştir. Ayrıca yurt dışında yerleşik kiralayan şirketin Türkiye'de şubesi yoksa sözleşmeler, 01.01.2006 tarihinden itibaren BDDK tarafından tescil edilecektir.

Noter işlemleri, tapuya ve gemi siciline şerh işlemleri Harçlar Kanunu ve Damga Vergisi Kanunu uyarınca vergiye tabi iken, FKK madde 30/I uyarınca finansal kiralama sözleşmeleri her türlü vergi, resim ve harçtan istisna edilmiştir.

13 seri numaralı Harçlar Kanunu Genel Tebliği uyarınca, FKK'nın 30. maddesi hükmü, sadece sözleşmenin düzenlenmesine ilişkin işlemleri değil, aynı zamanda bu sözleşmenin ilgili sicillere tescil ve şerh işlemlerini de kapsamakta, kanun koyucunun yalnızca sözleşmeden doğan vergiyi değil, sözleşmenin hüküm ifade etmesi için gerekli diğer işlemlerle ilgili vergi, resim, harçları da kapsamına almayı amaçlamaktadır. Danıştay (7.D., 13.12.1995, 93/5755, 95/5198), FKK 30. maddesini ve 13 Seri Nolu

Harçlar Genel Tebliğini çok geniş yorumlayarak finansal kiralama konusu taşınırın teminatını oluşturan ipotek işlemlerinde vergi, resim ve harçtan muaf olduğunu kabul eden Vergi Mahkemesinin kararını onamıştır¹⁶⁸.

Maliye Bakanlığının 1997/2 seri numaralı Damga Vergisi Kanunu İç Genelgesi'nde, finansal kiralama işlemlerinde Damga Vergisi ve Harç istisnası uygulamasının, finansal kiralama sözleşmesinin yanı sıra bu sözleşmenin yapılması için gerekli olan diğer işlemleri (teminat ve ipotek işlemleri gibi) ve bu işlemlerle ilgili kağıtları kapsayacak şekilde yürütülmesini belirtmiştir¹⁶⁹.

6802 sayılı Gidr Vergileri Kanunu'nun 28/1. maddesi uyarınca banka ve sigorta şirketlerinin FKK'ya göre göre yaptıkları işlemleri BSMVK dışında tutulmuştur. Ancak yatırım bankaları, finansal kiralama işlemi yaptıklarında, kira bedeli üzerinden % 5 BSMV almak durumundadırlar.

YTL cinsinden banka kredilerine ait faizler, KKDF primine ve BSMV'ye tabidirler. Finansal kiralama uygulamalarında ise kira ödemeleri bu sözkonusu vergilere tabi bulunmamaktadır. 26.07.2004 tarih ve 2004/7633 sayılı BKK ile bankalar ve finansman şirketlerince kullanılan YTL cinsinden kredilere ait faizlerde KKDF oranı % 0'dır.

¹⁶⁸ Seza Reisoğlu , “Finansal Kiralama Sözleşmeleri ve Uygulama Sorunları”, 24 Mart 2004, <http://www.alomaliye.com>, 12.05.2006

¹⁶⁹ Koç, s.154

BEŞİNCİ BÖLÜM

FİNANSAL KİRALAMA İŞLEMLERİNİN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

Türkiye’de finansal kiralama işlemleri VUK mevzuatı uyarınca hukuki mülkiyet esasına göre muhasebeleştirilmekte ve vergilendirilmekteydi. Bu esasa göre kiralanan varlık, leasing şirketinin bilançosunda yer almakta ve amortisman tabi tutulmakta, diğer taraftan kiracılar ödedikleri kira bedellerinin tamamını gider olarak yazmaktaydı.

4842 sayılı Kanun ile 01.07.2003 tarihinden geçerli olmak üzere VUK mükerrer 290. maddesiyle değiştirilen bu sistem sonrasında, finansal kiralama işlemlerinin vergilendirilmesinde ekonomik mülkiyet esası benimsenmiştir. Bu değişiklik doğrultusunda, lease konu mal, ekonomik maliğin, yani ekipmandan her türlü faydayı elde eden kiracının bilançosunda yer alacak ve kiracı sözleşmeden kaynaklanan kullanım hakkını, bir iktisadi kıymet olarak bilançosuna kaydedip amortisman ayıracaktır.

5.1. Finansal Kiralama İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesinde Yeni Düzenlemeler

24.04.2003 tarih ve 25088 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 4842 sayılı Kanun’un 25. maddesi ile VUK’a mükerrer 290. madde eklenmiş ve 01.07.2003 tarihinden geçerli olmak üzere finansal kiralama hükümleri yeni esaslara bağlanmıştır.

Bunun akabinde, finansal kiralamaya ilişkin olarak VUK’ta yapılan değişikliklere paralel olarak, finansal kiralama işlemlerinin muhasebe kayıtlarına yönelik düzenlemelerde bulunmak amacıyla 31.07.2003 tarih ve 25185 sayılı Resmi Gazete’de 11 Sıra No’lu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği yayımlanmış ve finansal kiralama işlemlerine ilişkin muhasebeleştirme işlemleri açıklanmıştır. Bu

düzenlemelerle birlikte finansal kiralama işlemleri uluslararası muhasebe standartlarına uyumlu hale getirilmiştir.

5.1.1. Kiralayana İlişkin Muhasebe Kayıtları

24.04.2003 tarih ve 25088 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 4842 sayılı Kanun’un 25. maddesiyle VUK’a eklenen mükerrer 290. madde ile, finansal kiralama işlemlerinin değerlendirme hükümleri yeni bir boyut kazanmış, 319 sıra numaralı VUK Genel Tebliği’de konuya açıklık kazandırmıştır.

Buna göre, finansal kiralama süresince, kiracı tarafından yapılacak kira ödemelerinin toplam tutarı, ana para artı faiz, alacak olarak aktife alınacak. Diğer taraftan, aktifleştirilen alacak tutarı ile kira ödemelerinin bugünkü değeri arasındaki fark ise gelecek dönemlere ait faiz geliri olarak pasifleştirilmek suretiyle değerlendirilerek kayıtlara intikal ettirilecektir. Kiralayan, finansal kiralama işlemlerinden doğan alacaklarını ise reeskonta tabi tutamayacaktır.

Maliye Bakanlığı, 213 sayılı VUK’un 175 ve mükerrer 257. maddelerinin verdiği yetkiyle, finansal kiralama işlemini yapanların (kiralayanların) kullanacağı muhasebe hesapları konusunda “Tekdüzen Hesap Çerçevesi, Hesap Planı ve Hesap Planı Açıklamaları” ile ilgili olarak aşağıdaki düzenlemeleri yapmıştır.

“12/22- Ticari Alacaklar” hesap grubunda yer alan “120/220- Alıcılar” hesaplarının açıklamasına, “finansal kiralamadan doğan senetsiz alacaklar da bu hesapta izlenir” ifadesi ve “121/221- Alacak Senetleri” hesaplarının açıklamasına ise, finansal kiralama işlemlerinden doğan senetli alacaklarda bu hesapta izlenir ifadeleri eklenmiştir.

Ayrıca bu hesap gurubunda “124/224- Kazanılmamış Finansal Kiralama Faiz Gelirleri (-)” hesapları açılmıştır.

124- Kazanılmamış Finansal Kiralama Faiz Gelirleri (-) hesabı, finansal kiralamanın yapıldığı tarihte kiralama işlemlerinden doğan alacaklar ile kira ödemelerinin bugünkü değeri arasındaki farkı gösteren henüz kazanılmamış finansal kiralama faiz gelirlerinin izlendiği hesaptır. Finansal kiralama sözleşme tutarı ile finansal kiralama ile ilgili kira ödemelerinin bugünkü değeri arasındaki fark “Kazanılmamış Finansal Faiz Gelirleri” olarak bu hesaba alacak kaydedilir. Her dönem sonunda gerçekleşmiş faiz gelirleri tutarları bu hesaba borç, “60- Brüt Satışlar” hesap grubunda ilgili satış geliri hesabına alacak kaydedilir. Esas faaliyet konusu finansal kiralama olmayan firmalarca yapılan finansal kiralama işlemiyle ilgili gerçekleşmiş faiz gelirleri “64- Diğer Faaliyetlerden Olağan Gelir ve Karlar” hesap grubunda faiz geliri hesabına alacak olarak kaydedilir.

Esas faaliyet konusu finansal kiralama işlemleri olmayan teşebbüslerde 600-Yurtiçi Satışlar hesabı yerine 649- Diğer Olağan Gelir ve Karlar hesabı kullanılır.

224- Kazanılmamış Finansal Kiralama Faiz Gelirleri (-) hesabı, finansal kiralamanın yapıldığı tarihte kiralama işlemlerinden doğan alacaklar ile kira ödemelerinin bugünkü değeri arasındaki farkı gösteren henüz kazanılmamış finansal kiralama faiz gelirlerinin izlendiği hesaptır. Finansal kiralama sözleşme tutarı ile finansal kiralamayla ilgili kira ödemelerinin bugünkü değeri arasındaki fark “Kazanılmamış Finansal Kiralama Faiz Gelirleri” olarak bu hesaba alacak kaydedilir. Kiralama sözleşmesine uygun bir şekilde tamamlanan ve her dönem sonunda hesaplanan izleyen döneme ait faiz gelirleri tutarı bu hesaba borç, “124- Kazanılmamış Finansal Kiralama Faiz Gelirleri” hesabına alacak kaydedilir.

Yeni kodlara göre finansal kiralama işlemleri kiralayanın bilançosunda aşağıdaki şekilde görünecektir.

KİRALAYANIN BİLANÇOSU

Aktif	Pasif
12 TİCARİ ALACAKLAR	
120 Alıcılar (Anapara + Faiz)	
124 Kazanılmamış Finansal Kiralama Gelirleri (-)	
22 TİCARİ ALACAKLAR	
220 Alıcılar (anapara + Faiz)	
224 Kazanılmamış Finansal Kiralama Gelirleri (-)	
25 MADDİ DURAN VARLIK	
253 Makine Tesis ve Cihazlar	

5.1.2. Kiracıya İlişkin Muhasebe Kayıtları

Finansal kiralama işlemine konu iktisadi kıymeti kullanma hakkı ve sözleşmeden doğan borç, kiralama konusu iktisadi kıymetin rayiç bedeli veya sözleşmeye dayanarak yapılan kira ödemelerinin bugünkü değerinden düşük olanı ile değerlendirilecektir. Kiralama konusu iktisadi kıymet, kullanma hakkı olarak aktife alınacak karşılığında ise kiralayana olan borç pasife kaydedilecektir. Kiracının finansal kiralamadan doğan borçlarını reeskonta tabi tutması mümkün değildir.

Maliye Bakanlığı, 213 sayılı VUK'un 175 ve mükerrer 257. maddelerinin verdiği yetkiyle, finansal kiralama işlemi yapanların (kiracıların) kullanacağı muhasebe hesapları konusunda Tekdüzen Hesap Çerçevesi, Hesap Planı ve Hesap Planı Açıklamaları ile ilgili olarak aşağıdaki düzenlemeleri yapmıştır.

Finansal kiralama işlemine taraf olan kiracıların kullanacağı muhasebe hesapları konusunda "30/40- Mali Borçlar" hesap grubunda, "301- Finansal Kiralama İşlemlerinden Borçlar" ve "401- Finansal Kiralama İşlemlerinden Borçlar" ile "302- Ertelenmiş Finansal Kiralama Borçlanma Maliyetleri (-)" ve "402- Ertelenmiş Finansal Kiralama Borçlanma Maliyetleri (-)" hesapları açılmıştır.

“301- Finansal Kiralama İşlemlerinden Borçlar” hesabında, kiracıların finansal kiralama yapanlara olan ve vadesi 1 yılı aşmayan borçları izlenir. Finansal kiralama sözleşme tutarı bu hesaba alacak kaydedilir. Finansal kiralamaya konu olan ilgili varlık hesabına borç kaydedilen kira ödemelerinin bugünkü değeriyle, finansal kiralama sözleşme tutarı arasındaki farkda “302- Ertelenmiş Finansal Kiralama Borçlanma Maliyetleri” hesabına borç kaydedilecektir.

“302- Ertelenmiş Finansal Kiralama Borçlanma Maliyetleri (-)” hesabı, finansal kiralamanın yapıldığı tarihte kiralama işlemlerinden doğan borçlar ile kiralanan varlığa ilişkin kira ödemelerinin bugünkü değeri arasındaki farkı gösteren henüz ödenmemiş finansal kiralama borçlanma maliyetlerinin izlendiği hesaptır. Finansal kiralama sözleşme tutarı ile finansal kiralamaya konu olan varlığa ilişkin kira ödemelerinin bugünkü değeri arasındaki fark “302- Ertelenmiş Finansal Kiralama Borçlanma Maliyetleri” olarak bu hesaba borç kaydedilir. Kiralama sözleşmesine uygun olarak tamamlanan her dönem sonunda gerçekleşmiş olan faiz giderleri tutarları bu hesaba alacak “66- Borçlanma Maliyetleri” hesap grubunda ilgili borçlanma gideri hesabına borç olarak kaydedilir.

“401- Finansal Kiralama İşlemlerinden Borçlar” hesabında, kiracıların finansal kiralama yapanlara olan ve vadesi 1 yılı aşan borçlar izlenir. Finansal kiralama sözleşme tutarı bu hesaba alacak, finansal kiralamaya konu olan ilgili varlık hesabına kira ödemelerinin bugünkü değeri ile borç ve bu iki tutar arasındaki fark da “402- Ertelenmiş Finansal Kiralama Borçlanma Maliyetleri” hesabına borç kaydedilir. Dönemsellik esasına uygun olarak dönem sonlarında, izleyen dönemi ilgilendiren tutar, “301- Finansal Kiralama İşlemlerinden Borçlar” hesabına alacak, bu hesaba borç kaydedilir.

“402- Ertelenmiş Finansal Kiralama Borçlanma Maliyetleri (-), hesabı, finansal kiralamanın yapıldığı tarihte kiralama işlemlerinden doğan ve vadesi bir yılı aşan borçlar ile kiralanan varlığa ilişkin kira ödemelerinin bugünkü değeri arasındaki farkı gösteren henüz ödenmemiş finansal kiralama borçlanma maliyetlerinin izlendiği hesaptır. Finansal kiralama sözleşme tutarı ile finansal kiralamaya konu olan varlığa ilişkin kira ödemelerinin bugünkü değeri arasındaki fark “402- Ertelenmiş Finansal Kiralama Borçlanma Maliyetleri” olarak bu hesaba borç kaydedilir. Kiralama

sözleşmesine uygun şekilde tamamlanan ve her dönem sonunda izleyen döneme ilişkin tutar “302- Ertelemiş Finansal Kiralama Borçlanma Maliyetleri” hesabına borç, bu hesaba alacak kaydedilir.

Yeni kodlara göre finansal kiralama işlemleri kiracının bilançosunda aşağıdaki şekilde görünecektir.

KİRACININ BİLANÇOSU

Aktif

Pasif

26 MADDİ OLMAYAN DURAN**VARLIK**

260 Haklar

30 MALİ BORÇLAR

301 Finansal Kiralama İşlemlerinden Borçlar

302 Ertelemiş Finansal Kiralama Borçlanma

Maliyeti (-)

40 MALİ BORÇLAR

401 Finansal Kiralama İşlemlerinden Borçlar

402 Ertelemiş Finansal Kiralama Borçlanma

Maliyeti (-)

Örnek Soru¹⁷⁰

X şirketi 01.09.2005 tarihinde 220.000,00.-YTL bedelle satın aldığı iş makinasını Y şirketine 4 yıllığına ve süre sonunda mülkiyeti 10,00-YTL bedelle devretmek koşuluyla VUK'un 290. maddesi çerçevesinde kiralamayı tercih etmiştir. Kiralama işlemine ilişkin veriler şu şekildedir.

İktisadi Kıymetin Rayiç Bedeli	: 220.000,00-YTL
Faiz Oranı (Yıllık)	: % 40
Kiralama Süresi	: 48 Ay
Kira Ödemeleri	: Aylık, Her Dönemin Başında
Taksit Tutarı	: 8.951,90-YTL
Toplam Kira Tutarı	: 429.691,40-YTL
Amortisman Oranı	: % 25

İktisadi kıymetin rayiç bedeli ile kira ödemelerinin sözleşmedeki faiz oranıyla iskonto edilmesi suretiyle bulunan bugünkü değeri birbirine eşittir. Bu çerçevede her bir kira ödemesinin anapara ve faiz ayrımı aşağıdaki tablodaki gibidir (kira ödemeleri dönem başlarında olduğu için başlangıç tarihi olan 30.09.2005 de yapılan ilk ödemenin tamamı anapara ödemesi olacaktır).

Taksit Ödeme Tarihleri	Kira Taksiti	Kira Taksitinin Anapara Kısmı (Kira Taksiti-Faiz)	Kira Taksitinin Faiz Kısmı (Önceki Dönem Bakiye X 0.40/12)	Bakiye (Bakiye-Kira Taksitinin Ana Para Kısmı)
				220.000,00-YTL
30.09.2005	8.951,90-YTL	8.951,90-YTL	0	211.048,10-YTL
31.10.2005	8.951,90-YTL	1.916,97-YTL	7.034,93-YTL	209.131,13-YTL
30.11.2005	8.951,90-YTL	1.980,87-YTL	6.971,03-YTL	207.150,26-YTL
31.12.2005	8.951,90-YTL	2.046,90-YTL	6.905,00-YTL	205.103,36-YTL
2005 Toplamı	35.807,60-YTL	14.896,64-YTL	20.910,96-YTL	
2006 Toplamı	107.422,85-YTL	30.592,74-YTL	76.830,11-YTL	
2007 Toplamı	107.422,85-YTL	45.342,30-YTL	62.080,55-YTL	
2008 Toplamı	107.422,85-YTL	67.203,04-YTL	40.219,81-YTL	
2009 Toplamı	71.615,25-YTL	61.965,28-YTL	9.649,97-YTL	
Genel Toplam	429.691,40-YTL	220.000,00-YTL	209.691,40-YTL	

¹⁷⁰ Alper Şimşek; Servet Özkök, *Vergi Muhasebesi*, Ankara, Oluş Yayıncılık, Mayıs 2004, s.265' deki örnek sorudan derlenmiştir.

Kiralayan X Şirketinin Yevmiye Kayıtları:

1- İş makinasının X şirketi tarafından alınması;

01.09.2005			
253- Tesis Makine ve Cihazlar	220.000,00		
191- İndirilecek KDV	2.200,00.		
102- Bankalar		222.200,00.	

2- Finansal kiralama sözleşmesinin kayda alınması (iş makinasının 220.000,00-YTL olan net bilanço aktif değeri ile kira ödemelerinin bugünkü değerinin aynı olduğunun kabulü halinde);

30.09.2005			
120- Alıcılar	35.807,60.		
2005 Eylül 8.951,90.			
2005 Ekim 8.951,90.			
2005 Kasım 8.951,90.			
2005 Aralık 8.951,90.			
220- Alıcılar	393.883,80.		
2006 Yılı 107.422,85.			
2007 Yılı 107.422,85.			
2008 Yılı 107.422,85.			
2009 Yılı 71.615,25.			
124- Kazanılmamış Fin.Kir. Faiz Gelirleri(-)		20.910,96.	
2005 Ekim 7.034,93.			
2005 Kasım 6.971,03.			
2005 Aralık 6.905,00.			
224- Kazanılmamış Fin.Kir. Faiz Gelirleri(-)		188.780,44.	
2006 Yılı 76.830,11.			
2007 Yılı 62.080,55.			
2008 Yılı 40.219,81.			
2009 Yılı 9.649,97.			
253- Tesis Mak. ve Cih.		220.000,00.	

Kira ödemelerinin bugünkü değerinin iktisadi kıymetin net aktif değerinden yüksek olması halinde aradaki fark 679- Diğer Olağandışı Gelir ve Karlar hesabında izlenerek dönem kazancına eklenecektir. İktisadi kıymetin net bilanço aktif değerinin kira ödemelerinin bugünkü değerinden yüksek olması halinde aradaki fark, amortisman yoluyla itfa edilecektir.

3- Birinci taksit faturası kesildiğinde yapılacak kayıt;

30.09.2005			
120- Alıcılar	9.041,42.		
120- Alıcılar		8.951,90.	
391- Hesaplanan KDV		89,52.	

4- Ekim ayı finansal kiralama faiz payı tahakkuku;

30.10.2005			
181- Gelir Tahakkukları	7.034,93.		
600- Yurtiçi Satışlar		7.034,93.	

5- İkinci taksit faturası (anapara + faiz);

30.10.2005			
120- Alıcılar	9.041,42.		
124- Kazanılmamış Fin.Kir. Faiz Gelirleri(-)	7.034,93.		
120- Alıcılar		8.951,90.	
391- Hesaplanan KDV		89,52.	
181- Gelir Tahakkukları		7.034,93.	

Kiracı Y Şirketinin Yevmiye Kayıtları:

1- Sözleşmenin tahakkuku;

Kiracı, iş makinasının hakkını aktifleştirecek, kira borcunu ise ana para ve faiz toplamı olarak pasife kaydedecektir. Bu iki hesabın farkı ise kiracının katlanacağı faiz tutarını gösterecektir;

30.09.2005			
260- Haklar	220.000,00.		
302- Ertelenmiş Fin.Kir. Borçlanma Maliyetleri	20.910,98.		
402- Ertelenmiş Fin.Kir. Borçlanma Maliyetleri	188.780,42.		
301- Finansal Kiralama İşleminde Borçlar		35.807,62.	
401- Finansal Kiralama İşleminde Borçlar		393.883,78.	

2- Birinci taksit faturası alındığında yapılacak yevmiye kaydı;

30.09.2005			
301- Finansal Kiralama İşleminde Borçlar	8.951,90.		
191- İndirilecek KDV	89,52.		
329- Diğer Ticari Borçlar		9.041,42.	

3- İkinci taksit faturası (anapara + faiz);

30.09.2005			
780- Finansman Giderleri	7.034,93.		
302- Ertelenmiş Fin.Kir. Borçlanma Maliyetleri		7.034,93.	
301- Finansal Kiralama İşleminde Borçlar	8.951,90.		
191- İndirilecek KDV	89,52.		
329- Diğer Ticari Borçlar		9.041,42.	
329- Diğer Ticari Borçlar	9.041,42.		
102- Bankalar		9.041,42.	

4- Kiracı firma, aktifleştirdiği iş makinası üzerinden her yıl amortisman ayıracaktır;

31.12.2005			
770- Genel Yönetim Giderleri	55.000,00.		
268- Birikmiş Amortismanlar		55.000,00.	

5- Yıl sonlarında bir yıldan kısa döneme geçen hesaplar arası aktarma;

31.12.2005

302- Ertelenmiş Fin.Kir. Borçlanma Maliyetleri	76.830,11.	
401- Ertelenmiş Fin.Kir. İşleminde Borçlar	107.422,85.	
402- Ertelenmiş Fin.Kir. Borçlanma Maliyetleri		76.830,11.
301- Finansal Kiralama İşleminde Borçlar		107.422,85.

SONUÇ

Günümüz dünyasında yaşanan hızlı teknolojik gelişmeler, ekonomik pazarlarda günden güne artan rekabet ve yaşanan enflasyonist ortamlar, yatırımlarda finansman modeli seçimine büyük önem kazandırmıştır.

Tüm dünyada yatırımların orta vadeli finansmanında yaygın olarak kullanılan leasing, özellikle enflasyonist ekonomilerde kuruluşların her geçen gün artan işletme sermayesi ihtiyaçlarını karşılamada büyük avantajlar sağlamaktadır.

Yatırımcılara orta ve uzun vadeli kaynak temin eden, daha güçlü özvarlığa sahip olabilmelerini sağlayan finansal kiralamanın temelinde yatan düşünce bir yatırım malının mülkiyetinin elde edilmesinden çok onu kullanma hakkının elde edilmesidir.

Hızlı bir teknolojik gelişmenin ve büyük bir rekabetin yaşandığı günümüz ekonomisinde işletmeler daha güçlü öz kaynak yapısına ve yüksek bir likitide rasyosuna sahip olmayı istemektedirler. İşletmelerin özkaynakları ile karlarının bir kısmını yeni yatırımlara yöneltmesi, işletmelerin nakit sıkıntısı içine düşmesine sebep olmaktadır. Bundan dolayı, yatırım mallarının mülkiyetini elde etmeden, bu malların kullanım hakkını elde etme şirketlere cazip gelmekte, bu şekilde şirketler büyük mali yük altına girmeden üretimlerini artırma ve yeni teknolojik gelişmeleri daha fazla kullanma olanaklarına kavuşmaktadırlar.

Ülkemizin içinde bulunduğu ekonomik süreçte varolan sıkıntıların aşılması için en çıkar yolun üretime dayanıklı bir ekonomi olduğu kaçınılmaz bir gerçektir. Ülkemizdeki şirketlerin büyük bir bölümü yatırımlarını kendi öz kaynaklarından yapmaktadırlar. Bu da işletmelerin sermayelerinin azalmasına, daha yüksek maliyetli kredilere yönelmesine, teknolojik gelişmelerden daha az yararlanmasına, araştırma geliştirme faaliyetlerine daha az kaynak aktarmalarına ve yeni yatırım olanaklarına girilememesine neden olmaktadır. Bu nedenle üretim sürecinde bütün bu sıkıntıların azaltılmasını veya ortadan kaldırılmasını sağlayacak finansal kiralama kurumunun fonksiyonlarını daha iyi gerçekleştirebilmesi için teşvik müessesesinin geliştirilmesinin önemi büyüktür.

Özellikle yatırım mallarının finansman aracı olarak kullanılan finansal kiralama, finans sektöründe katma değer yaratan en önemli yöntemlerden birisidir. Bundan dolayı finansal kiralama işlemlerinin teşvik edilmesi, yatırım mallarının finansmanının teşvik edilmesi demektir.

Finansal kiralamanın özünü oluşturan unsur yatırım mallarının devridir. Yatırım mallarının ekonomik ömrünün tamamı veya belirli bir süresi boyunca, mülkiyetini kiralayanda, zilyetliğini ise kiracıda bırakan, kiralama süresi bitiminde varlığını kiralayana geri verilmesi veya belirli bir bedel karşılığında mülkiyetin kiracıya devredilmesini düzenleyen bir anlaşmadır.

Finansal kiralama sözleşmesi iki taraflı olmasına rağmen, geniş anlamda üç veya dört taraflıda olabilmektedir. Kiracı, sahip olmak istediği malın fiyat ve teslim şartlarının malın satıcısı ile beraber belirledikten sonra malın alınması için finansal kiralama şirketine başvurur. Finansal kiralama şirketi, kiracının mali durumunu ve malın özelliklerini dikkate alarak durum değerlendirmesi yapar ve belirlediği şartlarda teklifini verir. Anlaşma sağlanırsa finansal kiralama sözleşmesi imzalanır.

Finansal kiralama kanununa göre, finansal kiralama süresince kira konusu malın mülkiyeti kiralayana aittir. Bu, kiralayana bir nevi teminat oluşturmaktadır. Ancak tarafların anlaşmasıyla, kiracıya sözleşme süresinin sonunda malın mülkiyetini satın alma hakkı tanınabilmektedir.

Ülkemizde yasal çerçevesi 1985 yılında kurulmuş olan Finansal Kiralama Kanunu'nun konusunu taşınır ve taşınmaz mallar oluşturmaktadır. Ancak patent, fikri ve sınai haklar gibi gayri maddi haklar sözleşme kapsamı dışında tutulmuştur. Bilgi çağının yaşanmaya başladığı bu dönemde, bilginin bir unsuru olan fikri ve sınai hakları finansal kiralama konusu dışında bırakan bir hükmün değiştirilmesi kaçınılmazdır. Finansal kiralama sektörünün daha geniş çevrelere yayılması, daha yüksek işlem hacimlerine ulaşması için patent, fikri ve sınai haklar gibi gayri maddi haklarında finansal kiralamaya konu edilmesi büyük bir önem arz etmektedir.

Finansal Kiralama Kanunu'na göre, finansal kiralama konusu malların yeni veya kullanılmış olması mümkündür. Sadece bu malların ithali halinde, eski, kullanılmış, düşük kaliteli mallar için ilgili mercilerden ön izin alınması gerekmektedir. Ancak vergi kanunları uyarınca, yurt içinde veya dışında daha önce kullanılmış olan iktisadi kıymetlerin (yüzer havuzlar ile oniki yaşından küçük gemiler hariç) yatırım indirimi müessesinden yararlanması mümkün değildir.

Finansal Kiralama Kanunu madde 9 hükmü uyarınca, teşviklerden yararlanma hakkı mülkiyete sahip olması nedeniyle kiralama yapan finansman şirketine aittir. Ayrıca, sözkonusu maddenin 30/I hükmü uyarınca finansal kiralama sözleşmeleri her türlü vergi, resim ve harçtan istisna edilmiştir. Sözleşmeler için sadece noter masrafı ödenmektedir.

Türkiye'deki kiralama işlemlerinin en teşvik edici unsuru, Finansal Kiralama Kanunu kapsamındaki kiralamalarda düşük katma değer vergisi oranının uygulanmasıdır. Finansal Kiralama Kanunu'na göre, finansal kiralamaya konu malların finansal kiralama şirketlerine veya finansal kiralama şirketlerince tesliminde katma değer vergisi oranı % 1'dir. Fakat teslim konu malın niteliğine göre farklı oranlar uygulanabilmektedir. Vergi kanunları uyarınca finansal kiralama sayılan işlemlerin Finansal Kiralama Kanunu kapsamında finansal kiralamaya konu olmaması durumunda, düşük oranlı katma değer vergisinden yararlanılması söz konusu olmayacaktır. Aynı durum diğer vergi, resim ve harçlar içinde geçerli bulunmaktadır..

24.04.2003 tarih ve 4842 sayılı Kanunla, Vergi Usul Kanunu'nda finansal kiralamayla ilgili birtakım düzenlemelere gidilmiştir. Sözkonusu kanundan önce finansal kiralama işlemlerinin değerlendirilmesine ilişkin vergi mevzuatında özel bir düzenleme bulunmamaktaydı. Bu çerçevede, finansal kiralamaya konu edilen mal, kiraya veren tarafından aktifleştirilmekte ve buna bağlı olarak amortisman konusu yapılmakta, finansal kira bedelleri ilgili dönemler itibariyle kiraya veren tarafından gelir, kiracı tarafından ise gider olarak dikkate alınmaktaydı. Finansal kira bedeli ve ödeme planı kiracı ile kiralayan arasında serbestçe belirlendiğinden dolayı da vergi matrahının aşındırılmasına ilişkin suistimallere açık bulunmaktaydı. 4842 sayılı Kanun ile Vergi Usul Kanunu'na eklenen Mükerrer 290. madde ile birlikte bu durumun önüne

geçilmiş ve finansal kiralama işlemlerindeki vergi avantajı büyük ölçüde ortadan kalkmıştır.

4842 sayılı Kanun ile kiracı ve kiralayanlar açısından gerçek kazancın ortaya çıkmasını sağlayacak bir düzenlemeye gidilmiştir. Uzun bir süre finansal kiralama sektörünü teşvik için kabul edilmiş olan yukarıda belirttiğimiz vergi avantajının kaldırılmasıyla, sadece vergi planlaması için leasing işlemi yapanların piyasadan çekilmesi muhtemeldir. Böylelikle, gerçek finansman ihtiyacı olan şirketler leasing işlemine devam edeceği için vergilerin ekonomik tercihleri çarpıtması etkisinden kurtulacak ve kaynakların doğru alana tahsisi sağlanacaktır .

Vergi Usul Kanunu'nda yapılan düzenlemeler sonucunda, finansal kiralama ile ilgili uygulamalar hem Uluslararası Muhasebe Standartlarına hem de Türkiye Muhasebe Standartlarına uygun hale getirilmiştir. Tam açıklama ve özün inceliği kavramlarına uygun olarak, kiralanan varlığın kiracının bilançosunda gösterilmesi ve kiralayan ve kiracının düzenlediği finansal tabloların da gerçek durumu yansıtması sağlanmıştır.

Leasing sektörünün işleyişi açısından gelişmiş ülkelerde ve Türkiye'de birçok farklılıkların olduğu göze çarpmaktadır. Özellikle Batı Avrupa'da operasyonel (faaliyet) leasing işlemleri öne çıkarken Türkiye'de ise sadece finansal leasing ön plana çıkmaktadır. Çünkü ülkemizde yürürlükte bulunan yasa, Türkiye'de faaliyet gösteren leasing şirketlerinin operasyonel leasing yapmasına engel teşkil etmektedir. Operasyonel leasing'in gelişmesi açısından, yasaya bu konuda açıklık getirilmesi ile sigorta, yedek parça, bakım, donanım değiştirme gibi pek çok hizmet operasyonel leasing ile gelişme imkanı bulacaktır. Operasyonel leasingin önünün açılmasıyla beraber leasing sektöründe istenilen seviyelere ulaşmak kaçınılmaz olacaktır.

Ülkemizde, leasinge konu malın amortisman hakkı hukuki malik olan leasing firması yerine kiracıya verilmesi leasingin gelişmesine sekte vurmaktadır. Çünkü mevcut düzenleme, hukuki malike amortisman hakkı sağlayan operasyonel leasing yapmaya engel olmaktadır.

01.11.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5411 sayılı Bankacılık Kanunu uyarınca, daha önce 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunu çerçevesinde Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı görev alanında bulunan finansal kiralama şirketlerinin kuruluş ve faaliyetlerini, yönetim ve teşkilat yapısını, birleşme, bölünme, hisse değişimini ve tasfiyelerini düzenlemek, uygulamak, uygulanmasını sağlamak, uygulamayı izlemek ve denetlemek işlemleri, 01.01.2006 tarihinden itibaren Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'na devredilmiş bulunmaktadır. Buna göre, 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanununun 30 ve 34 üncü maddeleri hariç olmak üzere, diğer maddelerinde yer alan ve "Bakanlar Kurulu" tarafından yürütülen ve belirlenen tüm işlemler için, 01.01.2006 tarihinden itibaren "Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu" yetkili olacaktır.

Finansal kiralama kanunu ile ilgili yeni bir tasarı Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun gündemindedir. Uygulamaya konulacak yeni yasa ve buna bağlı olarak düzenlenecek yeni vergi kanunlarıyla, finansal kiralamanın kapsamının genişlemesi ve sektörün önünün açılması kaçınılmaz olacaktır.

Vergi uygulamalarındaki aksaklıkların giderilmesiyle birlikte, finansal kiralama müessesinin işlerliğini artıracak yeni yöntemlerin oluşturulması gerekli bir husustur.

Ülkemizde finansal kiralama tam olarak işlerlik kazanmış değildir. 2006 yılı sonu itibariyle 5 milyar dolar işlem hacmine ulaşması beklenen finansal kiralama sektörünün fonksiyonlarını tam olarak yerine getirebilmesi için vergi teşviklerinin artırılması, finansal kiralama konusunun genişletilmesi, zaten yetersiz durumda olan yatırımlara belli bir ivme kazandıracaktır.

KAYNAKÇA

AHISKA Aydın: Finansal Kiralamada Vergi ve Muhasebe Sorunları, Türkiye Sınai Kalkınma Bankası, Finansal Kiralama Semineri, 5-6 Aralık 1985.

ALTOP Atilla: Özellikle Taşınır Yatırım Mallarına İlişkin Finansal Kiralama (Leasing) Sözleşmesi, Ankara:Adalet Matbaası, 1990.

ARIKEL Nazlı: Finansal Kiralama Kanununun Uygulaması ve Sorunları, İstanbul Ticaret Odası, Finansal Kiralama Semineri, 25.04.1986.

BANKACILIK DÜZENLEME VE DENETLEME KURUMU, Finansal Piyasalar Raporu, Eylül 2006.

BEYANNAME DÜZENLEME KILAVUZU, Hesap Uzmanları Derneği Yayını, İstanbul:Acar Matbaacılık, Şubat 2005.

BULDAM Ahmet: “Türkiye’de Leasing Penetasyon Oranları”, Leasing Dünyası, S.12, Mart 2005.

CANOĞLU Mehmet Ali: “Finansal Kiralama Muhasebesi”, Mükellefin Dergisi, S.129, Eylül 2003.

CEYLAN Ali: Finansal Teknikler, Bursa:Ekin Kitabevi, Nisan 1995.

CLARK Tom: Leasing Finance, Euromoney Books, London:1990

ÇOKÇETİN Arif: Araştırma Notları 2, *Mali Tahlil – Leasing*, http://www.siyasalvakfi.org.tr/Bulten15/arif_malitalil.htm.(12.11.2006)

DEMİR Abdurrahman: “Kiralama Yoluyla İthalatların Finansal Kiralama , Yatırım Teşvik ve Gümrük Mevzuatı Karşısındaki Durumu”, Gümrük Dergisi, S.45, Temmuz 2003.

DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI, Dokuzuncu Kalkınma Planı Çalışmaları, “Finansal Hizmetler 2007-2013 Vizyonu”, Ankara:Ocak 2006.

ERGÜL Nuray; Sezai DUMANOĞLU: Finansal Kiralama Yasa Değişiklikleri Muhasebe İşlemleri Gider Kayıtları, İstanbul:Der Yayınları, 2003.

EROL Ahmet: Finansal Kiralama (Leasing), Türmob Sirküler Yayınları, S.20, Ankara: 1999.

ERSAN İhsan: “Leasing’i Beklerken”, Para ve Sermaye Dergisi, Mart 1985.

EUROMONEY YEARBOOKS: World Leasing Book, 2005-2006.

FİNANSAL KİRALAMA DERNEĞİ BÜLTENİ: Leasing Dünyası, S.2, Kasım 2001

FİNANSAL KİRALAMA DERNEĞİ BÜLTENİ: Leasing Dünyası, S.12, Mart 2005

FİNANSAL KİRALAMA DERNEĞİ BÜLTENİ: Leasing Dünyası, S.15, Mart 2006

FİNANSAL KİRALAMA DERNEĞİ BÜLTENİ: Leasing Dünyası, S.16, Ağustos 2006

FİNANSAL KİRALAMA DERNEĞİ BÜLTENİ: Leasing Dünyası, S.17, Aralık 2006

GENCER Çağlan Ahmet: “Finansal Kiralama Sürecine 4842 Sayılı Kanun ile Getirilen Yeni Bir Bakış Açısı”, Vergi Sorunları Dergisi, S.179, Ağustos 2003.

GÖKMEN Selahattin: “Vergi Usul Kanunu’na Göre Finansal Kiralama İşlemi ve Muhasebeleştirilmesi”, Vergi Sorunları Dergisi, S.181, Ekim 2003.

GÜNTER Güneş: Finansman Tekniği Olarak Kiralama, Türkiye Sınai Kalkınma Bankası Finansal Kiralama Semineri, 5-6 Aralık 1985.

GÜRSOY Güzide: “Finansal Kiralama (Leasing) Sözleşmesi”, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2003

İGEME, İhracat Bülteni, S.37, 20 Eylül 1985.

KIZILOT Şükrü: Katma Değer Vergisi Kanunu ve Uygulaması, Ankara:Yaklaşım Yayınları, 1998.

KOÇ Mehmet: Bütün Yönleriyle Finansal Kiralama, İstanbul:Beta Basım, 2.Bası, Mayıs 2004.

KOCAAĞA Köksal: Türk Özel Hukukunda Finansal Kiralama (Leasing) Sözleşmesi, Ankara:1999.

KÖTELİ M.Argun: Karşılaştırılmalı Hukuk ve Türk Hukuku’nda Finansal Kiralama (Leasing Sözleşmeleri), İstanbul:Kazancı Yayınları, No:86, 1991.

KUNTALP Erden: Finansal Kiralama Kanununa Göre Finansal Kiralama (Leasing) Tanımı ve Hükümleri, Ankara:TBB Yayınları, No:144, Olgaç Matbaası 1988.

LAURENCE Carter: Leasing in Emerging Markets, September 1996

LEASEUROPE: Leasing Activity In Europe, Key Facts & Figures In 2005.

LEASİNG SÖZLEŞMELERİ SEMİNERİ: Ekonomik Araştırmalar Merkezi, Aralık 1996.

LEVACK Jan: Brezilya ve İtalya’da Finansal Kiralama, Türkiye Sınai Kalkınma Bankası, Finansal Kiralama Semineri, 5-6 Aralık 1978.

MÜFTÜOĞLU Tamer: Türkiye’de Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi İşletmeleri, Sorunlar Öneriler, Ankara:1989.

NAZLIOĞLU Gültekin: Açıklamalı ve İçtihatlı Finansal Kiralama Kanunu, Ankara: Kasım 1998.

ONURSAL Erkut: “Finansal Kiralama Yeterince Bilinmiyor”, .
<http://dtm.gov.tr/ead/dtdergi/nisan2001/finansal.htm>, (23.04.2006).

ÖCAL M.Erdoğan: “Finansal Kiralama İşlemlerinin Esasları, Buna İlişkin Mevzuat ve Uygulama”, Yaklaşım Dergisi, S.3, Mart 1993.

PARA VE SERMAYE DERGİSİ, İstanbul, S.7, 1985.

PEKDEMİR Recep: Finansal Kiralama İşlemlerinde Değerleme ve Raporlama, Ankara:Türmob Siküler Yayınları, S.12, 2003.

PEKİNER Kamuran: “Finansal Kiralama”, Açık Oturum, Dünya Gazetesi, 27.06.1985.

REİSOĞLU Seza: “Finansal Kiralama Sözleşmeleri ve Uygulama Sorunları”, 24 Mart 2004. http://www.alomaliye.com/seza_reisoglu_finansal_kiralama.htm. (12.05.2006)

REİSOĞLU Safa: Türkiye’de Finansal Kiralama Kanunu ve Değerlendirilmesi, İTO, Finansal Kiralama Semineri, Yayın No:22, İstanbul:1987.

SOMUNCUOĞLU Ünal: “Türk Hukukunda Finansal Kiralama (Leasing) Sözleşmesine Yüzeysel Bir Bakış”, İBD.1986, S.4-6.

SUNGUR Pınar: “Girişimci ve Yatırımcının Gözbebeği Leasing Sektörü”, Referans Gazetesi, 14.02.2006.

ŞENAY Ertuğrul: “Finansal Kiralama”, Tarihsel ve Güncel Ekonomide Diyalog Dergisi, S.28-29, Aralık 1986-Ocak 1987.

ŞENAY Ertuğrul: “Finansal Kiralamaya Genel Bakış”, İş Dünyası Dergisi, S.75, Ocak 1986.

ŞENGEZER İskender: Dünya’da ve Türkiye’de Leasing, Ankara:İGEME Yayını, No:123, Ekim1987.

ŞİMŞEK Alper; Servet ÖZKÖK: Vergi Muhasebesi, Ankara:Oluş Yayıncılık, Mayıs 2004.

TEKİNALP Ünal: Hukuki Yönden Finansal Kiralama Kanunu, Türkiye Sınai Kalkınma Bankası FK Semineri, 5-6 Aralık 1989.

TETİK Nilüfer: “Finansal Kiralamada Yeni Düzenlemeler ve Uygulama Üzerine Etkileri”, Ankara: Yaklaşım Dergisi, S.131, Kasım 2003.

TOROSLU M.Vefa: Leasing İşlemleri ve Muhasebesi, Beta Yayınları, Ocak 2000.

TUĞLU Ali; Özkan ATILLA: Finansal Kiralama Kanunu ve Vergi Kanunlarına Göre Finansal Kiralama İşlemleri, Ankara: Yaklaşım Yayıncılık, Ekim 2005.

TUNCER Selahattin: “Yeni Bir Finansman Yöntemi Leasing”, İSO Dergisi, 15 Mayıs 1985.

TÜRKİYE İKTİSAT KONGRESİ: Türk Mali Sektörü Raporu, İzmir:5-9 Mayıs 2004.

TÜRKİYE’DE FİNANSAL KİRALAMA – LEASİNG (ESASLAR VE UYGULAMA): (I): Seminer-Tebliğler-Panel, İktisadi Araştırmalar Vakfı, S.77, İstanbul 1989.

TÜRKİYE’DE FİNANSAL KİRALAMA – LEASİNG (ESASLAR VE UYGULAMA): (II): Seminer-Tebliğler-Panel, İktisadi Araştırmalar Vakfı, S.114, İstanbul 1996

UÇAK Cemalettin; M.Orhan MERZİFONLUOĞLU: “Finansal Kiralamada Yeni Vergi ve Muhasebe Düzeni”, Vergi Dünyası, S.262, Haziran 2003

UYANIK Senan: Proje Finansmanında Finansal Kiralamanın Rolü, Ankara:Türkiye TOBB Yayınları, 1990

ÜSTÜNEL Bülent: “Finansal Kiralama İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi”, Vergi Dünyası, S.266, Ekim 2003.

ÜZELER Mustafa; Doğan CANSIZLAR: “Yatırım ve Finansman Sağlamaya Yönelik Finansal Kiralama (Leasing) Dünyada ve Türkiye’de Uygulaması”, Maliye Bakanlığı APK No:1987/287.

VURAL Mahmut: “Finansal Kiralama İşlemlerinde KDV Uygulaması”, Active, Ekim-Kasım 2000.

3226 Sayılı Finansal Kiralama Kanunu

193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu

213 Sayılı Vergi Usul Kanunu

3065 Sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu

5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu

488 Sayılı Damga Vergisi Kanunu

492 Sayılı Harçlar Kanunu

5411 Sayılı Bankacılık Kanunu

Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketlerinin Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkında Yönetmelik

Finansal Kiralama Şirketlerinin Kuruluş ve Faaliyetlerine İlişkin Yönetmelik

Finansal Kiralama İşlemlerinde Süre ve Sınırın Tespitine Dair Yönetmelik

3226 Sayılı Finansal Kiralama Kanunu Hükümlerine Göre Kiralama Konusu Edilen Malların Gümrük Vergi ve Resimlerinin Teminata Bağlama Usul ve Esaslarını Gösterir Yönetmelik

İthalat Yönetmeliği

193 Sayılı Gelir Vergisi Genel Tebliği Sıra No:146-150

492 Sayılı Harçlar Kanunu Genel Tebliği Sıra No:13

213 Sayılı Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği Sıra No:319

Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği Sıra No:11

Yurtdışına Yapılacak Kira Ödemelerinden Yapılacak Tevkifat Oranını Belirliyen Bakanlar Kurulu Kararı

3065 Sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu'nun 28. Maddesi Uyarınca Mal Teslimleri ve Hizmet İfalarına Uygulanacak KDV Oranlarını Belirleyen Bakanlar Kurulu Kararları.

3226 Sayılı Finansal Kiralama Kanunu Genel Gerekçesi

<http://www.alomaliye.com>

<http://www.baskent.edu.tr>

<http://www.dpt.gov.tr>

<http://www.dtm.gov.tr>

<http://www.elaonline.org/>

<http://www.fider.org.tr>

<http://www.leaseurope.org/>

<http://www.leasingportali.com.tr>

<http://www.siyasalvakfi.org.tr>

<http://www.tbb.org.tr>

<http://www.tuik.gov.tr>

ÖZGEÇMİŞ

1976 yılında Erzincan'da doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Ankara'da tamamladıktan sonra, 1999 yılında Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Ekonometri Bölümü'nden mezun oldu. 1998-1999 öğretim döneminde Orta Doğu Teknik Üniversitesi Yabancı Diller Yüksek Okulu'nda bir yıl İngilizce öğrenimi aldı. 2000 yılında Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Ana Bilim Dalı'nda Yüksek Lisans Programına başladı. 2002 yılında, Maliye Bakanlığı'nın açmış olduğu sınavı kazanarak Vergi Denetmen Yardımcısı oldu. 2006 yılında yapılan yeterlilik sınavını vererek Vergi Denetmeni olmaya hak kazandı. Halen, Gaziantep Vergi Dairesi Başkanlığı'nda Vergi Denetmeni olarak görev yapmaktadır.